

Г 2-11
3-201

Երկրի Զրկման

К 22149
1

821.353.1-32

8 201

Երևանի Հրատվեստ

~~K 21232~~

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ

K 22149

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ

ՀԱՅԿ
ԿԵՆՏՐՈՆ

201

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ
ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԿՐԹԱԳՐԱԿԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ
1970

12
12-11
6-231

მეტეფანი შწერლის ნესტორ მაღაზინის მოთხრობა
ასახეს გლეხობის მფლობელობის რეკონსტრუქციულ
ქართულ სოფელში და საბჭოთა ხელისუფლების პირ-
ველ დღეებს.

ქმეზი

— რა კარგი ეზო აქვს ყარამანას! — ახალმოყვანილობისას ათინომ სიტყვა ჩამოუვდო სიკოიის, რომელსაც ჯერ კიდევ არ მოეხსნა ყარამანის ქაშარ-ხანჯალი. — კაცი ვარო სწორედ იმას ეთქმის.

უმცროსმა ძმამ ძლიერ იწყინა უფროსის ასე კარგად ხსენება, ისიც ახალშერთული ცოლისაგან.

— მამა ნუ წამიწყდება, კიდევ არ მიხსენო ყარამანის კაცობა, თვარა თავს წაეჭრი იმ მამაძალს! — და სატევარის ველას ორივე ხელი წაატანა.

— კაცო, ეზო აქვს-მეთქი, თვარა ისე... ყარამანის არჩივი ღომი შეჭამა შაგმა ძაღლმა, — წყენით თქვა ათინომ. — შენ გაგიხარდებოდა მეგონა და...

— რა გაგიხარდება, ქალო? — და სიკოიიმ ხმას დაუწია. — მაგი მე ყოველთვის მჩაგრავდა და ახლაც ჩემი მტერია.

— მაინც არ ვიცი, ძმამ რაფერ უნდა დაჩაგროს ძმა... ძმაი მეც კი მყავდა, ვეწაცვილე იმას, მარა სიცოცხლეს მიბრუნებოდა.

— შენ არ იცი, შენ ჯერ პალანაი ხარ, გამოუცდელი, მალე ყველაფერს მიხვდება. ჯერ ერთი, რა უფროსია მაგი! ჩვენ ტყუპები ვართ. ერთი-ორი მინუთით ადრე იგი სასიცვდილე დაბა-

დებულა (რატომ არ გასწრო იმას დედაჩემმა.) მერე მე დამი-
ნახავს ცის სინათლე. რაცღა ორი მინუთით მომასწრო დაბა-
დება. ორი მინუთით! პოდა, ვადამჭამა თავი უფროსი ვარო.
მარტო მან კი არა, მთელმა ქვეყანამ, მთელმა სოფელმა, ყვე-
ლა ნათესავმა. მარა იგი მიწაგასახეთქი დაბადებამდეც მტყ-
რი იყო. თურმე ორი ჩემხელა შობილა. ალბათ, ჩემ არჩივ
საჭმელსაც მაი მამაძაღლი ჭამდა. მერე იყო და თურმე ორი-
ვე ძუძუს თვითონ გამოწრუბავდა, მე ახლოსაც არ ვამაკარებ-
და. ვტიროდი თურმე, ვტიროდი. მაგი კი იცინოდა, იყრიჭე-
ბოდა და ალუ-ალუს იძახოდა, როცა წამოიზარდა, ტანადობა-
შიც გამასწრო.

— თუ შენს არჩივს ჭამდა, გაგასწრებდა აბა რაი!.. —
ძლივს თქვა ათინომ.

— მერე შეფურნეს მიიბარეს. იქ პურის ცხოზა და ჭა-
მა ისწავლა... და, ჩემდა საუბედუროდ, ორი ანბანიც. ქალაქ-
ში ცხოვრობდა მამის სიყვდილამდე. მერე დიდკაცურად ჩა-
მოვიდა. რუსული შარვალი და ტუდი ჰქონდა. ვავრივლით, პი-
რველი ფარდი მე მერგებოდა — იგიც მან წვილო... და ახლა
ქვა მისდა, ლამაზად...

— პირველი ფარდი არ უნდა მიგეცა. მედიატორე ხომ
გყავდა!

— ყველა მისი კაცი იყო და მე ვინ შემბედავდა... პოდა,
ყოლიფერი ასე იყო, ჩემო ცოლო ბატონო. მერე, რომ წამევი-
ზარდე და ჭკუაში ჩავხდი, ჭამას ქე მოუემატე და სიგრძეშიც
გევიზარდე. მარა ნაკოდინევი რომ ვიყავი, ხორცი ველარ შე-
ყიბი. მერე სულ გატანჯული ვიყავი... სასწელი წყალიც მე უნ-
და მომეტანა, თვარა სიდილს არ მომცემდნენ... ყარამან-ბატო-
ნი იჯდა და ილუკებოდა. ცხელი კვერი იმას, ცივი მჭადი ან

ლოში — მე, იმას გამს გაუფსებდნენ, მე კი ერთ-ორ კოვზ ლობოს დამიკინკილებდნენ... ასე გაიზრდება მაღანაი!

— სად ვიყავი მე სასიკვდილე მაშინ! შევიპარაედი და მაინც გაჭუმდი...

შენც ერთი... ზღაპარს მიზივი. ანლოს რომ ყოფილიყავი, შენც ყარამანას გაძლებდი... იგი არა, ანლაც მის კაცობაზე მელაპარაკები... — საყუდურით უთბრა ცოლს განაწყენებულმა სიკოიამ. — ჰო, იმას ეჩიოდი... უფროსი ვარო და ცოლი უწინ შეირთო, მე დამავლახეს თჯანში მუშაობით. მერე კიდევ, გრიშა-რუსი რომ იყო, ფერშალი, იმას ეთქვა, ტყუპი ბიჭები თრივე არ გეიზრდებაო... მარა თუ თრივე გეიზარდა, ერთი მაინც ნაკლები იქნებოდაო... ფერშალმა ხომ ყველაფერი იცის... ჰოდა, აი ნაკლები მე გამოვედი... ასე მიყურებდა ყველა... თვარა სივრძე მაკლია თუ განი! მართალია, მჭლედ ვარ, მარა მსუქანი ღორია კაი. კაცი ხომ სახორცედ არ გამოდგება... ჰოდა, მაშენ არც სიმჭლევე ყოფილა გლახა... გვიგე ხეში თუ არა?

— არც იმდენი მჭლევი გქვია, ჩემო სიკოიავ. — უფრო აღერსიანად თქვა ათინომ, რომ წახანდელი წყენინება გამოეყვიდა და ეს დაზაგრული კაცი ენუგეშებია. — საშინლად შეზარება, როცა კაცი ზორზოხია და დათვივით დაბაჯბაჯებს.

— ჰოდა, შენ ავამენა ღმერთმა, — გამხიარულდა სიკოია.

— მე თუ შეიძახე, კაცი წელწვრილი, მაღალი და პირხმელი უნდა იყოს...

— აგი ქე ვარ მე, არა? — სიტყვა წაართვა ქმარმა.

— ცოლზე ცოტათი მაღალი...

— სწორედ ასე არ ვარ მე? — ბავშვივით აკროჭინდა სიკოია. — აბა, დამეზომე ერთი, თუ გინდა.

ათინომ თრი ნაბიჯი წადვა წინ და ქმრის პირდაპირ ვა-
ჩერდა.

— მოიწი აქეთ პო, ახლოს მოიწი, ნუ გეშინია, არ შეგ-
ქამ, ქალო, — შეეგულთანა ცოლი სიკოიამ. მაგრამ როცა იგი
ახლოს აღარ მივიდა, ქმარმა მკლავში ჩაავლო ხელი და მიი-
ხლოვა. — აბი, დამეზომე...

ათინოში ქალმა გაიღვიძა, როდესაც ქმარს მიეზომა და
მკერდზე მიეკრა. სიკოიასაც აღნიჭვა გაუხშირდა და მარჯვე-
ნა ყურზე აკოცა.

— რა დროის შავია, კაცო! — თითქოს გაუჩავრდა ათინო
ქმარს, მაგრამ თვითონაც კოცნით უპასუხა.

— მთელი ერთი მტკაველით შადლი ხარ, სიკოიაც, მთე-
ლი მტკაველით — აგი ახლა მეც აღარ მეგონა... მარა ასე შა-
ღალად რომ არ გამოიყურები?... აბი, ასე ენახოთ, — თქვა
ცოლმა და ახლა გვერდით დაეზომა. — კი, ბატონო, კი...
მთელი მტკაველით...

— შამა ნუ წამიწყდება, ნეც ძლიან მოეიბრს... ყარამანა
არ იქნება ჩემი სიმაღლე, — ამხედ თქვა სიკოიამ, მოკლე,
თხელ უღვანებზე მარჯვენა ხელის ცერი და საღოტი თით
გადაიხვა, მერე ორივე თითით ზევით ასწია და აწკიპა.

— არა, ყარამანა კი იქნება შენზე მაღალი... მარა ზედ-
მეტე სიმაღლე კაცს აუგებს, შნოს უკარგავს. — დამრიგებ-
ლური ტონით თქვა ათინომ.

სწორედ ამ დროს დაიხატა უმცროსმა რძალმა, რომ ყა-
რამანის ცოლი ფოსინე თავის ეზოში იდგა ღობის ახლოს, ცა-
ლი ხელი მოხერხებულად აეჯარებია სახეზე და რძალ-მაზლს
უთვალთვალებდა.

— აქეთ ხომ არ იძახოდი, რძალო? — გაეხმიანა ათინო,

რომ ხელი შეეშალა და ეგრძნობინებია, მივიხვდი ჩასაც სხადიხარო, და ორი ნაბიჯი გადადგა მისკენ.

— არა, რძალი, ხბო ვამებნა და შენს ეზოში ვიყურებოდი, ხომ არ გადმოვიღიანეთი, — და ოდისაკენ მიბრუნდა.

— ხბოს გადაღმა ხომ არ მიდენის ან იმხელა ეზო სათა აქვს, რომ შიგ ხბო დაეზნას... მარა უსვინდისოა, უსვინდისო! — ჩაილაპარაკა ათინომ.

— რა ხბოი და სიკვდილი გაუჩნდა ახლა მაგ ოხერს! — უკმაყოფილოდ თქვა სიკოთამ, — შენ უნდა ნახო, რაფერ ქორებს დაქრის ახლა სოფელში მაგი ვათაპირებული დედაკაცო... მაინც რა ღმერთი გაგვიწყრა, ქალო, პა?

— რა ვიცი, ვაცო, რაცხა ატყდებო... ახირებული კაცი ხარ, სიკოთავ, ახირებული, არც ზომა იცი, არც ადგილი... მარა თქვას, რაცხას იტყვის... ცოლ-ქმარი ვართ, მადლობა ღმერთს... აი ქალები და კაცები სხვებს და სხვებს კოცნიან...

და მართლაც, მეორე დღესვე სოფელში ყველგან ლაზდანდარობდნენ, თუ როგორ კოცნიდნენ და ეხვეოდნენ ერთმანეთს სიკოთა და ათინო შეადღესე, შუა ეზოში.

ნ ა ზ ა რ დ ა ი

სიკოთას, რაც იგი ძნას გამოეყო, ეზო არ შენოულობავს. ყველი ღობიდან კი ნაკვალევაც არ დარჩენილა.

ამ განლილ ეზოს წინ სასოფლო შარა ჩაუვლიდა, ორო მაროე—ნარჯენივ და უკან—აზნაურის მიწები აკრავდა. მარცხნივ უფროსი, შეიღებული ძმა ყარამანი იდგა და საგულდაგულოდ შეღობილი ეზო ჰქონდა.

— შენც შემოდობე, კაცო. ძმას მაინც წაბაძე... — ხშირად ეტყოდა მეუღლე ათინო.

— თუ ღმერთს ჩემი სიკეთე სდომებოდა, მამამ შექერიო შედობილი დამიტოვა.

— იგი დალბა, კაცო, დალბა. ყოველთვის ხომ არ იფარგებდა!

— ახლა რომ გავლობავ, იგი არ დაღუბება თუ? — გამარჯვებულის კილოთი უბასუბა სიკოიამ და სამუდამოდ შეწყვიტა ამაზე ლაპარაკი.

და ბოლოს ცოლი შეეჩვია გაშლილ ეზოსაც და ქმრის უაზრო პასუხსაც.

ამ ერთ გაბტომა და მოუფლელ ეზოს ასევე მოუვლელი სხედასხეა ხეხილი შემორჩენოდა. ზოგ ხეს წვერი წაბმობოდა და უფოთლოდ ქაჩალივით გამოიყურებოდა, ზოგის ფულუროში ბზიკი და ბაზი დაბუდებულიყო... და მაინც სწორედ ეს ხეხილი იყო ოჯახის სიმდიდრე და ნუგეში. ჯერ პარწყუი და ბალი შემოვიდოდა, მერე წყავი, ატამი, ქლიავი, ვაშლი. მსხალი... რაც უნდა უმთხავლო წელიწადი ყოფილიყო, ოჯახს მინც შეეძლო სულის გატანა. ზოგსაც დაეხმარებოდნენ მადლიანი ადამიანები.

ბეოლებიც იყო ეზოში. გაზაფხულზე ესეც შემოსავალს იძლეოდა. მეაბრეშუმე მეზობლები ყიდულობდნენ. მაგრამ ერთი ძირი ბეოლი არ იყიდებოდა. სიკო მას ვერ ელუოდა. ისეთ მსხვილ და თაფლივით ტკბილ თუთას იძლეოდა ეს დალოცვილი ხე, რომ სიკოიას მისი დიდი იმედი ჰქონდა.

— როდის დამწიფდება აგი დალოცვილი! მაგის ძირს და ფესვებს ვენაცვალე მე... — ხამთრიდანვე ეფერებოდა და

ოცნებობდა სიკოია, სწორედ ისე, როგორც ღარიბი დიასახლისი მიუძღვრს ფურს დახმობიანების მოლოდინში.

ბოლოს ეს ოცნებაც აბდებოდა ქოველ წელიწადს.

მწიფობა დაიწყებოდა თუ არა, სიკოია გამოიტანდა ცოლის ნამზითვეს, ზრჩილისაგან დაჭმულ ნახს, წამოგორდებოდა ზედ ან წამოჯდებოდა და ჩრდილის კვალდაკვალ უნაცვლებდა ნახს დაღამებამდე. ასე ყოველდღე აკეთებდა ნახევარ წრეს ბეოლის გარშემო და გემრიელ თუთას შეეძებოდა. ან რა შეუძლიდა ხელს! ხარ-კამეჩი არ ჰყავდა, ცხენი და ქათამი.

მაგრამ ახლა უსაკოლოც არ ქვიოდა. ექვსი-შვიდი თვის წინათ ნათლიამ აჩუქა სიკოიას უმცროს გოგა! გოჭი. წამოიზარდა, თითქოს დამოუკიდებლად იზრდებოდა. დილას ადრე მდითდა ტყეში და ხელამომდე იქ ძოვდა. მერე გამძღარი ბრუნდებოდა და საღორეში თავისითვე შევიდოდა მოსასვენებლად. ხოლო თუ ამ წესს დაარღვევდა და გარეთ დაწყებოდა, სიკოია მოაკითხავდა, შეუკურთხებდა მასაც და მის მომყვან-მჩუგნელსაც. გადენიდა ბუზუნით და მამის დანატოვებ საზღრაეგად-ცლილ, წაფრდებულ საღორენი დაამწყვდევდა.

ერთ დღეს სიკოია ჩვეულებრივად იჯდა ბეოლის ძირში და მოჩხუბარი მამალივით კისერწავრძელებული უცდიდა თუთის ჩამთვარდნას. ჩამოვარდებოდა თუ არა, აუნჯარებლად გაიწვდიდა ხელს, ფრთხილად აიღებდა, სულს შეუბერავდა და ძირში იკრავდა.

ზაფხულის დღე უკვე ორსაშ საათში მზეს ზღვაში ჩააგორებდა. სიკოიას კი ჯერ კიდევ ვერ დაეძლია შიმშილი და კმაყოფილებით შეხედა სიოს, რომელიც ტოტებს უტევდა და თუთის ცვენასაც აბშირებდა.

სად იყო, სად არა — ერთი თეთრი ნაზარდი გაჩნდა ეზოში ალბათ, მოშივდა, იგი სრულიად უბოდიშოდ მივიდა ნობთან და შეუჭრებლავ ეპყერა ახალჩამოვარდნილ თუთას, სიკოიას წავრძელებული კისერი და გაწედილი ხელი გაწბილებულა აღმოჩნდა, ღორძი შეორე თუთასთანაც მოასწრო.

— მაგი უბატრონო ნამდვილად ყარამანისაა, ისე უბრტბროდ ნავარდობს ამ ჩემ ეზოში და ჩემ ხალზე, — ჩაილაპარაკა სიკოიამ.

რა თქმა უნდა, ამ შენიშვნას არაერთი ვივლენა არ მოუხდენია ღორძის განწყობილებაზე, ერთი ორჯერ წამოწოლილ სიკოსაც გადააღაჯა და გზა შეიმოკლა, აბა, ღორძი მორიდების რა იცის!

სიკოია საგონებელში ჩავარდა.

— მაგი დაღებული და გაოხრებული სამველს არ მომკვმს!

რასაკვირველია, ღორძს არც ამისათვის მიუქცევია ყურადღება, იგი კვლავ დაქროდა გამშაგებით, ბშირად, მიწაზე და ვარდნასაც არ იცლიდა, ჰერშივე იჭერდა თუთას, ბოლოს ისე დაოსტატდა, რომ სიკოია მხოლოდ ნერწყვს ყლაპავდა...

— ღორძო, შენ სამგლევეს... გამშორდი მეთქი... ღორძს არც კი მიუხედავს სიკოსაკენ, ყურადღება დაძაბა, რომ ჰერში შენიშნოს გემრიელი ხელი.

— ღორძო, შენ სამგლევეს... მამა ნუ წამწყდება, იმისთანა საქმეს ვიზამ, რომე...

სიტყვა აღარ დაასრულა ვადიცებულმა სიკოიამ, მაგრამ თუნდაც დაესრულებია... ღორძს აქამდეც არ გაუგია და ვერც ახლი გაიგებდა, და იგი, თითქოს სრულიად სამართლიანად დარწმუნებული, რომ თუთაზე ორივეს თანაბარი უფლება

ჰქონდა, მაღიანად განაგრძობდა ჭიშკა და მოწონების ღრუ-
ტუნს.

ჰოდა, როცა ღორნა ერთი მსუქანი თუთია თითქმის ხელი-
დან გამოაყალა, სიკოთა ვაგიჟდა.

— არ გიყურება ჩემი, ხომ? აბა, ენახოთ რა დავმართო!
— თქვა სიკოთამ და ცოფმორეული დისწვდა ნიზრდილ ქვას
და რაც ძალი და ღონე ჰქონდა ღორს ესროლა.

ცხოველს ქვა კეფანში მოხვდა, წამსვე წიქცა და მხოლოდ
სანჭერ მოასწრო ფეხების გაქნევია... ნოკვდა, „ასე გინდა“
ნიშნის მოგებით დააყოლა სიკოთამ... მაგრამ სულ მალე გუნყე-
ბა ეცვალა.

— რა მოუვიდა ახლა ამ პატრონიადღეს! — ვაბზარული
ხმით წარმოსთქვა სიკოთამ და ღორს მიაშტერა გაფართოებუ-
ლი თვალები. ცოტაც აყალა და მეორე, მომცრო გვა ესროლა:
თუ ცოცხალია, გაინარევა მაინც... მაგრამ თქვენც არ მომიკ-
ვდეთ, ღორი შორჩილად იწეა თვალდახუჭული.

— გათედდა მავი ეპატრონო?! — ახლა სიკოთამ ჭირის-
უფლის სახე მიიღო, იყუჩა ცოტა ხნით და მეორე, თითქოს მო-
კვდა გონსა, თვისთვის ჩაილაპარაკა: — ყარამანას ვინ გადა-
ურჩება ახლა!.. ჰა? მართლა მისია ვითომ? ნეტაი ჩემი იქნებ-
ოდეს. ჰა! არა, ამხელა, ამსიგრძე სად იყო ჩემი ნახარდი!
მარა ახლა რა ღროის ნატერა და ხუმრობაა?!

სიკოთა ახლოს მივიდა ღორთან: რა თქმა უნდა, ღორი
სდღძდა ისე, როგორც ყველა მკვდარი, დაიხარა, დახედა, და
აწრადიდვე ახლა ჭირისუფალივით ნოსწყვიტა მზერა...

— რამ მოკლა ახლა აგი მკვდარძალი! ეჭამა ი ბულის
კაკალი და ცოცხალი ყოფილიყო, რავე ჩამაგდო მყრალი ყა-

რამანაის ყბაში.. შეშვამს იი მამიძაღლი, შეშვამს... უნდა ვინ-
ჭარო... ჯერ იგი ყანიდან არ მოვიდოდა...

სიკოიამ ხელი დასტაცა ღორს, ღობესთან მარდად მივი-
და, მარჯვენა ხელში მოხერხებულად მოიქცია: ნკვედარი ცხო-
ველას უკანა ფეხები, მთელი ძალით მოიქნია და ძმის ეზოში
ზღარითანი მოაღებინა. სძაღლის კარი სწრაფად გაიღო, ძაღლი
წამოხტა, მოიწვართი და ყურები სცქეიტა. ყარამანმაც რა-
ღაც შეიძახა, მაგრამ ძმამ შაშვსაგან ვერ გაარჩია — რა შეი-
ძახა.

სიკოია ვაშეშდა: სახლში ყოფილა! ღორი გადავდებუ-
ლია. ეგებ კიდევაც უთვალთვალეზბდა უკანა კარის ღრიჭოდან,
თუ როგორ მოუკლეს საყვარელი ნაზარდაი... დამიღვთარ ეწ-
ყოზა და არა! ბოლოს თავს ძალა დაატანა:

— ყარამანავ! ყარამანავ-მეთქი! — შეუძახა ღორის
მკვლეულსა.

— რა გინდა, ბიჭო? — გამოეძახა უფროსი ძმა.

სიკოიას წამით ენა წაერთვა... რა უნდა? სიკვდილის მე-
ტი იღარათყერი... მაგრამ ხომ უნდა გაელაპარაკოს! როგორც
იყო გული გაიმაგრა და არახვეულუბრივი მაღალი ხმით დაუ-
ძახა:

— ბიჭო, ანერ, ბეოლის ძირში შენი ნაზარდაი შემომაც-
და. წაიღე და ხორცად მახე შეინმარე... ჭამე. გეყურება?

სიკოიამ ეს თქვა და გაინაბა: აბა, ახლა, აბა, ახლა იქუ-
ხებსო. მაგრამ როცა საკმაოზე მეტი დრო გავიდა და ყარამანმა
აღარ დაიქუხა, არამედ პირიქით, უღარღელი ხელი ნაბაჯით
მივიდა ღობესთან, უნძოდ აიღო და უსიტყვოდ წაიღო შემო-
თავაზებული ხორცი, — სიკოიას გული მიეცა, რაღაც თავის-
თვისაც გაუგებარი ჩაილაპარაკა და ისევ ბეოლს დაუბრუნდა.

თუთა ბლომად დაგროვებულიყო. ჩაცუცქდა და ორსამ ცალობით იყრიდა პირში ამ გემრიელ ხილს. მალე თითქოს დაავიწყდა ღღეს მომხდარი უსიამოვნო ამბავი, მაგრამ როცა თუთამ იკლო, კვლავ მოაგონდა.

— რა უნდა ეთქვა მაინც, მაგ შამიძალს! ისეე თვითონ მისი ღორი იყო მტყუანი... ჰო, რა უნდა ეთქვა და, მადლობა... რომ ხორცად არ ვაზარალე. მარა ამდენი სინდისი და ზრდილობა ვინ მისცა მაგ ოხერს და გაფუჭებულს!

სიკოიამ უკანასკნელი სიტყვები საკმაოდ ხმანაღლა თქვა და ისევ თუთას ჩაუცუცქდა...

დაღამდა.

სიკოიამ შეამჩნია, რომ ღორი არა ჩანს, საღორესთან მივიდა, არ არის გული რაღაც უწუხს... სხვა დროს ამას არც კი მიაქცევდა ყურადღებას... მაგრამ ახლა.

— ნძეი! ნძეი! — უხმო და უძახა სიკოიამ თავის საყვარელ ნაზარდს. დიდხანს ჩაფიქრებული იდგა ცარიელი საღორის წინ... არ არის და არა!

— საწყალი! ჩემი ღორი მომიკლავს. აღბათ, იმიტა მექცეოდა ასე შინაურულად... უბედურს, ეგონა არ გევიმეტებდი... ეგებას არც გამეიმეტებია... საწყალი ნაზარდი, ახლა ბაღანათ რომ იტორებს, ბუღუას ნაჩუქარი იყო.

მერე თითქოს ახლა მოაგონდაო, საჩქაროდ გამობრუნდა საღორიდან. მიდის და თან ლაპარაკობს:

— შექანს მაგი უსვინდისო. მგელზე უარესია. მე რომ გადაეურჩი შეუჭმელი, იგი მიკვირს, თვარა ჩემი ხელით გადაგღებულს და ისიც ჩემ ღორს დაწოგავს მაგი თვითონ ღორი?

სიკოია გაჩერდა ღობესთან, სწორედ იმ ადგილზე, საიდა-

ნაც ღორი გადაავდო. ერთი ჩახველა და ხმაძილა დამახრჩველივით დაიძახა:

— ყარამანავ! ეი, ყარამანავ!

ამ უჩვეულო ხმაზე ძაღლის ბრახით შეიყეფა. მაპინსელი არ ჩანდა. სიკოიას უკვე გული მოუვრდა, ეჭვი დანახავით ფაქსო გულზე.

— აად აცალია ჩემდა! ახლა იგი ჩემ ნაზარდას თლის და მიართნევს... — და უფრო ხმაძილა გაიმეორა:

— ყარამანავ! ეი, ყარამანავ!

ახლია კარი გაიღო. სულმბდაყოტავებული ყარანანი გაწოვიდა.

— რა გაყვირება, ბიჭო! მგელი ხომ არ მოგდევს!

სიკოიამ თავისთვის ჩაილაპარაკა შენზე მეტი მგელი სადაა ქვეყანაზეო და შემდეგ გიგნასუხა:

— ბიჭო, იგი ნაზარდაი ჩემი უოფილა. ვაღმომივლე, ისევ მე შეეკამ!

ყარანანი უსიტყვოდ შებრუნდა სახლში, გაწმენდილგასუფთავებული ჯერ კიდევ მთელი, გაუჭრელი ღორი გამოსიტანა და დონიურს მოწვევით გადმოუგდო უმცროს ძმას: — გავხეთქოს, გლახის ნოწკალზე ღმერთს სძულს... შეგბრებს, რაც მე მაგას გადაეყვეო!

სიკოიამ ღორი ნაპოვნის განძივით ჩაიყრა გულში, ამის წყველაც კი არ გაუგონია — „ჭირი ქამეო“ რომ მიიძახა, და უკან მოუხედავად შეარბენინა სახლში...

ღორის თავი და ფეხები იხარწებოდა ქვებში შუავეცხლზე. სიკოია მადიანად უსურებდა და მოხარშდა: უცდიდა. მალე თავი ამოტივტივდა. მარცხენი თვალი გაახილა და ამ ცალ თვალით პირდაპირ შემოხედა სიკოიას. პატრონს მოეჩ-

ვესა, რომ თვალში საყვედური მოჩანდა, თითქოს ელაპარაკებოდა: ყარამახარ ყოველ დილა-სადამოს სიძინდით აპურებს თავის ღორებს... შენ კი ბეილოს ეკვალას წამაკალიო...

სიკოიამ რაღაც უხერხელობა იგრძნო და ედღოსავე შებრუნდა...

პირველი ცოლი

— ბედი სიკოიას ჰქონია და კაციც მაგი ყოფილა...

— კი... ნანდილად, ათინოსთანა ქალი ამ სოფელში არაი!

— არა, შენ უნდა ნახო ყარამახარს ცოლი...

— ო, რაფერ ცხვირაწვეული დადიოდა იმის მოყვანად!

— წენც შენიშნე?

— ბერა! აბა, არ შეენიშნე? კაცი არ უჩანდა თვალში... ახლა კი ცოტა...

— არა, წინც ვახ მისცა ასეთი ანგულოში, ა!

ასე შეხვდა ქუთხე-მეზობლობა ათინოს მოყვანას, სიკოიას ვაბედნიერებას.

თვითონ სიკოიას კი, როცა იგი საქორწილოდ ნათხოვარ ტანსაცმელს არიგებდა მეზობლებში, ვეღარ ცნობდნენ: ღიმილი არ შორდებოდა მის ტუჩებს, ელაპარაკებოდა რაღაც ახალ, მძიმე სიტყვებს ურევდა, წელამართული დადიოდა...

მეზობელი ქალები უზომოდ აქებდნენ ახალმოყვანილს. უფრო ყარამახარს ცოლის — ფოსხებს ვინაზე და მის ვასამბრაზებლად. თანდათან დაუახლოვდნენ ათინოს და დაუხარებლად ეხმარებოდნენ, რაც კი შეეძლო.

უფროსმა რძალმა იმთავითვე შეიძულა უმცროსი რძალი

და ფქვილის მისესხებაც კი უჭირდა. ახლა მის დასანახავად ხშირად განოამზეურებდა ნოხებს და ნაჭრის საბნებს, რაც მზითვზე დაუმატეს შეძლებულმა მშობლებმა. ხშირად ახსენებდა: გიმნაზიელ დეიდაშვილს, რომლის საცოლოობას პირდებოდა ყველა მეზობელ ქალიშვილს. მაგრამ მისი ყველაზე დიდი საამაყო იყო ის, რომ ზედიზედ ოთხი ვაჟი მიეცა. იგი მუდამ ბავშვების ქებაში იყო. თუ საბაბი მიეცემოდა, ბიჭების სილამაზეზე, ნიჭიერებაზე სიამოვნებით ილაპარაკებდა, ხოლო ფიცი იყო საჭირო თუ არა, იგი მაინც ბიჭებს დაიფიცებდა: ჩემი ოთხი ბიჭი ნუ მომიყვდებო.

— სილამაზე ვინ ჭამა და ვინ სვა. საქმეა ოჯახი, შვილები, შეძლება, — ყოველთვის და ყველა ამბავს მიაყოლებდა. — მართა იგი რად ღირს, რომ ოთხი რძალი დამიტრიალდება ოჯახში, ოთხი მზითვეი რომ ურწმუნოდ შემოკრიბდებოდა ცხოში!

ერთიელ თავმოებზრებულმა ყარაიმანაც კი გაუმტყუნა ეს ასჯერ გავონილი ტრახახობა — სირცხვილია, ქალო, ასე ლაპარაკიო.

— რაა სირცხვილი, შე კაცო, სიმართლის თქმით? — გავასხდა ფოსხე. — ჯერ გუშინდელი მოყვანილია, ისე ქვია, და ორი გოგო ყავს... ჭადით ვერ გაუძლია, შიშველ-ტიტველი და უღის... მალე ათი ეყოლება... შერე ღარიბი კაცი ხომ ბაღნების გაყეთების მეტზე არაფერზე ფიქრობს... ჰოდა ამდენი მზითვის გაწყობას შესძლებს მაგი დილენჯი?

— შენ მაინც არ უნდა იკადრო მაგის თქმა! — შტკიცედ უთხრა ყარაიმანმა ცოლს.

— კიი, ბატონო, საყუთრად შეხ გყავდეს ცოლიც და ქმარიც. გიმრავლოს ღმერთმა! — და ამ ლაპარაკის შემდეგ უო-

სინე ძლიერ ცოტას ამბობდა უმცროსი რაქლის შესახებ, თუმცა გულა შხამით ქმონდა საესე, თუ მეორეხარისხოვანი სტუმარი მოუვიდოდა, ბავშვსაც კი გაუგზავნიდა წამებმარეო და ეს, მისი აზრით, დაპატივებას ნიშნავდა, ასე კი არც აწუხებდა და არც თავს იწუხებდა მისთვის.

ასე გავიდა წლები, სიკოიას სიღარიბე ძველივე რჩებოდა, ოჯახში მხოლოდ ერთი ცვლილება მოხდა: მესამე ქალიშვილი გაჩნდა.

— ახლა მაინც გონს მოდი და ოჯახში რამე გაიკვლიე, კაცო! — შეათასნდ შეახანა ქმარს მოვალეობა ათინომ. — ხომ ხედავ, სარჩენი სარჩენს ემატება, შემოსავალი არაა, ჭადი ხომ არ უნდა ენატრებოდეს შვილებს... რა გეშვევლება!

— „რამაც ღწერტობა თხა დაბადა, რწებებიც მან მოუტაკუტა“. — ბრძენივით წარმოთქვა სიკოიამ და მერე განუმარტა: ღმერთი მის გაჩენილს შიმშილით არ მოკლავსო.

...და გატანჯული ცოლი ავად გაოხლა სიკოიას.

— ვაწვი, ადამიანო... სიცხე მაინც გამიზომე! — თითქოს წაბოლა ავადმყოფს.

— წადი, ციცავ, — უთხრა სიკოიამ უფროს გოგოს. — მიღე ბიძაშენთან: იმას არაფერი აკლია სიკვდილის მეტი... მალე ღმერთი იმსავ მისცემს... პო, უთხარი სიცხის გრადუჩითქვა, ქე მოვიტან საღამოს-თქვა... ეგებებს სიცხემ დაუკლოს-თქვა...

პირველ ხანებში ტემპერატურა მაღალი არ იყო, მაგრამ მალე აიწია, მეზობლებმა ფერწალი მოიყვანეს.

— რანე ცამელი ანამოვ... აკათხა გაქართველებულმა გრიშა ფერწალმა, რომელსაც ეს ბრძოლესაა ჯარში საღამოსობისას მიუღო.

— არა, მარა სიცხეს სულ ეუზომავდით, — ისე თავმომწონედ უთხრა სიკოიამ, თითქოს დიდი გპირობა ჩაედინოს.

— მერე რამდენი იყო?

— ორმოცს არაფერი აკლდა... ხან ოთხი გრადუსი, ხან ერთი გრადუსი. ახლა რამდენი აქ, ციკავ? — სიკოია მიუბრუნდა გოგოს, მაგრამ იგი უკვე წასულიყო.

— ფილტვების ანტეზაა. — თქვა ფერშალმა და წამლები გამოწერა.

— სამი ცამალი იკნება, — დაიწყო დარიგება ფერშალმა. — სამივე ნაჩამს დააღვეიე, დღეში სამჯერ. ცხალი ცამალი იკნება, მერე კაბლი, მერე პარაშოკი.

მაგრამ სიკოიას თავი ჩაექინდრა და ფერშლის არაფერი ესმოდა.

დარიგება დამთავრდა. ყარამანი გარეთ გამოჰყვა ფერშალს, ვერცხლის ათმაურიანი ჯიბეში ჩაუღო. გზამდე მიაცილა, რაღაცეები ჰკითხა ავადმყოფის შესახებ, მერე მადლობა გადაუხადა და სახლში შევიდა.

სიკოია ისევ თავჩაქინდრული იდგა.

— ნუ გეშინია, ბიჭო... არ მოკვდებო, — შეებრალა ძმა ყარამანს.

— მაგი მეც ვიცი... ამდენი ხანია არ მომკვდარა და ახლარა ღმერთი გაუწყრება!

— აბა, რამ ჩაგაფიქრა?

— ნაგ შამაძალს ფული მიეცი?

ყარამანმა განცვიფრებით შეხედა უმცროს ძმას. მერე გესლიანად უპასუხა:

— არა, ბიჭო. თურმე კოცნაზე მუშაობს.

— ფულს კი არა, შავ ქვას მიგცემდი მაგ მამაძალს! — გულით თქვა სიკოიამ.

ახლა ყარამანს ცეცხლი მოედო. „შავ უბედურს ჰგონია ათ შაურს ვალამახლევიებსო“ სწრაფად გაივლო გულში და ძმას მიახალა:

— ნუ გეშინია, ბიჭო. იმ ფულს შენ არ გადაგახდიებ!

— ფულს რომ არ გადავიხდი, მაგი შენც კარგად იცი და მეც. მარა...

— მარა რა გაწუხებს, ბიჭო? კაცმა იმუშავე — ფული მივეცი. აბა, თავი რაფერ ირჩინოს?

— მინ კი იმუშავე, მაგრამ მე რას წამადგა? მასეთი წამალი რად შინდა?

— ვერაფერი ვანიგია! — შეწუხდა ყარამანი. — ბიჭო, როგორი წამალი გინდოდა, აბა?

— შენ რა გენადვლებია... სამჯერ დღეში „ნაჩამს“ შემდეგო...

— მერე?

— ბიჭო, მაგის ანგარიშით ვანოდის, რომ ათინომ დღეში სამჯერ უნდა ქამოს.

— მერე?

— საიდან, ბიჭო?! ამდენი თუ ეჭამა, არც ავად გახდებოდა... სამ ჯერს ახლა ვურიელი ვერ ქამს.

— ბიჭო, მე მოგცემ ერთ ქათამს. დაუკალი და აჭამე. მერე კიდევ ღმერთია მოწყალე, რამე გახერხდება. — გულით უთხრა ყარამანმა და შინ წავიდა.

ნახევარ საათში ფეხებშეკრული ქათამი მოუვიდა სიკოიას.

ძმას წამლებიც გამოეტანა აფთიაქიდან. მოიტანა. აუხსნა

რონელი და რამდენჯერ დააღვევიოს, სუფრის კოვზიც ამოიღო
ჯიბიდან. რამდენი წვეთი ეწერა ისიც უთხრა და წავიდა.

— ღმერთი მოსპობს მაგის ფერშლობას! ერთი კობე წყა-
ლი არ ყოფნიდა, ახლა თხუთმეტი წვეთი მოარჩენს?!
ორ დღეში ყველა წამალი გამოიღია და ათინოც გათავდა.

მგლოვიარე ნათლია

— ვარდოფინაი მომწონს ძალიანი. ვოჯასპირა დღონტის
ყარდოფინაი. — სასლოს პარმალში ჯორკოზე ჩამომჯდარ ეგვი-
ტო მაწვალს ეუბნებოდა სიკოია.

— შერე საიდან იცნობ, სად ნახე? — ცალი თვალის მო-
ქუტვით იკითხა ეგვიტომ.

— ნავომარში ვნახე, ბაზრობაში. ყველა ქალს ჯობდა... მა-
შინვე გადავწყვიტე, ათინო თუ მოყვდა, ამას შევირთაე-მეტქი.

— თადარიგიათა კაცი ყოფილხარ, სიკოია... მარა ცოც-
ხალს დაუბედე სიკვდილი?

— შერე მაგას ხომ არ მოუვლავს იგი საწყალი!.. იმ დღი-
დან მოკიდებული სულ ვარდოფინაზე ვფიქრობ... დღეც და
ღამეც... — გულაზრუყვით თქვა სიკოიამ უკანასკნელი სიტყ-
ვები.

— ასე ახალგაზრდა ქალი რა შენი საქმეა, სიკოიავ? —
შეეკამათა ეგვიტო.

— აბა, შენ ხომ ვერ გითხოვ?..

— გადირიე, ბიჭო? რას ბოდავ? — პირზე ხელი აიფარა
ეგვიტომ.

— აბა რა, ორმოც წელიწადზე მეტია ხომაა?

— მერე, ბატონო, ქალიშვილია... შეხედაე, ოცდახუთის გეგონება.

— მაგ შეხედულებიზე მოქეწონა, თვარა ქალის მეტი რაა ქვეყანაზე! — არ ცხრებოდა სასიძო და თვითონაც უკვირდა თავისი ენაწყლიანობა.

— მეშინია, სიკო ბატონო... მეშინია, არ მიფრინოს: ხან-ში შესულიაო, ბედნაცვალიაო... სამი ბაღანა ყავსო, უსახლ-კაროა — ისე ქვიათ და რა ვიცი.

— შენ ყურში ჩააწვეთე ჩემი სახელი და მერე მე ვარ „ატვეჩაი“.

ეს „ატვეჩაი“ ძალიან მოეწონა ეგვიტოს, თუმცა მისი შინაარსი არ გეგებოდა... თვითონაც გულში გაიმეორა — დამ-ჭირდებო... ამ სიტყვამ სიკოთა დიდად ამაღლა ეგვიტოს თვალში, ეს აბუჩი დიდ ნასწავლად და ბრძენად წარმო-უდგა მას, მაგრამ ყველაზე უფრო ის აოცებდა, რომ ამ კაცმა გასამრჯელოზე ერთი სიტყვაც არ თქვა. სწორედ ამის მოლო-დინში იყო მაშეაღი, ამას უცდიდა, ამისათვის ჯანჯლობდა...

— გამოცდილი კაცი ხარ, სიკო ჩემო, და გულაბდილად გვითხავ: მიგის წელი კი გაქვს?

— წელიც მაქვს და გულიც.

— ხომ იცი ამას რა ხარჯები სდევს? ნიშანი უნდა, მეჯ-ვარე უნდა, მერე ქორწილი... და მეც, აგი მოხუცებული... ჩე-მი ნაცოდვავე რად გინდა? ტყუილად ხომ არ ვიბრენ?

— შენ საქმე გააკეთე, შენი საქმე, დანარჩენის „ატვეჩაი“ ძე ვარ... ხომ გითხარი, მეჯვარე მყავს, ძველი დარჩება, ნიშ-ნად იმ ცხოვრებულის ბეჭედი გყოფა. განგებ არ ჩავატანე... აბა ნიწაში ბეჭედმა რა უნდა აკეთოს. თან ვიცოდი — გამომად-გებოდა. ქორწილის მოწყობილობა ყველაფერი მექნება, ტყუ-

ილად არც შენ გარბენინებ: მომავალ ყაჭობაზე ბეოლს მოგ-
ცემ. ერთ კოლოფს ეყოფა... ახლა რაღას იტყვი?

— ახლა ვნახოთ... ხელს არ მივყავლებ და... ვნახოთ! —
კმაყოფილება დაეტყო მაშვალს.

მეტი ეგვიტოს აღარადფერი უთქვამს, უსიტყვოდ გამოეთ-
ხოვა მასპინძელს და პირდაპირ, იმავე ფეხზე ღლონტებისაკენ
წავიდა ვარდოფინასთან.

სიკოიამ, თითქოს სტუმარი გააცილიო, შუა ეზომდე
მიჰყვა, შედგა ეზო-კარი შეათვალიერა, უფროს გოგოს ეზოს
დაგვა დააეალა, უმცროსი ფიჩხისათვის გაგზავნა და თვითონ
ეზოდან გავიდა.

ქაიხოსრო კვერჩხელიძე, სიკოიას მეგჯირე და შვილების
მომნათვლელი, სულ ახლოს იდგა. — ორ-სამ წუთში მისი ეზო-
ს ჭიშკარს მიადგა. ეზოში ბავშვი თამაშობდა. სიკოიამ ხე-
ლით ანიშნა, ბავშვი თავისთან მოიხმო და დააეალა ქაიხოს-
როს დამიძახეო.

— ო. ო! მობრძანდი, სიკო, მობრძანდი.

— გახლავარ! — გაეხმიახა სტუმარი ნათლიას.

— ჩამოდი, კაცო, ეზოში, სახლში...

— აქაც თქვენი ოჯახია, ბუღუავ! — ხელი ჩამოართვა და
განაგრძო. — ორი ღერი სიტყვა უნდა გითხრა და სახლში რა-
ღას გაწუხებ... აგერ გეტყვი.

— მშვიდობა ჩომაა, ბიჭო? აღელვებული მეჩვენები.

— ჰო, აღელვებული ქე ვარ, მარა არადფერია, უნდა შეგა-
წუხო კიდევ ერთხელ...

— როგორ კიდევ? ფული არ მითბრა, ჩემო ძმაო, და...

— არა, ფული არ მინდა, ჩემო ბუღუა, ჩემო ნათლია.

— აბა?

— კაცო, ამდენი ხანია მოყვრები ვართ. სამი შვილი მყავს და სამივე შენი მონათლულია... ამასთან... წელიწადი ქე გევიდა იმ უბედურის სიკვდილიდან... უქალოდ ოჯახი ხომ ვერ დარჩება, ბაღნების იმედით...

— რაცხა სხვანაირად ჭიკჭიკებ, ჩემო სიკოიავ...

— ცოლს ვირთავ, ბიჭო... მეორეს... და ისევ შენ უნდა შემოიკვალო ჯვარი.

— შეე? რავა გეკადრება, ჩემო სიკო... არ შემოიძლია.

— რატომ, კაცო?

— მგლოვიარედ ვარ, კაცო, მგლოვიარედ... თვარა უარს რავა გეტყვოდი!

— რა მოგივიდა, შე კაცო?

— ნათლიდედა მონიკვდა... სამი მონათლულის დედა.

— ბიჭო, ჩემ ცოლზე ჩივი ხომ?

— ჰო, იმ ცხონებულზე.

— მერე, ბიჭო, მე გამოვიგლოვე და შენ რას იკლავ თავს?

— შენ არ იცი, რას ქვია ნათლიდედის სიკვდილი... ღმერთმა ნურც გამოგაცდიოს...

— მწუხარების მონაწილე ვარ, ბუდუა... მწუხარების. მეტი რა ვთქვა. — და სტუმარი გამობრუნდა. გამობრუნდა, მაგრამ ფეხები აღარ ემორჩილებოდა. ეჭვები და ფიქრები ისე უღრტინებდა, რომ თავის ტკივილიც იგრძნო.

„იქნება, არც უნდა მეფიქრა მეორე ცოლის შერთვა, — ჩვეულებრივ ხმამაღლა ფიქრობდა იგი. — მარა საქმე დაწყებულია და ეგვიტოს ახლა შენ გააჩერებ? რომ გავაჩერო ასე აჯობებს ვითომ? მერე იმ ქალსაც გული აფაცურებული ექნება... არა, რადგან დავიწყე, აღარ დავგეთხოვი“..

იღგა შუა გზაზე სიკოია და ასე ფიქრობდა. ბოლოს ორი თობიანი კაცი წამოეწია. აიყოიას გამარჯობა უთბრეს და მეორე კაცი — მოსაუბრე რომ ვერ დაინახეს, გვერდით ჩაუბრუნა და დიდხანს უკან იხედებოდნენ.

გაწბილებულს და ფიქრებში: დატვირთულ სიკოიას მათთვის არავითარი ყურადღება არ მიუქცევია, საბოლოო აღუქმარ და ეზოში შევიდა.

მავალი და ვარდოფინე

ეგვიტო მეორედ მიდიოდა ვარდოფინესთან. პირველი საქმე ათი-თორმეტი წლის წინ იყო. ერთმა აყეთელმა გლეხმა მიაგზავნა. მამუალს გაკეთებას პირდებოდა. მავრან სანახავად რომ მივიდა, აფრასიონს შინ არ იყო. ტალიშვილმა ისე საქმის გადაწყვეტა ვერ გაბედა. ეგვიტოს სთხოვა, შემდეგისათვის იყოს, როცა ძმა ქალაქიდან ჩამოვა.

ვარდოფინე იაე ლამაზი და იერიანი იყო, რომ მწველას მოყვანილ ვაჟს ძალიან მოეწონა და იფიქრა, ამის შინ არყოფნა დაწუხებებს ხიშნავსო. ამასთან თვითონ ძალზე ღარიბი იყო და ოდიანი ოჯახიდან გამოთხოვილი ტალის ემინოდა — შესაფერად ვერ ვაცხოვრებ და აღარ მომიცდისო.

ამიტომ, როცა შემდეგ ეგვიტომ სიტყვა ჩამოუგდო — ძმა ჩამოსულიაო, ვაჟმა საქმის განახლება აღარ იმდომა და მალე სხვა შეირთო.

ვარდოფინეს თავის დროზე უანრავი მთხოვნელი ჰყავდა. თვრამეტი-ოცი წლის ასაკში, მშობლების სიცოცხლეში, ზედმეტად არჩევდა, ყველას რაღაც ნაკლს აღმოუჩენდა და იწუ-

ნებდა. მოძობლების გარდაცვალებას შემდეგ ერთხანს მგლოვარედ იყო, მერე მზითვეის იმედი და საშუალება აღარ ჰქონდა. აფრასიონს, თუმცა უფროსი იყო, მაგრამ შაინც დის იული სჭირდებოდა, შერე, ძმის ქალაქში ყოფნის პერაოლი, აგრეთვე სამხედრო სამსახურში გაწვევის გამო ოჯახს ვერ ჰოცებდა, მოვლა-პატრონობა უნდოდა... ამასობაში კი ოცდაათ წელს გადასცილდა ქალიშვილი და თვითონაც უკვე ნაკლებად უფრობდა გათხოვებაზე, თუ მანვალი მოვიდოდა, საცალით ებასუსებდა, რა დროის გათხოვებაა, უკვე მოვბუცდიო.

ერთი სიტყვით, ასე იყო თუ ისე, ამ წუნებასა და ბუმრობაში ვარდოფინე იბრნიცა წლისა ვახნდა, კობტაობას თავი განება, ფერუშარილი შეიძულა, ჩაცმა-დახურვასაც ნაკლებ ყურადღებას აქცევდა და მანვალიც აღარ აწუხებდა.

მაგრამ, ყოველივე ამის მიუხედავად, ეს ჯანმრთელი, გამრჩე და შიკაგანი ქალი საკმაოდ ღამაში და სახლობიანი იყო. ერთი სერიოზული და შუახნის კაცი საცოლედ ვერ დაიწუნებდა, ოღონდ სად იყო ასეთი საქმრთ!

სიკითხა აღრევე მოეხიბლა ვარდოფინეს, მაგრამ რა უნდა ექნა... ცოლის სიკვდილის შემდეგ კი ეს ქალი ფიქრად და ოცნებად გადაქცეოდა.

დღეს იგი უაზროდ დაბორიადებდა ეზოში და ეგვიტოს მოსვლამდე ერთი სული ჰქონდა.

ვარდოფინე ძველი კარგი ნაცნობივით შებვდა ეგვიტოს. ძალი ჩააჩუმა, სტუმარი მხიარულად მოიკითხა და ოდაში შეინატიყა.

— კი გენაცვალე, სალაპარაკო მაქვს და ოდაში ჯობს...

ეზოში უხერხულიცაა, ქვეყანა მოდის და მიდის. — თქვა სტუ-
მარმა და ქალიშვილს ოდაში შეპყვა.

— ჩემთან სალაპარაკო რაღა დაგჩა, ეგვიტო ქალბატო-
ნო! — სიცილით უთხრა ვარდოფინემ.

— კი დამჩა, ციცავ, კი... „ქალიშვილი ბერდებოდესო,
ბერდებოდეს — ბედს ელოდესო“. ჰო, ბედს ელოდესო, ხომ
გაგიგონია?

— მერე მავი მეც შემეხება? — უკვე სერიოზულად შეე-
კითხა მასპინძელი.

— სწორედ რომ შენზე ყოფილა ნათქვამი, ახლა მოდი,
სერიოზულად ვილაპარაკოთ. მე ამ საქმეში დავბერდი, აღარც
შენ ხარ ბაღანაი. ბედი მოგადგა და ხელს ნუ ჰკრავ. სერიო-
ზული კაცია, ოჭახისა და მტერ-მოყვრის კაცი, ოდის მეტი არა-
ფერი აკლია. ამ ოდასაც, თუ იგი აუცილებელია, თრივე უფრო
ააშენებთ...

— ვინაა იგი უბედური, ჩემთან რომ ვისერს იტეხს?

— აგერ გეტყვი მაგასაც. ერთი მიზეზია მხოლოდ. ბედ-
ნაცვალი! თუ კი ეს მიზეზად და წუნულად ჩაითვლება. —
და მასვალმა თვალი თვალში გაუყარა.

— ჩემო ეგვიტო... შენ მართალი ბრძანე, ჩვენ ბავშვება
აღარ ვართ და სერიოზული ლაპარაკი გვმართებს... და გულ-
ახდილიც...

— სწორს ჩივი, ციცავ, ტრამბახი და პრანჭვი ჩვენ აღარ
შეგვეფერის, არ დაგვშვენდება.

— მაინც ვინ არის? სადაურია? — იკითხა ვარდოფინემ
და სახე აელეწა.

— შორეული არაა, ციცავ... ბალნებიც ჰყავს, მარგალი-

ტი ბაღნები, გოგოები... გაიზრდებიან, გათხოვდებიან და ქე
იცხოვრებთ ტკბილად.

— ბაღნები! იგიც სამი, კია ძნელი, მარა კაცი თუ ვარგა...

— კაცი ნამდვილად კარგია. — სიტყვა შეაშველა მაშეალ-
მა.

— შორებელი თუ არაი, იქნება ნეც ვიცნობდე.

— ქე შეიძლება... სიკო ვერჩხელიძე გაგიგონია? მაშა-
თის საყდართან ღგანა...

— უი, რავა არა, კიდევაც შინახავს.

— გკოდხია და გამიხარდა... მაღალ-მაღალი, ტანადი. —
გაწელა მაშეალმა.

— რაღაც ათასნაირი გამიგონია მასზე... უსაქმურები ჩი-
ოდნენ და იცინოდნენ...

— ხუმრობა უყვარს, ცაე და ზოგი მასაც მოუგონებს რა-
მეს სსააკილოს... ზოგს თვითონ იგი მოუგონებს და ასე მასხ-
რობენ... თვარა ისე, იცოცხლე, იგი სერიოზული კაცი იყოს.
შარშან მოუკვდა ცოლი... ისეთი ქალი, რომ მთელი სოფელი
მისტიროს... მარა შენი ძალიანი იმედი მაქ, იმას თუ აჯობებ.
თვარა არ ჩამორჩები.

— მე აფარასთონს თუ არ ვკითხე და რძალს არ ვაცოდო-
ნე, ისე ვერც უარა ვიტყვი. ვერც შირობას. შაგი, შგონია,
საწყენი არაა...

— არა, ციცავ, საწყენი არაა... მარა ადრახსონმა რა უნდა
გითხრას, იგი ხომ სტუნაროვითაა სოფელში.

— შინც უნდა ეკითხო, ჩემო ეგვიტო. შირისუჯალი ჩე-
მი იგია და... მეტი ვინ შყავს....

— იგიც გახსოვდეს, ნენა, რომ ნამეტარი კითხვა-შვრე-
ტით საქმე არ გაკეთდება. კაცი შორიდან ვიცნობს, შენც ქე

გოდნია და ქვეყანას ხუ შეეძრავთ, შენ კახ ხარ სამღვილად.
მარა ასეთ საქმეში თრპოცი წელი დიდი ტვართია...

— ამას, აბა, რა ქვეყანა ქვია, აგერ არიან ეზოს ყანაში.
იგიც, ანეტაც.

— უიშე, აფრასიონი შინაა? შეგონა ქალაქში იყო... ვარ-
გია, გენაცვალე... დავუძახოთ.

— მართო ორი არიან, და, ვფიქრობ, მითთახ ჩასულა
სჯობს. — უთარა ჭაღინვილმა.

— ჩავიდეთ, საქმისათვის ნამღვილად ასე უკეთესია. —
დაუთახმა ეგვიტო და წამოდგა.

ოდინად სწრაფად ჩამოვიდნენ ეზოში. ჯერ აღაგებუ გა-
დავიდნენ და შერყ ბილიეს ვაძყუნეს, წინ — ეგვიტო, უკან —
ვარლოფიაე.

სტუმრის მიხალშებისთანავე აფრასიონმა თონი ხეზე ნი-
უღდა და ბუოლის ჩრდილში შეუძღვა სტუმარს. ამ ჩრდილში
იჯდა ანეტა პატარა ნავშვით.

მასვალმა თავიდან დაიწყო და მთელი ამბავი მოქარგა.

— აბა, პატარო, საქმე და ცაცია თქვენა დასტურა ელ-
სადება. — დასკვება ეგვიტომ.

— შე აქ ძალიან ახლობელის შეტს ვერაფის ვიცნობ, —
თქვა აფრასიონმა. — გათხოვება ნაადრევი არაა, და საქირო-
ცია. შე თქვენი მადლობელი ვარ, ჭაღბატონო, და პატივისცე-
მაც ჩემზე იყოს. რაც შეეება სააიპოს, ვნახოთ, შენ რას
იტყვი, ანეტა?

— შე ბევრჯერ მინახავს იგი კვერჩხელიძე. ცოლის სატი-
რელსაც ვიყავი, ერთი დარბიი ვაცია, ასე ჩანს, ნადგამობით,
და თუ ვარლოფიანეს მოსწონს ეს საქმე, საწინააღმდეგო არა-

ფერი მაქვს. სიღარიბე და ბაღნები ისეთი არაფერია, რომ არ ეშველებოდეს. გააქანონ ხელი და ქონება მოვა. გაზარდონ ბაღნები და იგინიც მიეხმარებიან... მერე გათხოვდებიან, და იცხოვრებენ ბედნიერად. — ენაწყულიანად დაბნეული თავისი სიტყვა ანეტამ.

— სიღარიბე და ბედნაცვლობა, ჩემი აზრით, სულ არ უშლის ამ საქმეს. — დაუმატა აფრასიონმა. — მერე, ბაღანაკაცი არც დაშვენდება ახლა ჩემ დას...

— თქვენ აგაშენა ღმერთმა. კაი ხალხი ყოფილხართ და კაი სიძველე გეყოლებათ, — დააბოლოვა კამათი ეგვიტომ. — ახლა მზითვის საქმე...

— ვარდთფინეს აგებულა ეს ოჯახი და იმას ჩვენ გულს არ შევაცლებინებთ, — თქვა აფრასიონმა. — მერე კიდევ: ქორწილი უსათუოდ უნდა გადაეუხადოს თავისი კი მან იცის, როგორც სიძე ისურვებს.

ანეტამ მუღი და მამული მიაცილა ჭიშკრამდე. მამულს ბოდიში მოუხადა — ვერაფერი პატივი გვეცითო და უკან განობრუნდა.

სამორწილო სამზადისი

ეგვიტომ სიკო გაახარა.

— შენი ბეჭელი და ქვერი თავზე გადაიყარე. მე შეგი არ მყოფნის. — დაიწყო შუამთავლობა. — ისე გაქე და იმდენი გადიდე, რომ სულ ცაცხლი მოვლავდე იმ უბედურს!

— ჯერ ერთი, ნამეტარი ქებაც არ შეიძლება, ეგვიტო.

ზერე საყვედური და ჩხუბი იცის ზედმეტმა ქებაამ... მეორეც რატომ ეძახი იმ ქალს უბედურს!

— თუ ბავშვი ეყოლა, ვერსად გაგექცევა. შინ კი რამდენიც უნდა, ამდენი იჩხუბოს...

— რავა, ქალო, ჩხუბი და მტერი უნდა გაშიჩინო ოჯახში?

— წენს სიტყვას მოვაყოლე, თვარა საჩხუბარი რა გეძნებათ! ან უბედური რავა იქნება! აგი სიტყვია მასალა... ისე ვთქვი.

— ახლა იგი მითხარი: სანაშნოდ იმ უბედურის ბეჭედი გამოადგება?... ხომ არ დამეკარგება? ა?

— თვითონ ქალიც რომ დაიკარგოს, ბეჭედს ნაინც არ დაგიკარგავ.

— ახლა ქორწილის რაიო? მე ძალიანი მეჩქარება... — თქვა და დაიმორცხვა სასიძომ.

— ქორწილი ქე მოაწყოთ უხდა... ნათესავეები მყავსო, მოყვრები მყავსო, მტერიც კი მყავსო...

— ღლონტების გასაძლომი ბურ-ღვინო სადაა, შე ქალო!

— აბა, წიწილი ხომ არაა, კაცო! ორმოცი წელი უშრომია ქალს ოჯახში და ახლა უხმოდ და უმაყროდ გადაიპაროს ეზოდან?

— ჰო, მაგი ქეა მართალი.

— მართალია, ჰო!

— მერე როდის მოვაწყოთ?

— მაგი ჩემი საქმე აღარაა. ჩემი საქმეა ქალი და ჭირისუფალი დავითახში. დანარჩენი... მამასავით უფროსი ძმით გყავს, მეზობლები გყავს... და თქვენ იცით.

იგვიტო წელამართული გავიდა ეზოდან, სწორედ ისე, როგორც ყველა გამარჯვებული მამული დადის.

სიკოიამ ყარამანი მოიკითხა. ყანაშიაო, უთხრეს. რძალს ჯერ ვერაფერი გაუბილა. ბევრი იფიქრა სიკოიამ ღობესთან. მაგრამ გადაწყვიტა ისევ მშისათვის დაეცადნა, ის კი საღამომდე არ დაბრუნდებოდა ყანიდან. სიკოიამ ხის ნახსები ფარჩხი წამოიღო და ბავშვებს გადასცა:

— ეზო კარგად დახვეტეთ, თუარა სტუმარი იქნება და თქვენ გაგლანძღავენ! — მერე სწრაფად გავიდა შარაზე და ქაინოსროსაკენ გასწია.

იმ საღამოს სათათბიროდ წეიკრიბნენ ეზოში: სიკოია, ყარამანი და ქაინოსრო.

— ფული რამე თუ გაქვს ხელში, ბიჭო? — იკითხა ყარამანი.

— ფული არ მიხანიათ, თუარა ბარე ორ კაცს მოვცლავ! — კატეგორიულად განაცხადა სიკოიამ. — ფული რომ მქონდეს, უთქვენოდაც მოვიხმარდი.

სტუმრებმა ერთმანეთს გადახედეს, ხუმრობა ხომ არ იყო: სიკოიას ცოლი უნდა, ქორწილი უნდა, ხილო ფულის ხსენება უჭირს! ფიქრს მიეცა ორივე. სიკოიას გული მოუვიდა.

— რას ფიქრობთ ამდენს? პურიით და ღვინით ოჯახი სავსე გაქვან, — ყარამანს მიუბრუნდა, — და ძმაიზა ათი ფუთი ღვინო გიჭირს? ვშენდები ბიჭო, ხომ არ ექცევი, ცოლი მოწყავს! ან შენ რა ფულზე ტირი? — ახლა ქაინოსროს მიაჩერდა. — ღომი გიღებება ბელელში, შვიდი სული საქონელი გყავს... ერთი ფუთი ღომი შეყოფა. ერთი წითელი დეკნა რომ გყავს...

ქაინოსრომ პირი დააღო, რაღაც უნდა ეთქვა, მაგრამ სიკოიამ დაასწრო:

— არა, ჯერ მე ვიტყვი... სამი მეწველე ძროხა გყავს, ერ

თი უღვლი ბარი, ორი დევნა... ერთი რომ ნოაკლო, მეც მად-
ლიერი გეყოლები და შენი მონათლულებიც გაიხარებენ. პო.
მავიწყდებოდა. ყველაფე ხომ გვჭირდება? ზოგი თქვენ გაქვან.
ზოგიც მეზობლებს... პო, ვოტკაც გამომჩნა... ყველა ნეშარის.
რომ ანალუბთ და ახრჩობთ, ორი-სამი ბოთლი ჩემდაც გვიძე-
ტეთ. შე მამამადლეო და თქვენ დალიეთ...

— ბიჭო, აღარ გაათავებ? — გულმოსულმა შეაწყვეტინა
ძმამ.

სიკოთია დადუმდა. მკლავით ოფლი მოიწმინდა საბეზე.

— ნე, ბიჭო, ერთი წყეთი ღვინო აღარ მაქვს. ვაფყიდე გა-
სულ კვირას. საქორწილოდ მივეცი სწორედ... პოდა...

— აბა, ფული მომიეცი და ვიყიდი.

— ბიჭო, ხაშვრლები ხომ არ მყავსარ? რას გაღამეკიდე?

— შენ თუ კაი კაცი ხარ, ძმასი არაფერია?

— ჩხუბი და დიფე გეყოფათ! — ორივე გაახრმა ქიახოს-
რომ. — ვთქვათ, რა გვჭირდება და რამდენი. რა გვაქვს სახლში.
რის მოტანა შეგვიძლია თვითთულა. რის დამატება და შოვნა
მოგვიწიეს და სად რას ვიშოვიო.

— შე ბატონო, არაფერი არა მაქვს და არც მოტანა შემო-
ძლია. ჩვენ გაყოფილი ძმები ვართ. ცხოვებულმა მამამ თავის
სიცოცხლესივე გაავინაწილა ქონება და თანაბრად მოგვეცა.
პირველი ფარდიც მაგასი აიღო — უმცროსიათო, — თქვა ყარა-
მანმა.

სიკოთიამ პირი დაადო, რომ რაღაც საშინელო ვთქვა. მაგ-
რამ ქიახოსრომ ორივე ხელი მიადარა პირზე:

— თქვენ ჩხუბის ხასიათზე ხართ. შე კი შინ მიმეჩქარე-
ბი, თქვენ ყარვად იცით, თუ რამდენი რაა გასაველებელი...
მერე, ჩემო ყარამინ, ტირილისა და ქობწილის საქმენი ჭირია

სუთალი უფრო ილანდებდა ვიდრე მასპინძელი. ქვეყანამ იცის, რომ სიკოიას არაფრის გაყვება არ შეუძლია, გარდა შეიღობისა. ეს ხელობა კი ახლა არაფერში არ გამოგვადგება.

სიკოია წელში გაიმართა:

— შენ ავაშენა ღმერთმა, მართალს რომ იტყვი... თქვენ მოვეჭრებით თავი, თქვენ!

— მე რა ვქნათ, ქიანოსრო? მეცდარი ჩვენ დავმარბეთ, ცოცხალი ჩვენ მოვეგვართო და სიკოიამ დრო ატაროს?

— მამა ნუ წამიწყდება... — კვლავ აიწყვიტა სიკოიამ, და ქიანოსრომაც პირზე ხელი ააფარა.

მერტე ყარამანს მიუბრუნდა:

— ძმაო ხარ, მამასავით უფროსი ძმაო. პირველმა შენ უნდა გვიბრა, რა შეგიძლია შეეწიო უმცროს ძმას ამ საქორწილოდ.

— მე, ჩემო ბატონო, ნახევარი ფუთი ღომი, ერთი მამალი, ერთი კვერტული, ერთი ბოთლი ვოტკა და ორი ოყა ყველი შემიძლია ვიყოსო და გათავდა, შორჩა!

— ღვინოს რას იტყვი? — კიდევ დაასწრო სიკოიას ქიანოსრომ.

— ღვინო არა მაქვს, თვარა არ დავამადლიდი... ძმაო, რაც უნდა იყოს.

— ესე იგი ღვინო არა მაქვს... რა ვქნათ, სიკოიავ?

— რა ვქნათ? მაგი საქმე ჩემზე იყოს. მევიფიქრებ რამეს... იმ უბედურებს, პირველი ცოლის ქირაღუფაღს ვასოვ. იგიმს უნდა ქონდეს...

— სირცხვილი არ იქნები, ბიჭო? — გაბრაზდა ყარამანი.

— მეორე ცოლის მოყვანის ხარჯი პირველი ცოლის ქირაღუფაღმა გაიღოს?

— მაშინ შენ მომეცი.

— ბიჭო, არ არის, ღმერთი, რაღვლა!

— ჰოდა, კიი ძალიან... უქონებო კაცის სირცხვილი ვინ თქვა! იგივე ვთხოვ, — ასეთი აფორიზმით შეაჯამა აზრები სიკოიამ და წამოდგა.

— შენ რაი კისრულად, ქაიხოსრო? — ასლა ყარამახი შეეკითხა ნათლას.

— ხვალ ვიტყვი. ხვალ საღამოს... თავი მოვყაროთ მწუხარებებში და საქმეც მოვათავსებოთ. მთავარია, სირცხვილი არ ვქაშოთ.

ქაიხოსრო და ყარამახი წაყვიდნენ. შარახე ხუთიოდე წუთი წაითათბირეს და თავიანთი გზა მოინახეს.

სიკოიას სტუმრები არც კი გაუცილებია, კერძასთან იჭდა თავზე ხელშემოდებული და ფიქრებში გართული. ხან მოიღუშებოდა, ხან ოდნავ გაიღივებდა.

— რანე უნდა გამოვივინო... — თქვა სასიძომ და აელა წამოდგა. — რავა დაიჭერება, რომ ყარამახს ღვინო დაეღია. ტყუია მაგი მამაძალი... იმდენს დყისო დააყენა, ორი ჭურვი მწუხარებს გამოართვა. არა, მატყუებს, ყველას ვერ გაყიდდა, ვერც გაყიდდა. წრეულა იგი ბეჭეტი აღესა ყველა ბევრი მოღვიდა... იგი საცოფე ძალი რომ არ გაედგეს, რაცხას მოახერხებდა კაცი... ბო... მეტი ხაშველი არაა... შევიჩვევ... ჩემ არჩივ ქადს ვაქმევე იმ დასახრხოებელს... კი ასე, ასე, მერე იბტუნის რამდენიე უნდა! — დაასვენა სიკოიამ, მინარე პაემევი ჩათვალე რა საერთო ღოგინზე და თვითონაც დაწვა უმცროსი გვერდით.

გახილდა საქორწილო სამზადისი. ქაიხოსროს წინადადებით მეზობლებმა გადაწყვიტეს სეფა არ გაეყვებიხათ. ამის სანიკლოდ ხალი ეყიდათ და სიკოიას სამზადი სახლი გადაეტურათ, ამით მასპინძელი ორ საქმეს აკეთებდა: ახლაც შეიფარებდა სტუმრებს გაწვიმეშია შემთხვევაში და შემდეგაც ოჯახს დახურული სახლი დარჩებოდა.

ქორწილის დღე მოახლოვდა. ყველა მიჩნეული ჰქონდა სამსახურის უბანი. სიკოია არაფერს კითხულობდა, არც ვინმეს ეხმარებოდა, არც რაზე დაეალებას იძლეოდა. დადიოდა თავიათვის ჩაფიქრებულა, მოწყენილი და სკამოდ აღელვებულა.

ქორწილის წინა დღით სიკოიამ იხმო უფროსი ქალიშვილი და დაავალა საღვინე გუდა, დიდი ბოთლები და ოთხი-ხუთი კოკა შეეკრიბა მეზობლებში, მიეტანა ქაიხოსროს მარანში და ამის შესახებ არაფისთვის არაფერი ეთქვა.

პარასკევს, როცა კარგად დაღამდა და სამსახურით დაღლილი მეზობლები დასაძინებლად წავიდნ-წამოვიდნენ, მასპინძელმა მონათხოვი ქურჭელი დააღაგა თავის ეზოში სახლის უკან. მერე ფრთხილად გადიბარა ყარამანის მარანში, ჯერ ძალი მოქრამა, მერე ათფუთიანი ქური მოხადა, ნაშუალაჩევამდე იშრიმა, ქურჭელი აავსო, თავისი სახლის ახორში დააღაგა და თხმელის ქვერით გულდაგულ დაფარა. გაოფლიანებული, წელმოწყვეტილი კაცი ტახთაფხსდელი მიწვა. მაგრამ ერთი წაძინების შემდეგ, ალიოხზე ისევ ადგა და ეზოს ლაგება დაუწყო. ამდენი ჯაფა, უძილობა და ოფლი არასოდეს

ჰქონია სიკოიას, ახლა მთელი დღე ახორთან ფუსფუსებდა და ნაქვრდალ საქორწილო ღვინოს დარაჯობდა.

სილამოხანს ნაყრებმა დაიწყეს წისასგლეღად მზადება. ყარამანმა თავისი ძველი ჩოხა-ახალუხი, ქამარ-ხანჯალი, ბოხოხი და დაკვრებული აზიური წაღები მოეტანა უმცროს ძმას სანათხოვროდ. სიკოიამ სასინჯავად ჩაიკვა თითქოს პირველად თავის ცხოვრებაში, და კმაყოფილი დარჩა, რომ უველაფერი მოერგო, მაგრამ საბოლოოდ ჩაცმას არ ჩქარობდა.

სიკოიას წინასწარ გადაეწყვიტა (ეგვიტოს რჩევით): რომ პატარძლის მოსაყვანად თვითონ არ წასულიყო. ყარამანი, როგორც უფროსი ძმა, შამის მაგიერი, წაიყვანდა მაყრებს, იქ იქორწილებდა. პატარძალს ეკლესიაზე მაყრები მიიყვანდნენ ჯვარის დასაწერად, ხოლო სიკოია სახლიდან მარტო წავიდოდა, ეკლესიაზე დახედებოდა. ასეთი წესიც არსებობდა მაშინ სოფელში და ეს არაეის გაუკვირდებოდა.

დაღამდა, მაყრებმა წიბნემსეს არაყითა და საჭაბურებიც, ღლონტებმა ღვინის დასაღება იციანო და აქ აღარ დააღვეინეს. მერე კი პატარძლის წამოსაყვანად წავიდნენ.

ღლონტებმა იუცხოვეს მაყრების ქეითად მისულა. აფრასიონმა დაიმარტოვა ვარდოფინე: — შენ რაფერ მოგწონს ეს? მაყარი მე ცხენით გამიგონია.

ვარდოფინემ ნუფის მხარე დაიჭირა: — შენ დიდხანია აღარ გინახავს ჩვენებური ქორწილი, თეარა რა უჭირს ამ ორ ნაბიჯზე?

— აბა, თუ სირცხვილი არაა, მე ფუხით მიჩნენია. — უთბრა აფრასიონმა და სტუმრებთან გავიდა.

მალე გაჩაღდა წაყვანის ქორწილი.

პირველ თამადად იქროპირ ღლონტი დადგა. ახოვანი,

სისხლ-ხორციით სავსე ვაყვაცი, შიგარი მსმელი, მომლსენი და მართლაც ოკროპირი-მეტყველი.

თამადამ ყანწი მოითხოვა. მერიქიფეებმა ოთხივე თამადას შიართვეს თითო ყანწი. ოკროპირმა ორიოდღე ლუკმა გადაუღაპა, ყანწი აავსო და წამოდგა. სეფაში სიჩუმე ჩამოვარდა.

— ჩემო ახლო მოყვრებო, ბატონო მაყრებო და წვეულეებო, პატივცემულო მანდილოსნებო და ვაჯაცებო, სტუმრებო და მასპინძლებო! აქვენი დავალებით და იელშეწყობით მიიღი შევასრულო თამადას მძიმე მოვალეობა — უპატივცემულო და უღღეგრძელებელი არავინ დარჩეს. მოგვსენებათ, პირველი სამი სასმისი ყველასათვის სავალდებულოა ჩვენი ჩვეულების მიხედვით. დანარჩენი თქვენი ნებაა, მერიქიფეებო, სასმისები დროულად აავსეთ, მაყრებს არ მომიწყუროთ. ასევე წვეულებს დროზე მიაწოდეთ სასმისები. დრო ცოტა გვაქვს, მოვალეობა — დიდი. ვეცადოთ, ეს დრო გამოვიყენოთ მოვალეობის შესასრულებლად. მერიქიფეებო! პირველი სამი სასმისის შემდეგ ღვინო არავის დაასალოთ!

ყარამანმა ქაიხოსროს გადაუჩუროჩულა: — ცოცხალი ვერ გავალო. სამი ყანწის შემდეგ დაძალება რად უნდა, თავისით მოითხოვეს!

— პატივცემულო მექორწილენო! — თამადამ თვალი მოაულო სეფას. — ამ პატარა სასმისით მიხდა ვალდებულებული დღევანდელი ზეფე დედოფალი და მათი ბედნიერება. ჩვენი ვარდოფინე, ჩვენი დედოფალი მართლაც თამარ დედოფლის სადარბა. ყველა აქ მყოფს მოეხსენება, რომ ეს ოჯახი ძირითადად მისი შრომით, პატიოსანი შრომითაა აგებული. უფროს ძმას აფრასიონს მშობლების მაგიერობას უწევდა. მე დარწმუნებული ვარ, რომ ახალ ოჯახს, რომელშიაც იგი დღეიდან

იცხოვრებს თავის საყვარელ მეუღლესთან, ისევ მოუვლის და აყვავებს, როგორც ეს ოჯახში. ბატონი ნუფე გასაგები მაზუზების გამო აქ არ იმყოფება, მაგრამ ყველა ჩვენგანი უარგად იცნობს მას. მართალია, ერთი ხელმოკლე გლეხია, მაგრამ უაღრესად პატიოსანი და შრომისმოყვარე. ბედნიერი იყოს ქალბატონი ვარდოფინესა და ბატონი სიკოს შეუღლება. და, მით შეუღლებას მოჰყოლოდეს თორმეტი ვაჟი და უსასრულო სიხარული!

და სწამ თამადები ყანწებს დაეღიძნენ, მრავალჯამიერი არ შეწყვეტილა.

თქრობიძმა ყანწი ცერის ფრხხილზე დააწერა და ყარამანს გაუგზავნა.

მეორე ყანწით ნუფე დედოფლის მშობლებს სიდეკარდელს და შესანდობარს დაიღეს და აქა-იქ უკვე ხმამაღალი დაპარაკი დაიწყო.

თამადამ მეჭვარეები მოიკითხა — დედოფლის მხრიდან უფუფე ღლონტია. ნუფის მხრიდან? გვაბუქეთ მისი სახელი!

მეხი დიეცა ყარამანს, დივალეზული ჰქონდა რამეხაირად ქაიხოსროს გაეძვრინა, მაგრამ როგორ? იგი შეიშნუნა და ქაიხოსროს დაადგა თვალს:

— თავი მომჭრა სიკოიამ, რა ექნათ ახლა? ისევ შენ უნდა გვაშველო... დროებით... მე სულ გამომრჩა...

ქაიხოსრო შეწუხდა, მხრები აიხეჩა. მაგრამ როცა თამადამ შესამედ მოითხოვა მეჭვარე, ყარამანი წამოდგა, ბოდიში მოიხადა და ივრგვინა:

— ბატონი ქაიხოსრო კვერჩხელიძე! — და ისე შეხედა ქაიხოსროს, რომ სიტყვის უნარიც წაართვა: „სხვა გზა არ არის!“

და თამაღამ აღდგარძელა ფუღუ და ქაიხოსრო.

შოთაედა „საეღღებულო“ სასმიეგბი, მაგრამ მაყრება არ ცხრებოდნენ და აღავერდებს ეჭობრებოდნენ.

ბოდოს როგორც იესო, ყარამანმა და ქაიხოსრომ იეიე-კაცეს, მაყრები ძალით აავლიჯეს სუფრას და მაყრონი დი-ძრა ეკლესიისაკენ.

მაყრული და თოდის სროლა ერთმანეთში აირია. ნათ-ხოვარ ტანსაცმელში გამოწყობილი სასიძო ეკლესიისაკენ გაუყვა. მან რამდენიმე წუთით შიასწრო გალავანთან და შესა-სვლელში დადგა პატარძლის შოლოდინში. დელაედა სასიძო, ნერვიულობდა.

სიკოიამ ვერ ხომ არ იცოდა, როგორ წარმატებით შეს-რულა ყარამანმა უმცროსი ძმისა და ნეფის დავალება მეჭვარ-ის შესახებ.

მაყრები რომ დღონტებისაკენ გაიჭუმრა, სიკოია ქაი-ხოსროს სახლში მივიდა: დიასახლისს ვერანაწერო სანთელი სობოვა „ქაიხოსრომ გამოგზავნათ“, და წამოიღო. შინ თავი-სი ერთი სანთელიც დაუმატა, თავები მოუწმინდა, ძველი „დედა ენის“ ანობეულ ფურცელში შეახვია და ჩოხის ჯიბეში ჩაიღო.

ფიქრებით დატვირთული სიკოია მაყრებს ეკლესიის გა-ლავნის კიშკართან დახვდა. ნეფე-დედოფალი ეკლესიაში შეი-ყვანეს. მღვდელთან მიიყვანა სიკოიამ შეზარხოშებული ქაიხო-სრო და ახლოს დააყენა — ნუ მომცილდებიო.

— მეჭვარე მზად გყავს? — იკითხა მღვდელმა.

— კი, მანათ. — უბასუხა მან და გაოგნებულ ქაიხოსროს შეხვეული სახთლები ხელში შეაჩერა.

— აბა, ნეფე-დედოფალი, დადექით! მეცვარე აქეთ...
უკან მოუდექი!

ქაიხოსრომ სანთლებს ქალღმერთს შემოაჩრა და მუხლები
მოეკვეთა. პირი დააღო და სიტყვის ებნა დაიწყო...

— მამაო, ბოდიში, დიდი ბოდიში, მე... დროებით...

— რას ბოდიშობ, შვილო, ფული არ წამოგიღია თუ?

— დიან, ბოდიში, მე დროებით... და ბოდიში...

— კაი შე კაცო, გეხდობი. ისე წამოღება კი ჯობდა.
დროს ხუ კარგავ, ხალხი იცდის, — და მღვდელმა ნეფე-დე-
დოფალს უკან მოუყენა აფორიაქებული ქაიხოსრო.

ქაიხოსრომ ოფლით დაცვარული შუბლი ახელთი მით
წმინდა, სანთლები დაათვალიერა და დიაკვნს გადასცა. ხო-
ლო მერე, ანთებული სანთლები რომ ნეფე-დედოფალს გადა-
სცეს, ისე ამოიბზენნა, რომ დედოფალმა შიშით მოიხედა
უკან...

ჯვარისწერა დამთავრდა. ნეფე-დედოფალს მიულოცეს.

მღვდელმა და დიაკვნამა ეკლესია დაკეტეს. მყარიონი
სიმღერით ნეფისას გაეშართა. წვეულებიც საქორწილო ვაბ-
შამზე წავიდნენ.

თამადა და საღვთობა

მყარებმა და წვეულებმა სუფრაზე ადგილები დაიკავეს.
ბურმარილი კარგად გამოიხურებოდა. მერიქიფე ბიჭები სა-
ვსე დოქებით დამდგარიყვნენ და გულში გეგმავდნენ — ვის-
თვის როდის გადაეცათ სისმისები, თეთრი ქათქათა წინსაფ-
რებით დამშვენებული ქალიშვილები პეპლებივით დასრიალ-
ბდნენ სუფრაზე — არავის არაფერი აკლდესო.

— თამადის არჩევის დროა. — წახურჩულა ძმას ყარამანმა,

— ჰოდა, პირველი თანადა შენ იქნები. — პირდაპირ უბოდიშოდ უთხრა სიკოიამ.

— შე კაცო, ომდები იქ დავლიე, გხაში დავილაღე, ერთი კვირეა მუხლად არ მომიკაკვავს და ახლა თამადობაც? ადრე მაინც გეტქვა, თავს შემოუინახავდი.

— შენითაც უნდა გცოდნობდა, ჩემო ძმით... აბა ნეტვარეს ზომ ვერ დავავალე!

— ღვინო მაინც გასაინჯე... ვნახო, რაფერი დასაღვეია.

— ბატონო, ღვინოს ვეღარ დამიწუნებ... გურიელს ნიერთანევა. — სუფრაზე ნოთლს ხელი დასტაცა სიკოიამ, ღვინო სიამოვნებით ჩაასხა ჭინაში, თყალი ჩაუკრა და ძმას მიაწოდა.

— აგი მთლად ჩენ ღვინოს ჰგავს ფერიითაც და გემოთაც... ჩანი გავარდეს! — ნხარულად თქვა ყარამანმა.

— კიდევ უკეთესი. შენა ღვინოს ზომ შეჩვეული ხარ და აღარ გაგიჭირდება, უფრო დაღვე...

ყარამანმა სიტყვა შეაწყვეტინა ძმას, თავისუფალ სკამს ხელი დასტაცა, სტუმარ მაყრებთან სუფრის თავში დაიდგა და დაჯდა.

ახლო მეზობელმა პირველ თამადად „იგივე მსმინაშელი“ ყარამანის დასახელა, სამი კაციც დაუმატა და მათი სადღეგრძელო ჩაის ჭიქა დასცალა.

— ნედეს სთხოვეთ სუფრაზე. — ხმამაღლა წარმოსთქვა თამადამ. — შართალია, ნება ნივეციით არ დამჭდარიყო, მაგრამ პირველ სამ სადღეგრძელოზე ვერ გავათავისუფლებთ.

მერე აღება და ისევ თავის საქმეს მიბედავს — ხელმართო
კაცია.

სიკო იმავე წებობელმა, თამაღები რომ დაასახელა, მიი-
ყვანა დედოფლის გვერდით და ახიშნა განკუთვნილ სკამზე
ღანჯღარიყო. ისიც დაჯდა.

ყიწუები ხელიდან ხელში გადადიოდა. მერკიფეები
სრული დატვირთვით მუშაობდნენ, ნოსული და დამხვდური
მაყრები ერთმანეთს ღვინოშიც და სიმღერა-მოდუნაშიც უჭი-
ბრებოდნენ.

წვე-დედოფლის სადღეგრძელო მოთაედა. ჯერი მიდგა
წვეზე. სამადლობელი უნდა თქვათ.

— წვეს ყანწი მიართვით... ყანწი! — გაისმა აქეთ-იქე-
დან.

სიკოის საგსე ყანწი მიაწოდეს. დუმილი ჩამოვარდა:
რას იტყვისო სიყ! სიკოია ადგა, თითქოს ჩამოხრჩობალი
ეკადა თოკზე. გრძელ კისერზე ჩამოცმული თავი დიხარა და
ყანწში ყანჩასავით იყურებოდა.

— აბა, სნეჩა იყოს! — ყარამანში გასამზნევეზლად შეი-
ძანა. ხმაური შეწყდა, ბუზის გაფრენას გაიგონებდით. — სა-
მადლობელს მიიღებს ბატონი წვე.

სიკოიამ დაბალ ხმაზე დაიწყო:

— ზემე უბედურა ცოლი... არა, ამას მერე ვიტყვი... ჩე-
მი ახალი ცოლი ადღეგრძელოს ღმერთმა... ჩემი უბედური
ცოლი, ჩემი პირველი ცოლი, მარა იმას მერე ვიტყვი... ამას-
თან მე მადლობელი ვარ, რომ მადლინძელეთ და ახალი ცო-
ლი ასე ადღინძელეთ... ჩემი უბედური ცოლი, პირველი ცო-
ლი რომ არ მომკვდარიყო, ახლა იგივე ცოცხალი იქნებოდა.

კი, მამა ნუ წამიწყდება, იგიც ცოცხალი იქნებოდა... მარა
ორი ცოლი ხომ რათ მიწოდდა...

ნეტეს ხმა გაუწყდა, მეტი ვერაფერი თქვა, ნეტავ, არც
ეს ეთქვა!

ქალები სახეზე ხელს იფარებდნენ, ყარამანი გონწასუ-
ლივით გადითრებული იდგა ფეხზე. ქაინოსრო მოშვებულ
წვერს იწიწკნიდა. მოსული მაყრები თვალს და ყურს არ
უჯერებდნენ.

სივლიამ ყანწი დასცალა, მერიქიფეს გადასცა და ისევ
ფეხზე იდგა. დედოფალი ცოცხალ-შეცდარი განაბულიყო და
ჭრელი ცხვირსაბოცი შესცავებოდა შუბლზე შემოდგმულ
ხელში.

ყარამანში, როცა გონი მოიკრიფა, სწრაფად შეათვამა
მდგომარეობა. დედოფლის ძმას სატევიარზე ეკიდა ხელი და
აფეთქებდა აღარაფერი უკლდა. მოსული მაყრებიდან ორ ახა-
ლგაზრდას კაცის ფერი აღარ ედო და სხვეებს უყურებდნენ
-- რას იტყვიანო.

პირველი თამადა წელში გასწორდა, მაყრებს თვალი მოა-
ვლო და ძმას მიუბრუნდა:

— შენ ნეტე რომ ხარ, იმიზე ყველაფერს კი არ მოგიოთ-
მენენ... ხომ გითხარი, ნეტესათვის სავალდებულო არ არის
სხვებივით სეაა-მეთქი... შენ კი ერთი ბოთლი ღვინის გასინ-
ჯვაზე დალიე, მეორე მიაყოლე მალაზე მომიყვანსო და... ბო-
დიში მოყვრებო, თქვენთან... მეტი აღარ დალიო, გაფროთი-
ლებ, თვარა!

სუფრამ ამოისუნთქა, მოცოცხლდა. ჩურჩული და გადა-
ლაპარაკებაც მალე შეწყდა. შთაბეჭდილების საბოლოოდ
გამოსასწორებლად ნაადრევი საცეკვაო გაჩაღდა. ვილაცამ

შეიძახა ნეფე-დედოფალს ვახოვითო... მაგრამ ჩაბრუნეს და დატუქსეს — ზოგმა იტყვიო, ზოგმაც თვალით და ქორწილი გრძელდებოდა.

მშობლების სადღევგრძელოზე სიტყვა არ მისცეს ნეფეს. მაგრამ როცა მეყვირე ადღევგრძელეს და სამადლობელისათვის სასმისი წაიხოსროს ვადისცეს, სიკოიამ ვეღარ მათითძინა და ძმასთან მიუტოვა:

— ბავო, შენა რომაა, ეველია შენ ენდა დალიო? მომეცე ყახწი!

ღარამანს არაფროს თქმა არ შეეძლო. ნეფე სასმასს თხოულობს და უარის თქმაც არ ეწყობა, მაგრამ ისეც ურევს და ნერვ რას იტყვის ეშპაკმა იცის, ბრაზით და ღვიბათ ვაბრუნებელი თანადა ფეხზე იდგა და ფაქრობდა, როგორც მოქცეულიყო.

მაგრამ ფაქროც არ იყო საჭირო, სიკოიას სივსე ყახწი ეჭირა ხელში.

— შენა წაიხოსრო... ჩემო ბუდუა! ერთი ცოლი შენ შემართოვო... და შენ დამამართოვო... მეორე ცოლის შერთოვო შენა წყალობით გავნედე... შენა პატრიარქმა ნამეტარი დილია... მე შენ ამიტომ მიყვარსარ... ვიცო, რომ თუ შესამედაც საჭირო დარჩა... შენ გვერდით მედგომები და...

სამწინელი დროინცელი ატყდა. დედოფლის ძმამ აფროსიონმა წამოდგომაც ვეღარ შეძლო, მეორე მყარმაც კედელს მიაყოლა ერთი ბოთლი და ეურთასქენა გაწყდა... მისული მაყრები აიშალნენ და წასასვლელად ეშპადებოდნენ...

მაგრამ ყარამანმა და ქაიხოსრომ იმარჯვეს. ნეფე ეზოში
გაიყვანეს. დედოფალს ადგილის საშუალება არ მიეცა... ცო-
ლისაშენს ოცნა დაუწყეს და...

ქორწილი გაგრძელდა.

მეორე ღელე

აღიონზე სტუმარი მაცრები წავიდნენ. აფრასიონმა
ეტირა დაშორებისას:

სად გტოვებ, დათო?!
საკითამ ყური მოჰკრა ამ სიტყვებს. ერთი პირობა იფი-
ქა. გადაწყვიტა მივარდნიოდა ცოლისძმას, მაგრამ ვადაიფი-
ჭრა და პასუხი არ გაეცა. მთერალი სტუმრები უხატველად გა-
ცილა და სახლში დაბრუნდა. საძირითაში წვეუელი ერთმა-
ნეთს ეკიბრებოდა ტყანის სანაში. მაგრამ ისე მთერალი იყ-
ვნენ, რომ ვის რა უნდოდა, ვინ რაზე დაეობდა არც თვითონ
მათ იცოდნენ და ვერც საკითა მიხედა.

მთერალი ყარამანი ცოლმა სახლში წაიყვანა.

ქაიხოსრო შეჩარხოშებული იყო და საკითას კოცნა დაუ-
წყო.

დედოფალი — ასლა უკვე დიასახლისი გარებში იღვა.
მათთან დაპარაკეში გამოიჩინა, რომ ტანსაცმლის გამოსაცეა-
ლი ადგილი არსადაა. ბოლოს უფროს გერს ახორიდან მედ-
ვიანეები გამოაღვინინა, შიგ ჩაეკეტა, სადედოფლო მორთუ-
ლობა ვიზბადა, მასპინძელ-დიასახლისად გამოეწყნო და მომ-
სახურეთათვის სუფრის გაწყობას შეუდგა.

მეზობელ ქალებს ეს ძალიან გაეხარდათ, თვითონაც

დაფაცურდნენ, სუფრა მალე გააწყვეს და ხველანი მიიწვიეს. თამაღობა ქაიხოსრომ იკისრა. ახლა ღვინო უპირდებოდა, თორემ წუხელ სულ უარობდა ღვინის დაღუევას, თადლითობდა, იპარავდა, თუმცა საყოფზე ცოტა მეტიც კი მოუვიდა.

უძილო და დაქანცული სიკოია კეთბეში მოკუნტული თვლემდა. ვარდოფინე სუფრას დაატრიალებდა.

ყარამანის ცოლი მოვიდა, მკვდრის ფერო ეღო. ღვლაფ და, ხელებს იფშვნიტდა.

— მობრძანდი, რძალო, მობრძანდი. — მიესიყვარულა ვარდოფინე. — ბატონი ყარამანი რატომ არ მოვიდა? თუ არ აძინავს, ბაღანას გავუგზავნი.

მეგრამ, ფოსინე ხმას არ იღებდა, იგი ხან ღვინოს შეხედავდა, მეზობლის ქალს რომ გამოჰქონდა აბორიდან, ხანაც მაზლა დაუმიხზებდა ქორის თვალებს.

სიკოია გამოაფხიზლა რძლის შესხედვამ. „ალბათ, გვიგო“, — გულში თქვა და წამოდგა.

— ყარამანას სძინავს? — ჰკითხა მან რძალს.

— ნეტაი სულაც არ გაედვიძებოდეს! — გესლიანად გამოსცრა რძალმა.

— ღმერთმა დაიცვას, რძალო, უსიამოვნება ხომ არაფერია? — შეესიტყვა ვარდოფინე.

— ამ ყმაწვილს კითხეთ, ჩემო პატიოსანო რძალო! — უკმენად მიახალა გულმოსულმა ფოსინემ და სიკოიაზე მიუთითა.

სუფრა კი თავისას განაგრძობდა. ქაიხოსროს ღვინო უკვე ძალზე მორეოდა.

— მე ყარამანი მინდა სუფრაზე! — დაეინებით მოითხოვა თამაღამ.

— სახლში წივიდა, კაცო.

— აბა, მთელი ღამე სვა და...

— მერე, ყარაბაზზე ნიკლეები დავლიე თუ? იგი არა, მეტიც დავლიე... ორი ყანწი...

— გვეოფა ახლა ტრაბახობა, — წემოსძახა მეზობელმა ყაისარმა, რომელიც მთელი ღამე მსახურობდა და დღეს თამადაზას ეპირებოდა, აქ კი ძალა-უფლება ქაიხოსრომ ჩაიგდო ხელში...

— ვინაა, ბიჭო, ტრაბახა? ვაი, შე უბედურო...

— კაცო, გასკაქილი ხარ და შენი გზაი მონახე. ჩვენ დაგწყდით ცალკე საჩხატურით და ცალკე მიჰმილით. — არ ცხრებოდა განაწყენებული ყაისარი.

— სიკოიეს ოჯახიდან გარეთ მაგდებ? გზაი შენ მონახე, თვარა მე შენ ვიჩვენებ... — ბოთლსა ხელში გაიწია ქაიხოსრომ.

ქალებმა ხმას უშატყა.

— კიი გენაცვალე...

— აწი უველამ უნდა მომახონ გზაი... აბა რაი.

— ჰო, აგო რა საწყენია, ბეჩა...

ღიასახლისაი ქაიხოსროსთან მივარდა:

— შენ გენაცვალე... სუფრას ნუ წავვიხდენთ.

— მე წავახდინე სუფრა თუ გუდამწიერთმა ყაისარამ?! ა, რავა წავიბთა, ქალა, სიტყვა-პასუხი?

ახლა სიკოიამ აიწყვიტა:

— მამა ნუ წამიწყდება, ვინცხას ფეხებს გავაფანახალე ბიუბ. — და ბოთლს წაავლო ხელი, რომ ჩათლიასათვის ეთავაზებინა.

ქალებმა იკვირეს, წახოსრო სიკოიას ეცა, ყაისარმა სკამი აიტაცა და წახოსროსაკენ გაიწია. ქალები კვილით გამოცვივდნენ გარეთ.

დიასახლისმა იკადრა, ხელი დაავლო ქისერში სიკოიას და განისკარში გააგდო. წახოსროს წასროლი სივსე ბოთლი ყაისარას დასცილდა, კედელს შეეფშენა და...

ყარამანი უშველებელი სიბრით ხელში კარს მოადგა.

— რავე ძაღლებივით იბურხლებით!

ყველამ ხმა გაკმინდა წუთით. დუმილი ვარჯიშინებ დაარღვია:

— შენ გენაცვალე, ბატონო ყარამან... რავე დროზე მოგვსწარი! — და მაზღთან მიიჭრა.

— არ მომეკარო! გაგათავებ! — შესძახა ყარამანმა და რძალს ხელი აკრა. — შენ ჩემდა ამოსაადებად მოდი ამ ოჯახში, ხომ?

ამ სიტყვებმა ყველა გამოათხიზლა. სიკოიამ თავი შემოყო განისკარიდან და გაქრა. ყაისარმა მოსაქნევად აღიბუღო სკამი ბირს დადგა. წახოსრომ საბრაზოლოდ მოღერბილი ბოთლი მიზობნელ ქალს გადასცა. ხმას ვერავინ იღებდა.

განწმენბული ვარჯიშინე ხან ყარამანს შეხვდავდა. ხან განისკარს, რომელშიაც სიკოიას მოტყვლებილი თავი მოჩანდა დროდადრო.

ბოლოს თამადა შეიშოშონა. მოაგონდა თავისი მოვალეობა და ერთთავად ყარამანისაკენ გაიქანა:

შენ გენაცვალე, ყარამანავ! სწორეთ შენ მინდობდი... ხომ ვოქვი მე... არა, ხომ ვინატრე, მე ყარამანო მინდა მეტევი?

— მიუბრუნდა თანამესუფრეგბს.

— კი თქვი, კი...

— და კიდევაც ავისრულდა.

შიაძახეს აქეთ-იქიდან.

— შენ გექვიფება, ჩემო ძმაო... მე კი... დანა დამკარით გულში, დანა!

— რა იყო, შენ კაცო! რა მოგივიდა? — შეწუხდა ქაიხოსრო.

— ქაიხოსრო, მეზობელო და მოყვარევ... — და ყარამანას ტარალი მოერია.

— კაცო, აღარ იტყვი რა მოხდა? — მიეძალა თამადა.

— ქაიხოსრო, მეზობელო და მოყვარევ... ჩემი ღვინო მოუბარავს საქორწილოდ ჩემ „საყვარელ“ ძმას! — ცრემლებში გამოსცრა ყარამანმა.

— არ მომიბარავს, ბოჭო, არა... ში გეხუმრე... — განიკარიდან შემოიძახა სიკოიამ, — შენ ხომ თქვი არ მაქო... იმიზა გეხუმრე...

ყარამანმა წამსვე ასწია სარი და დაიძრა, მაგრამ ქალებმა შეაჩერეს.

— მიმაშვიტ მაგ მამაძაღლოან. მომაშორეთ ეს დედაკაცი. ჩემი ოჯახის დამაქციერი... — არ ცხრებოდა ყარამანი.

ქაიხოსრო წელში გასწორდა. თავაწეულმა და თვალებში კრტულმა იყუბა ცოტა ხანს და შერე ყარამანს მიუახლოვდა:

— შენ კაცო, გუშინ არ ფიცავდი წვეთი არა მაქსო? ახლა მოგბარეს?

ამ სიტყვებს სიკოიაც სახლში შემოყვა, დადგა შორიან-ლოს და ძმას უთხრა:

— ბიჭო, წუხელ ხომ ვითხარი შენი ლეინოა და შენ დაა-
ლევინე მეტიქი?..

ყარანას სარი გაუვარდა ხელიდან.

ბოდიში მოიხადა, სუფრას მიუჯდა და ქეიფი ვანახლდა.

ხაპის კურღი

ყარანას ეზოა ახლოს, გზის გადაღმა ყანა ბჭონდა. ორ-
სამტარიანი სიმიხდის ყანა ეაეკაეურად იდგა. უკვე თამანად
შეირჩნოდა შეააწეავი და მოააბარშავი ქეინტი ტაროენი.

მაგრამ ყანაში თვალს იტაცებდა გადაბარდული ბახჩეუ-
ლი — პამიდორი, ბადრიჯანი, ნესვი. აქა-იქ ბრტყელ ფოთ-
ლებქვეშ მოხანდა დაგორებული მრგვალი ხაპერები და ღო-
ღეზებით გრძელი ხაპები.

ერთ დღეს ბევრჯერ აუარჩაუარა სიკოიამ ამ ყანას. ჯერ
იგი ცალი თვლით იტყირებოდა შიგ. ბოლოს ერთ ადგილზე
დაესო, ვრცელ ყანას გადახედა. მოშორებით, შუა ყანაში
მდგარ ხალოს შეიკქერდა და თავისთვის ჩაილაპარაკა:

— ახლა თვითონ რომ შით არ იქნებოდეს, ამ ხაპს ქე წაი-
ღებდა კაცი!

კიდევ მიიხედ-მოიხედა. მერე ისევ ხმაწევით თქვა: —
თუ წაიღებდა, რას უცდი... წაიღე მერე... მარა ხაევა დამალუ-
ლი იქნება იგი მანძალლი... მაგის მომტყუებული კაცი არაა
ქვეყანაზე... — ახლა უფრო დეკვირვებით მოათვალიერა იქაე-
რობა: — ვერაფერს ვერ გამოაბარებ მაგ ვაოხრებულს.

არავინ ჩანდა თვალსაწიერზე. და ცოტა ყოყმანი შემდეგ

სიკო ალავესთან მივიდა. გვერდით საურმე ქიშკარიც იყო...
მისა ნაბელობამ გააცვიფრა.

— მაგ ჯუღღმართს რაფერი ქიშკარი გაუყეთებია! მე კი
ღობეც ვერ შემოვფულე ერთ მტკაველ ეზოს... ამფერი მიწა
რომ ზენ ეზოსთან იყოს... და შერე ის მიწა რომ ჩემი იყოს...
ეგება შეცქე შეძელობა...

ამ ლაბარაკში ალავეზე შედგა და ყანაში მიღლიდან ჩაი-
ტედა.

კიი ჰქუა ქია, რომ იყიდა. პპ, ჰქუა... ჰქუა რას იკმარე-
ბდა! არა, მაგ მაშიძაღღმა სად იშოვნა იმდენი ფული, როსტო-
მას რომ ჩაუკაყლა!

სიკოის არც კი ვაუგია, თუ როგორ ჩავიდა ძმის ყანაში.
შერე ეშმაკობაა მიმართა: სასიმიინდეს ნიუბალოვდა, —
თუ შიგ არის, გამოიხედავია! — და ხამაღლა თქვა:

— გამარჯობა, ყარამანავ, შენი!

პასუხი არ არის. კიდეც, მეგრამ უფრო ხამაღლა გაიმეო-
რა გამარჯობა. პასუხი ვერც ახლა მიიღო. ანე სამ-ოთხ-
ჯერ, ხმის უფრო აწევით გაიმეორა, მეგრამ პასუხი არ იყო და
არა.

თურამე ყარამანა ნაღიაში ზის და გოდორს ღობავს. მაგ-
რამ, ყანაში რომ უმცროსი ძმა დაინაბა, ეჭვი აიღო და ვადაწყ-
ვიტა ეშმაკობაზე ეშმაკობითვე ეპასუხნა. მუშაობა შეწყვიტა,
გაიბაბა და უთვალთვალებს: რა საქმე აგვს ამ დაუპატოებელ
სტუქმარსო.

— არაა, იგი თვითონაც საქურდაღს იქნება წასული... აბა,
აღალი თვლით შეიძლება ქონების შექენა! წადი, ბაბა, იქურ-
დე და ილლიტე... მე ამ ცოტას, ერთ ხაპს მოგაკლებ... ქურდის
ქურდი ხომ ცხონებულა... ანკი იგი რა ქურდობაა.

ხმამალლა წარმოთქვა სიკოიამ ეს სიტყვები, ერთი მოზრადილი კვახი შეარჩია, მოწვეუტა, მხარზე გაიდო და პირი ალაგისაყენ იბრუნა.

— გაგიმარჯოს, ბიჭო, გაგიმარჯოს! — გასმა ყარამანის დაგვიანებული პასუხი. ეს ხმა მეხუთთა გავარდა, სიკოიას უფრო შიკი არა, გულში.

სიკოიამ ძღვეს შეემაგრა თავი, რომ მუხლები არ მოკვეთოდა და არ წაქეულოყო.

— რა გინდოდა, სიკოია? — დამციხავად შეეკითხა ყარამანი მალეიდან.

— რა მინდოდა... სიკვდილის.. რა ვიცი... მინა აქ თუ იყავი, დროზე ვერ აქვია..

— არ მეცალა, ბიჭო, გოდირს ვლობავდა.

— პირით ღობავდი? აგერ ერთი ხაპი გადამწიფებულა... და შენთან მომქონდა. თავის ალავს დეგეს და შეა წაიღე შინ!.. — უთხრა სიკოიამ, კვახი ძირს დადო და ეანიდან გადმოვიდა მუხლებმოკვეთილი და გაწხილებული.

ცოცხალ-მკვდარი მივიდა სიკოია სახლში. ცოლს ბავშვები დაებანა, დაესუფთაგებია, როცა მოწვეული ქმარი დაინახა, ვარდოფინეს გული ეტკინა. უმცროსი ბავშვი მუხლებზე დაისვა, რაღაც ძველმანი მოახურა და სიკოიას უთხრა:

— რა იყო? ძალიან დაღონებულა ჩანსარ. რა მოგივიდა?

რა თქმა უნდა, ქურდობის ამბავს ცოლს ვერ ეტყოდა. უპასუხოვაც არ იქნებოდა. ამოიობრა და გულწინდელი ამბავი გადმოიტანა დღვისათვის:

— მამესახლისმა დამიბარა, იმასთან ვიყავი და ახლა ვფიქრობდი გზაში, რაიყერ გადავიხადო ფოთელი ვაჭრის ვალი.

— რაიო? — ბავშვი კინაღამ გადმოუყარდა ძირს ვარდო-

ფინეს, — ღარიბი და უმჭადოა-მეთქი და აბლა... ვალეზიც გაქვა, კაცო?

— რა ხემი ბრალია! სხალი და ვაშლი ურმით ფოთში წავიდე, ხილი არ განოდგა და გადაყვარე. ჯარიმად ორი მანეთი გადამახდის. მანათი, გადაყვარზე რომ დამეხმარენ, იმ ბიჭებს მივეცი...

— მერე იმათი ვალი გაქვს?

— არა, ქალო, გარდაეოი განდობდა ჯარიმას? ან ბიჭები დაუკლიდე ჩემ გამდიდრებას? სამი მანეთი ვისესხე ერთი ვაჭრისაგან. თვითონ გარდაეოი დამეხმარა, თვარა მე ვინ რას მისესხებდა... დავბირდი ხილა ჩამოგიტან-მეთქი, ხილი მაშინაც უარამანას გამოვართვი. ხარი და ურემიც მომცა. მარა რომ ამოვღდი და ფული ვვლარ მივეცი, არ დამიჯერა. მატყუებ, თვარა ხილს რა წაახდენდაო. მეტად არც ხილი მომცა და არც ხარი და ურემი. იმ გარდაეოიმ კი ჩემი სახელი და გვარი დაიწერა...

ორი წელიწადი გავიდა მერე. აქამდე რეჩხა არ დაავიწყო და იმ მამასაღლე ვაჭარს? რაფერ და ვისი პირით შეჰომითვალა შინაც ვიცოდე!.. არა, გადახდა რომ უნდოდა, ქე ვიცოდე. მარა რაით? უარამანაი ქვეყანას ატყუებს და უბიროა, მარა ჩემთან თქმული სიტყვა არ გატეხა: ხილს არ მოგცემო. და არც მომცა. ბალიანას ხილისათვისა რომ გავაგზავნი, ხელცარიელს გამოუშვება. აბა, ხარს და ურემს ჯვარი სწერია, რაგა განდობს ხელში!

— შიდი და ერთი საქმე გააკეთე. ხილი ჩემ ძმას აქვს რამდენიც გახდა, ბენი ნაშრონიც რომ არ იყოს, არ დაგამადლის, ხარი და ურემიც ჰყავს.

— კაი მოყვრობა კი იქნება, ქალო...

— კი, მაგის იმედი გქონდეს. მც ზღვას დავოუსაგ, ზენო-
ლობვა უნდა, მერე ცოტას წელში გავიმართებით... ბაღნებიც
გატყიფრებულს ჰგავს, პო, უფროსს რაღა ეშველება აწი?..
შინ თუ რამეს გააკეთებს იგია, და მერე გაათხოვა კაცი... მარა
ამ პატარას სკოლაში შევიყვანთ... ახლო გე ყოფილა... რამ-
დენი წლისაა ახლა კატო?

— რაღა წლებია... თვადმყოფობამ დამოკლონა და გამო-
თავა, რომ არ ეცნებია, ხუთი წლის მაინც იქნებოდა...

ვარდლოთხე შეეზვია სიკოიას პასუხებს და ახრებს, რაც
უნდა უკუღმართი რამე ეთქვა, იგი მაინც მიხვდებოდა რა
თქმაც უნდოდა ქმარს. ამყურადაც მიხვდა, რომ ტანად პატარაა,
თორემ ისე ხუთი წლისაა ბავშვით.

— არაფერი! — ანუ გემა ქმარი და ძმისა წავიდა.

წავალ ფოთში

ვარდლოთხე ძნიდან მალე დაბრუნდა, სიხარულით ეყვებოდა
ადარ იდგა, სიკოიამ არაფერი ჰკითხა, იყუნა, მაგრამ ვარდლო-
თხენს უაქმებლობა როგორ შეეძლო!

— თლონდ ერთი გაიხიბრესო, რამე გააკეთოსო და ხელს
როგორ არ მოგუწყობო? ახლა შენზეა სიქმე, ხელიც ათის, ხა-
რიც და ურემიც. — დაამთავრა ცოლმა.

მეორე დღეს ნათხოვარი გოდრით, ტომრებით და კალა-
თებით სიკოია ცოლისძმისას წავიდა.

მიდის სიმე-ბატონი და თან ხეულებრივად ხმამაღლა ფი-
ქრობს, თავისათვის ედავება.

— წავალ ფოთში.

- წახვალ, მარა თუ კადევ წახდა ხილი?
- შავი თხერი ყოველთვის ხომ არ წახდება?
- იგი ვაჭარი რომ წაგართმევს ხარებზე?
- ვეტყვი, ღარიბი კაცი ვარ-მეთქი.
- მარა ვაჭარმა რა იცის შენი სიღარიბე? წაგართმევს და

მორჩია!

— ვეტყვი, შევეხვეწები — კაცი ხომ ხარ-მეთქი. მოყვრი-
საა ხარი და ურემი-მეთქი. ხილიც მან მომცა-მეთქი.

— იტყვის: სხვიაი რომ არ გემეტება, შენსას რას ვეიმე-
ტებო.

- ბოლოს და ბოლოს სამი მანეთი მმართებ...
— ჰოდა ვალი გადამიხადეო მეტყვის.
— გაუყიდი და მოგცემ კაცო-მეთქი ვეტყვი.

სიკოია ჩედავდა — ყველა შემსვენდრს უკვირდა ეს ლა-
პარაკი, მაგრამ დიქრებში ისე იყო გართული, რომ კამათი ვერ
შეწყვიტა.

და ბოლოს იგი ცოლისძმის ეზოში ჩავიდა. ძალი წამო-
დგა, მიიღბინა სტუმართან, და როცა იგი სრულიად დამშვიდე-
ბული და ატლელეებელი ნახა, აღბათ, ჭერდი და უცხო არ
არისო, კული გააჭაცუნა და ისევ თავის სიწოლს მიაშურა.

ცოლისძმამ სიგა ხილი მოაკრუფია, ურემი დაატვირთვია,
ვახშამი აჭამა, ცოტა ღვინოც დააყოლებია და ფოთში გაის-
ტუმრა.

ძეორე დღეს ბაზრის დახურვისას ჩავიდა ფოთში სიკოია.
ბაზართან მისვლამდე ერთი უცნობი შემოხვდა.

- რა მიგაქვს, ამობალო?
- მსხალი და ატანი. — მიუგო სიკოიამ.

— დაგვეიანია, ძმომ, ბაზარი უკვე დახურულია. მერე დღეს იმდენი ხილია, რომ შენ მუშტარა ვერ იშოვი...

— ხეალ ხომ ვიშოვი.. ნე სულ არ მეჩქარება.

— მოდი ერთი ქენი: ერთ კაცს უნდა ხილი. ხელამდის ვერ უცდის. გემი უნდა გავიდეს მალე. ბილეთი: აღებულია აქვს. მიუტანე ხილი გემთან და იყიდის, ურიგო კაცი არაა.

— გემი შორსაა?

— არა, კაცო. აქვეა, ზღვაზე არ ყოფილხარ?.. აქედან ცოტა მოშორებით.

— აი „მოშორებით“ მაშინებს. — და სიკოიამ ურემი გააჩერა.

— შე კაი კაცო, ზღვას ხომ ხედავ? იმ ზღვაშია გემი.

— ზღვაში კია. გამიყონია.

— წამოდი. მე თვითონ გაგყვები. ხილსაც გაყიდი და მავსაც ნახავ.

სიკოიამ ურემი გვერდით ქუჩაზე გადაიყვანა და ზღვისპირიაკენ შეუხვია. თან სხვა ფიქრი მოუვიდა: „პო, ამასაც დღეს გაუყიდი... იმ ვაჭარსაც დავერიდები, თუ არ დამეცა თავზე... და ფულს პირდაპირ შინ მივიტან“.

— კი, ბატონო, კი ასე მოგებულნი იქნები. — ჩაერია თანამგზავრი.

ბოლოს სიკოია მუშტართან იდგა. ხილი მოიწონეს და სამი მანეთი შეაძლიეს.

სიკოს გაუხარდა და ეს სიცილით აღნიშნა.

— რა გაცინებს, კაცო? ცოტაა სამი მანეთი?

— არა, ბევრია-მეთქი და სიხარულით გამეცინა. — ვულუბრყვილოდ თქვა სიკოიამ.

— შენ კაი კაცი ყოფილხარ და მანეთს მოგიმატებ. —

თქვა მუშტარმა, რომელსაც ირონიად ეჩვენებოდა სიკოიას სიტყვაც და სიცილიც.

ნეორე მხრივ, სიკოია გათამანდა: თურმე შეიძლებულა მეტრი წლიახოვოა. აქი თვითონ მკიდველი უნატიება შემოძღვეულაზე. ცოტა ფიქრის შემდეგ თვალუბრა ჩააქა მუშტარს.

— ნენ, გატყობ, კადევ გეკოტაფება. — უთხრა მუშტარმა. — ათ მღერსაც მოგმატებ. ვინდა — მომეცე. არა და — ხეირი ხაზე — და ოთხმასხეთსასეკარი გაუწოდა.

სიკოიამ ფული გამთართვა. ხელში გადააბრუნ-გადმოაბრუნა, ხუნობაში ამღენი ფული ერთად, ისიც მის ხელში ახლა ვაჭარსაც ვაისტუმრებს და მანეთსაყვიარი ჯიბეში დარჩება.

— კაცო, ნენ იძღენს ფიქრობ, რომ გემს ჩამომარჩენ.

— წაიღე, ბატონო, წაიღე... მეტი კი ღირდა, მარა ღმერთმა შეგარგოს. — როგორც იქნა მოახერხა სიკოიამ.

დაიწყო ურმის გაცლა. ჩემოდანი, ყუთები და ტომრები გაავკო მყოფელმა: შუაგული და სიკოიაც დაეხმარებენ და ბაგში ჩაალაგეს. ნახიამოვნება მუშტარმა სიკოიას აბაჯიანი ჩაუღო ხელში — ამით ბარემ სადილი ტამეო, გამოემშვიდობა და ხაგნი ჩაჭდა.

სიკოიას სიბარუღი სახლევარს გასცდა. სადილის ფული ცალკე აქვს, ხილის საფასური ჯიბეში უღევს. ბაზარი დახურულია. მინასადაძე ვაჭარიც შეიძლება არ ნახოს და ვალიც არ გადაუხადოა. ახლა ვაჭარს ფულის მეტი რა აქვს! სიკოიეს ნათვლარა რომ არ მიემატოს, ისიც ეყოფა. იგი შედარგოს, რაც სხვებისათვის წაუერთმეცია.

სიკოიამ თავი ჩაღუნა, ყაბალაზე კარგად ვადმოიხურა, მაზრიდან ნეორეს კი არა, მეოთხე ქუჩას გაჰყვა, რომ ვაჭარი არ შეხვედროდა, და ბარებს შოლტი გადაჰყრა...

ჭალაქიდან გამოვიდა სიკოია, მოიხვდა. უკან არავინ მო-
დის. არც წინაა ვიპყე, მოშორებით ორი ახალგაზრდა მოჩანდა,
ზაგრამ ახლა ისინიც არსად ჩანან. ხარები შეასვენა, ურემს
წისადვარი დაუყენა. დაჯდა თხრილის პირას და ფული ამოი-
ღო.

რა კაი დღეა გათუხდა დღეს. — უიჭრობს ჩვეულებრივ
გულ სიკოია — ახლა, ათასი ქურდი და მამაძღულია ქვეყანაზე.
ამ ფულს გაეჩანაწილებ... და ისე შევინახავ ფრთხილად, და
ცოლ-შვილს გაეჩარებ აგი ამშაურიათ გულის ჭიბეში იყოს
აგი მანეთიანი შარელის მარცხენა ჭიბეში... სამიანი სორჯერ გა-
დააბრუნე ხელში მარჯვენა ჭიბეში იყოს... დიქროსო, მარჯვედ
წიყევანე ჩემი საქმე. აბაზიანს რაღა ვუყვო? პო, მაგი ამშაუ-
რიანთან იდეეს, აი ჭიბე ღარიბია... რა კაი კაცი იყო!
სადილი ჭამეო, ხომ მოტყუვდა, საჭმელი შინიდან რომ მქონა-
დი წამოდებულნი, ვერ მიხვდა... და აღარც მე ვუთხარო...

მალთაყვა იწყებოდა. გზის მარცხენა მხარეზე ძეწხა მოხ-
შირდა. პალასტოში დუნდა. სიკოიას გაუჭირდა ფეხით სიარ-
ულში. პატარა ხილთან ხარები შეაჩერა, ბაწარი არკაპზე გა-
დადო, ურემს უკანედან მოუარა და მსუბუქად შემოახტა.

— წადით, ხარებო, შინ! — ამ სიტყვებში ბრძანებაც იყო,
ვეღრებაც, ბოღნიშაც და, რაც მთავარია, გამარჯვებით გამოწი-
ვეული სიამაყეც.

ბუმრობა ხომ არაა! სამმანეთიანი. მანეთნახევარი და ნაჭუ-
ქარი ერთი აბაზიც — სადილი ჭამეო. კარგია, რომ ცახოცში
გამობევეული ჭადის ნატეხი ვერ დაინახა იმ კაცმა... თვარა ეს
აბაზი აღარ იქნებოდა...

— ეი შეჩერდი! — დაიძახა ვიღაცამ ძეწხებიდან და უმაღ-
ორი ახალგაზრდა თხრილზე გადმოახტა. ხარებმა დაიფეთეს და

მარჯვნივ მიამჯდებენ, გადაჭრილ ჭირკვს მიაგდეს უღელა.

— მოპ! მო-ოპ! — ხარცხს შეუძახა სიკოიამ და ურემზე წამოჯდა.

ჩამოდი ძირს!

— კო, ჩამოვალ, ბატონო! — და ჩამოვალა... სიკოიას შოლტი გავეჯარდა ხელიდან.

ხელეში მადლა! — ერთმა თოფის ღულა მიუშვირა. ხოლო მეორე მიუხალოვდა. სიკოიამ იკრძინა, რომ მთელ სანეულში აკანკალებს და მუხლები ეკვეთება. სწორედ ისე, როგორც ეს ციებისას იცოდა ხოლმე.

სამოადე ხაბიჭყე გაუსწრდა ერთი.

— ფული მიეცა... აბა, ჩქარა! — დიუძახა თოფიანმა რომელიც უფრო შორს იდგა.

— ფული... ფული... გლეხს ვინ მიხცა... საღა? — დაიბნა სიკოი.

— აბა! სანამ გავარდებოდეს! — გაიმეორა თოფიანმა.

— არ მაქვს ფული... ბატონო, არა!

— ნე რომ გინახო, რას იზამ?

— ფული მე... საღა მაქვს?... — და ჯიბეზე ნოივლო თვალიც და ხელიც.

— ათწიერთიანი და აბაზიანი გულს ჯიბეში გაქვს... მოიტა!

— გულს ჯიბეში? ჰო, კი... კი მქონებია... ა, ბატონო, — უთოფო ახალგაზრდას გადახცა.

— აბა, ახლა შარვლს მარცხენა ჯიბიდან ამოიღე მანკოთიანი..

— ღნერთო დიდებულო! — გაიკვირვა სიკოიამ. პირჯვარი გაღიწვრა და მხნეთიანი ამოიღო. — ავიც მიეცე?

— ჰო, მიუცე. — დაუბახა კვლავ თოფიანმა, — ახლა შარდლის წარჩვენა ჯიბეში რომაა, ის სამშანეთიანი სოფვეცი.

— ბიჭო, შესროლე ბარდშიაი მაი თოფი და ვაათავე... — ტირილით და განცდიერებით ატევა სიკოიამ და ბუღა ჯიბისაკენ წაიღო... ხელი წაიჭო, ჯიბეშივე ჰახროსა ეს უშველემბელი თანხა და სვალთ დაუბნელდა.

— არ გესმია? — შეახსენა თოფიანმა.

— ნეტა არც ნესჭოდეს და არც ცოცხალი ვიყო... რაღა წავიღო, მიჭო, სახლში, ცოლ-შვილთან?

— ჯერ ფული მოიტა და მივას მერე ვეტყვი.

— ჰო, მერე კი ნეტყვი? კაია, კაი, — და სამშანეთთან აკახალეზებული ბელით ყმაწვილს გადასცა.

— ახლა თავისუფალი ხარ. შეგაძლია წახვიდე! — აქცა თოფიანმა და მეორე ყმაწვილიც გაუცაღა.

— სეკლი ხომ ამომხადეთ?... ახლა რგი მაინც მითხარათ, რაფერ ვერჯთ თუ საფ რომდენი ფული მჭობდა? — თითქოს შევეკდრა მეურმე.

„ათასი ქურდი და მამახალთა ქვეყანაზე“, — მახივე სიტყვებით უბახუხა თოფიანმა, — და ბაცაკები გაშორდნენ.

გულმოკლული სიკოია უხატვეოდ გაძვეა ურემს...

ახლა უკვე ფეხით!

შავი მოზვარი

ღმერთმა უშველა სიკოიას და მის ოჯახში ერთი მოზვეტი გაჩნდა.

ქორწილის შემდეგ პარველ შაბათს, საღამოს სიკოია ცო-

ლოდრს წავიდა ატუმრად და თან, რასაცვირეელია, ვარდოფი-
ნეც წიყვანა. მშობლებია ოჯახს ასტუმრა ჩვეულებრივად.

დას და სიძეს დიდის ანბით შესხვდა აფრასიონი, მუზობ-
ლები შეტყარა, კარგი ვახშიში გამართა და გვიან დამენდუ აქე-
იფა. დილით შეწარბოშებულ სიძეს ბოდიში მოუხადეს —
მეწველი ძროხა გვესარალო და ობლად დაბრუნელი შავი
ხბო — შოზარდი აჩუქეს.

სიკოიამ ნახუქარ ხბოს კისერში ბაწარი მოაბა და წინ გა-
უძღვა. ვარდოფინე ეს თბილის შოლტით უკან გაპყვა და გა-
ჯიუტებულ მოხვერს მოუდენიდა.

სიკოი: დაიღალა. მკლავები დაეჭანცა. მაგრამ უკვე შეუ-
ვარებულ ხბოს საწყროთმად ვერ იმეტებდა. ცოლიც გააღრო-
ბილა — შოლტი ვადაავდა, არ დაბრტყაო. მერე შეჩერდა.
შუბლზე თათი მიიღო: „კაი მოვიგონე, კაი!“ — შეიძახა გამა-
რჯებულს ტონით. აბო ტემარში გამოიბა და ძალით, თრევა-
თრევათ მიტყავდა. შლა გზაზეც არ იყო მისდელი, რომ ერთი
უზოდან ფეხს ძაღლი გადმოხტა. მოხვერი დაფროხა და ჩეჩნი
სიკოთა მარდუკლებში დაიფრია. ვარდოფინემ კევილის მტეტი
ვერადფერა: მოახერხა, კევილზე ბილაბა თავი მოიფარა და შე-
ერთებული ძალით დაიხსნეს აიკოი: გეინძლებიდან. დახარა-
ღებულმა ბევრი ლანძღა და აფიხა ცოლიც ცოლისძმაც. მოხ-
ვერს ბატრონიც (ვითომ მხსი არ ყოფილიყოს!), მაგრამ მოხ-
ვერი — ეს ბრტყელი თაბხეხი ბირტუკაცი, რომელიც ნია ოჯა-
ხში გაჩნდა — აღვად არ უბსენებია. ის კი არა და უფროთ
მოეწონა და შეუფუხარდა. ცოლის ღიხრა — ნეტავი შეორეც ამ-
ფერი გეყავოც, ესთა უფლელი დევიფით ხარები გეცოლოგბათ.

დამეს ბინად მოხვერს სიკოიამ ახორი მიუჩინა. დღისით
უზოში აბანდა, ქვერს და ბილას, უჩიდავდა.

სერთოდ პირველი ცოლიც ცდილობდა სიკოიას ამუშავებინა, მაგრამ არ გამოუვლია.

ახლა კი უჭირისუფლო ათინია ნაცვლად გვერდით ედგო თავისივე გამოჩენილი ცოლი ვარდოფინე, რომელსაც წელს უმაგრებდნენ ომა და რაბლი. ნათ რჩევაც შეეძლოთ; შემოქაზებაც და დაიხარესაც. და ყოველივე ამან სასარგებლო გველუნა მოახდინა სიკოიასზე. იგი უკვე ხშირად ლამაზობდა უახსი, ბოსტნის, ოდი-სახლია შესახებ...

მაგრამ წამდვილი ხალისი და იმედი ნოუტანა სიკოიას ვაყის შებენამ, რომელსაც სიყვარულით მიჰყავდა დაარქვეს.

იხრდებოდა ერთად ამ ოჯახში ორი ახალგაზრდა — ბიჭიქა და მოზვერი. და სიკოია ისე თვლიდა თითქოს ორი ვაჟი ჰყოლოდეს.

— დავკოდოთ ეს მოზვერი სიკოიაც.

— ხომ არ გადირიე, ქალო! ახლა ჩვენი ბიჭი რომ დაკოდონ, კარგი იქნება!..

— რამ გაგაბერჩეტა, კაცო. ბაღაბაის დაცოდვა საღ თქმულა!

— შექალო, მოზვერსაც სული უდგოა. ცოდვია, გაიხარდოს. ხარშიცოა. ბუტაი ბიჭიქაც ისე მომესწრებოდეს, რომ...

— კაცო, შენთან კაცი ჰკვიანლრა ვერ იტყვის, იქნება, მეორეც გაგვეხერხებია-მეთქი და შეი...

— ჩემს თავს მოგიკვდია, ვარდო... პო, პო, ნეორეს რომ ვიწოვიდეთ. შავის ცალს... მერე ურემი. მერე კავ-საანისი და... მაშინ ვხანოთ. იქნებ მართლა დავკოდოთ... ვნახოთ მაშინ!

— ვახალისდა სიკოია.

რადგარც გინდა, იყე იყოს, ბატონო... — უთარა განაჩენებულმა ვარდოფინემ და ატირებულ ბიჭიქას მიუბრუნდა.

დრო გადიოდა, ხბო იზრდებოდა. მოხუერი ხან იფიანებდა შინ მასვლას, ხან სულაც არ მიდიოდა. სიკოთა ვერ ისვენებდა, თუ დამოთ იგი კაბლში არ ეგულებოდა. ჩამოიარდა მეზობლებს, მოიკითხავდა, ბოლოს მიაგნებდა და შინ მოდებოდა.

ერთ საღამოს ჩვეულებრივად დაიკვიანა მოხვერმა.

წადი, კაცო, რას ეყუტებ? — უთხრა ცოლმა.

— ჯერ მეზობლობაში ნოვიკითხავ და ახლ არაა, მაშინ წადი. — თქვა სიკოთამ და სახლის პარსილიდან ჯერ ქაიხოსროს გადართახა:

— ქაიხოსრო ეუუე! ქაიხოსროე! ეუუე!

— ეი, მობრძანდი! — შორიდან მოისმა.

— ბიჭო, ჩემს მოხუერს...

— კაცო, რა იცის ვინ უძახის... ჩემოთ რომ უძახის... შავი მოხვერა თქვა...

→ კაცო, მე ვარ შავი მოხვერა...

— არა, კაცო, სიკოთა-თქვა, სიკოთა-თქვა.

კი კ- მაყალე, ქალო! მე ვარ შავი მოხვერა. სიკოთე ხომ არ მოსკვლია შენ ძროხებს? გაიგონე?

პასუხი არავინ გასცა, და ახლა სხვებს მიადგა, ისე ჩამოიარა მთელი მეზობლობა, მაგრამ, ეერადერი გაიგო.

ბოლოს ტყეში წასვლა დააპირა მოსამუშაოდ, მაგრამ ქაიხოსრომ უფდ სახლის კარზე მოაყენა მოხვერა.

— შე კი კაცო, რადერი სიტყვა-პასუხი გაქვს, პა?

სიკოთის პასუხი არ გაუცია, იგი ხბოს მოეყვია და აღურსით მიმოიკენ წაიყვანა.

ცხენის ქუჩი

ვარდოფინე კარგი მეოჯახე დიასახლისი გამოდგა. მეზობლებს სათქმელად ჰქონდათ მისი ქალობა, მისი ბოსტანი და სი-
მარჯვე. სიანოვნებით მეზობლობდნენ მას, ჭირში და ლხინში
ახსენებდნენ და პატივსაც სცემდნენ.

მაგრამ ვარდოფინეს ავტორიტეტი უფრო გაიზარდა,
როცა ოჯახს ვაჟი შეეძინა. ახლა სიკოიაც თენში იშვილად
დადიოდა თავწესიქცევად. უფრო შინ იჭდა ბოჭაჭიასთან.

ოჯახშიც ჩვეულებად იქცა ოდა-სახლზე ოცნება და
სჯაბაბი. ცოლი მაინც ყანას თვლიდა ოჯახის ერთადერთი-
სათვის პირველ ამოცანად: სიმიჩდი თუ სყოფი გაქცა, რა
წიგახდენს!

ბოლოს ვარდოფინე და სიკოიე შეთანხმდნენ, რომ მეზო-
ბელი აზნაურისათვის საყანე მიწა გამოერთმიათ. სიკოიე კარ-
გად იცნობდა როსტომს, ხშირად ეხმარებოდა, როცა ამ აზნა-
ურის ოჯახს უჭირდა: ქალაქში გაეგზავნებოდა, კაკალს დაუბე-
რტყავდა...

ყოველივე ეს უფლებას ამღებდა სიკოიას ეფიქრა, რომ
როსტომი ხელს გაუმართავდა. მაგრამ გაწბილდა:

მიწას თუ გაეცემ, სანახევროდ გავცემ და მხოლოდ ერთი
წლით. ეს კი იმას ნიშნავდა, რომ სიკოიას წელი უნდა მოეწ-
ყვოდა, საყანე მიწა გაეკაფა, ყამირი დაეკუშაგებია, ნაბეგარი
მოსაყალი მიეცა და მგორე წელს ისევ უყანოდ დარჩენილიყო.

სიკოიას თითქოს არც კი სწყენია ეს უარა, სიღარიბით
დასაბღენებლმა და განაზრმაცებულმა, თითქოს ერთნაირი მი-
ზენი და საბუთიც იშოვნა, რომ არ ემუშავია... მაგრამ მტრე და
მტრე ხშირად ფექრობდა აზნაურის საქციელზე და გულოც
მოსდიოდა. საქნე რომ არაფერი ჰქონდა, უკვე წამოიჩივლ

ბიჭს მხარზე შეისვამდა და თემში მიდიოდა თავის შესაქცევად.

ერთ დღეს სიკოია ჩვეულებრივად მიდიოდა თემში, როსტომზე ფიქრებით გართულს სულ დაავიწყდა, რომ ბავშვი მხარზე ეჭდა და ცალი ხელით ეჭირა — არ გადმოვარდესო.

მადის სიკოია და ხედავს, რომ ბავშვები თამაშობენ. ამან ფიქრებიდან გამოიყვანა და თავისი ბავშვი მოაგონა. მიიხედ-მოიხედა. ეზოსაც მოავლო თვალი, თვითუფლი ბავშვიც შეათვალიერა, მაგრამ მისი ბიჭი არსად ჩანდა.

შეშფოთდა მამა: ბიჭო! ბიჭაჭია სასიკვდილევ! სად წადი, ბიჭო.

პასუხი არ არის. სიკოიამ კიდევ მოავლო თვალი იქაურობას, ეძახას, დარბის, ეძახის... მაგრამ ბავშვი არ ჩანს, მისი ხმაც არ ისმის.

— რა მოვივიდა, კაცო? — თანაგრძნობით ეკითხება შემხვედრი გლეხი.

— კაცო, ეგება ჩემი ბიჭაჭიე ნახე? დანეკარგო, კაცო, ბაღანაო!..

— ანაზე უძკროსია, მხარზე რომ გიზის?

სიკოიამ მხარზე მოიხსვა ცალი ხელი და მის სიხარულს, გაოცებას და მერე გაბრაზების საზღვარი არ ქონდა.

— ბიჭო, მაქ თუ იყავი, ხმაი ვერ ამოიღე ერთი, ტიპზე რომ გავსკდი ნაძახი?

ბავშვს ვაეცინა. მას ეგონა „ბაბაი“ ეთამაშებოდა; ეხუმრებოდა.

— ბიჭო, მე მოვკდი კაცი და შენ გეცინება?! ა! იარე ფეხით! — უთხრა ცოფმორტულმა, ბავშვმა ძირს ჩამოსვა და შინ

გაბრუნდა. დამფრთხალი ბავშვი კვიცივით აედევნა საყვარელ „ბაბას“.

ამ გაბრაზებაზე სიკოიამ უფრო მწუხარედ იგრძნო როსტომის საქციელი და გადაწყვიტა მისი ცხენი დღესვე მოეპარა და ამით აზნაური დაესაჯა... მაგრამ არც ეს განოუვიდა..

უკვე მზე ჩადიოდა, როსტომი ეზონში დაუხვდა, იგი ძელსკამზე იჯდა კაკლის ხის ძირში.

— საღამო მშვიდობასა, ბატონო როსტომ. — ყაზალაზი მოხდადა სიკომ.

— გავიშარვოს, სიკოიავ, სომ არაფერი გეჭირს, ბიჭო?

— ღმერთმა ნუ გაგიჭირვოს, ბატონო!.. ამდენი ხანია თქვენი ამბავი არ მივითხავს და ვიფიქრე ვნახავ რაფერ არის-მეთქი.

— ყოჩაღ, ბიჭო, ყოჩაღ! ასე უნდა! ღმერთი გადაგიხდის სამაგიეროს.

— ბატონო როსტომ, შენა ცხენი ნოშონს. კაი სიარული აქვს.

— ჰო, კარგი ცხენია, ბიჭო კარგი. — უთხრა გაოცებულმა მოხუცმა და გულში გაიფლო: „რავა საეჭვოდ გადახტა ცხენის ამბავზე!“

— დაჰე სად გყავს, ბატონო?

— დაბლა, ჩიხში, საბალახოზე.

— დაბორკილი გყავს, ბატონო?

— კი, სიკოიავ, ნეშინია არ გადახტეს.

— ჰა, არა, ბატონო, ბორკილი არ უნდა. ფეხს მოწვავს, ატყენს...

— აბა, უბორკილოდ გაშვებას მირჩევ?

— კი, ბატონო... კი, უბორკილოდ თუ გადაატყება, ანგლი-

ამი რომ არ გადახტენა! ქე დავიჭირავთ, ჩემო ბატონო...
— კი, სიკოიავ! შენს რჩევას დავიჭერებ... აღარ დავბორკავ.

— პო უბორკილოდ ვობია, ბატონო... უბორკილოდ. მშვიდობით ბრამსდევოდეთ, ჩემო როსტომ ბატონო. — სიკოიამ კვლავ მოიხალა ყაბალასი, მერე ისევ დაიხურა და შინ წამოვიდა.

მხსურმა მართლა მიიღო სიკოიას რჩევა. მოგვიანებით დაწყო უფრო გვიან დაიძინა, მაგრამ სიკოიას საუბარი სიზმრადაც არ წაშორებია...

დალით ჩვეულებრივად ადრე ადგა როსტომი და პირველ ყოვლისა ცხენი მოიკითხა. ჩიხი ცარიელი იყო. მოხუცმა უღვაშებში ჩაიციხა. წუხანდელს საეჭვო ლაპარაკის შემდეგ იგი ცხენის მოპარვას კიდევაც მოელოდა, მაგრამ საშიში არაფერი იყო. ქურდი ხელში ჰყავდა.

როსტომმა ახლს მუშობელს გადაუცხა. იხნო თავისთან და სიკოიას მიუგზავნა — მისას ჩემი ცხენია და მჭირდება, მომიყვანოსო.

მოციქულს სიკოია ამდგარი, ეზოში მოფუსფუსე დახვდა.

— გამარჯობა, სიკოიავ!

— ვაგიმარჯოს, ლევანავ... ამ იალონზე რაზე ვარჯილხარ? მოპრიანდი.

— ბიჭო, როსტომის ცხენი გყოლია წამოყვანილი... შემოვითვალა ან გამომიგზავნე ან თვითონ შენ მომიყვანიეო.

— ცხენი? კი, პო, ჩემთანაა... მარა რა იცოდა იმ სულძაღლმა რომ ჩემთანაა! — ეს სიტყვები თავისთვის ჩაილაპარაკა და სტუმარს მიმართა:

— შენ აღარ შეგაწუხებ... მე წამოვიყვან.

— ღმერთს და ბატონს! — თქვა ლევანმა და სახლში წავიდა.

სიკოიამ სახლის უკან ხეზე მიბმული ცხენი ახსნა. მოგრობო ბაწრით ხელში დაიჭირა და როსტომს მიუყვანა.

— დილა მწვიდობისა, ბატონო როსტომ... შაგარი დასაჭირავე კი ყოფილა, ბატონო... დაბორკვა კი საჭირო... აღბათ, იმიტომ ბორკავდი... შარა, თუ ღმერთი გწამს, რა იცოდი, რომ მე მყავდა წაყვანილი?

— მიგზვდი, ჩემოთ, სიკოიავ... კიი კაკვი ხარ... მადლობელი ვარ, მადლობელი.

— მშვიდობით ბრძანდებოდეთ, ჩემო ბატონო.

სიკოიამ ყაბალახი დაახურა, ორივე ხელით შეისწორა და აჩქარებული სიარულით შინ წავიდა.

კახარი ღანიკარბა

აღდგომა ვათენდა. სიკო აღრე ადგა. საშუალო გოგონა და ბიჭაქია შეათვალიერა — სუფთად ჩაცმული თუ არიანო — და ეკლესიისაკენ ცისკრის ლოცვაზე გასწია. რა ელოცებოდა ვაჭირებულს, შაგრამ დღეს იქ საკურთხე ეგულეობდა.

სიკოიამ ყარამანის ეზოს ჩაუღრა; მარჯვნივ მოუსვია, აღნართი აათვა და ეკლესიის ეზოში შევიდა.

სასაფლაო დატვირთული იყო საჭმელებით. თათქმის ყველა საფლავზე ელაგა პასქა, ხაჭაპური, ღვინო. წითელი კვერცხი...

ლოცვა დაწყებული იყო. სიკო ფეხსაკრეფით შევიდა განი-

სკარიდან, ყველას უკან კედელს აეტრუბა, მარცხნივ გოგონა გაიჩერა, მარჯვნივ ბიჭი და ჭვარცმულივით გაირინდა.

მლედლის გაბნული ლოცვიდან არაფერი ესმოდა სიკო-
ნას და ისევ ხატებს მიაშტერდა, პირჯვარს დაიწერდნენ მლოც-
ველები — ისიც დაიწერდა, დაიხოქებდნენ — დაიხოქებდა.
ბაფსუებიც ყველაფერში მამას ბაძავდნენ.

ყველა ხატი დაათვალიერა სიკოიამ. ანთებული სანთლე-
ბის ღიღლიცი მათ რაღაც იღუშალ იერს აძლევდა, ადამიანი
ფიქრებსა და ოცნებაში გადაჰყავდა.

ყველაზე უფრო მოეწონა სიკოის თეთრ ცხენზე შემჯ-
ღარი ვაჟკაცი, რომელიც უჩინებულს ლახვრავდა. ეს იყო წმინ-
და გიორგი.

— რა ყოჩაღია... რა ცხენი ყავს! მარა რათ უნდა იმ საში-
სელი მხეცო? მაგას ხომ კაცი ვერ ჭამს... აბა, რა გული მიუვა?
ნეტავი ტყავი საქალამწედ იფარგებს?... არა, როსტომის ცხე-
ნი რომ ამისთანა იყოს, უსათუოდ მოვიბარავდი...

— შენ უბედურო, მერე სად წაიყვანდი? — შეეკამათა თა-
ვის თავს.

სწორედ ამ დროს დაიხოქა ყველამ. სიკოის ეს არც შეუ-
ნიშნავენ, იგი იდგა და არც რამეზე ფიქრობდა. უკვირდა მხო-
ლოდ, რომ ზუცესი ბარძივით ხელში იდგა და რაღაცის უაზ-
როდ ბურღლუნებდა. იგი ვერც იმას ხედებოდა, თუ რას ანი-
შნებდა ღიაკვანი მუნჯურად.

ზუცესი კითხვას განიგრძობდა, ღიაკვანი თავის მუნჯურს
— დაიხოქეთო, დახოქილი ხალხი კი დააღალა იმ სიტყვების
მოლოდინში, რომლის შემდეგაც მლოცველები უნდა წამოდგ-
ნენ.

ბოლოს ცალ მუხლზე ჩაჩოქილმა ბიჭიქიამ შავიად მოქიხა მამის მარჯვენა.

სიკოთა გამოერკვა, თვალი მოავლო დახოჭალ მლოცვე ლებს და ორივე მუხლზე მოწყვეტით დაეცა.

ხუცესაც გონს მოვიდა, სათქმელიც თქვა და წამომდგარმა მლოცველებშიაც შვეშით ამოასუნთქეს, წელში გასწორდნენ.

მაღე ხუცესმა საზეიმოდ წარმოთქვა: — ქრისტე აღდგა! და ხელში ერთხმად უპასუხა: — ჭეშმარიტად აღდგა!

ეს სამჯერ განმეორდა და ღოცვა გათავდა. უველანი მდიოდნენ მღვდელთან, ხელზე ემთხვეოდნენ, ჭვირს გამბორებოდნენ. ხოლო შემდეგ ერთმანეთს ულოცავდნენ ღიფსასწაულს და კოცნიდნენ.

— ქრისტე აღდგა!

— ჭეშმარიტად აღდგა!

სიკოთას არავინ არაფერს ულოცავდა, არც კოცნიდა, ნინ ბავშვებს თავზე ხელი გადაუხვია, ჩაკოცნი და ეკლესიიდან გამოიყოლია.

— ნეტაი მაცოდინა, რაფერ აღგება ნკვდარი კაცი!

თქვა სიკოთამ გასაგონი ხმით და მიაჩერდა ერთ საფლავს, რომელზედაც უციოდე წითელი კვერცხი, ცხრა ხაჭაპური და ორი პასტა ელაგა, მან შენიშნა, რომ ბავშვებაც იქით იქიბოდნენ ხარბა, ფართო თვალებით.

მაღე მღვდელი და დიაკვანიც გარეთ იყვნენ. ხუცესს ყველა თავიანკენ ეპატიებოდა, რომ საფლავზე პანაშვიდი გადაეხადა, მიცვალებული მოეხსენებია და საკურთხე დაეკურთხებია.

სიკოთა ბავშვებთანად ხუცესს დაადევდა საფლავიდან სა-

ფლავზე. მაგრამ არ იქნა და დიაკვანს ვერსად მისაწრო საკუროთხზე. ის გაუმაძღარი და ხარბი დავურობებთანვე აკრეფდა ყველაფერს და თავის ხურჯინში ყრიდა. სავსე ხურჯინს წვერმოშვებულ მნათეს ვადისცემდა, ხოლო ეს უკანასკნელი საკუროთხველში ეხიდებოდა, რომ შემდეგ ნაწილი მღვდლისათვის, ნაწილი კი დიაკვნისათვის სახლში მიეტანა.

ძლივს მოახერხა ერთმა საკუროთხის პატრონმა ბავშვებისათვის თითო კუერცხი და პასქის ნაჭერი მიეცა. სიკოიას ჯიბეები სულ ცარიელი იყო.

დაღლილი და პირგამწირალი მღვდელი პანაშვიდს თანდათან ამოკლებდა. მნათემ რამდენიმე სავსე ხურჯინი მიიტანა ეკლესიაში. დასაკუროთხებელი სამი-ოთხი საკუროთხილა დარჩა.

მშვიტ და ვაწბილებულ სიკოიას ბრაზი ახრჩობდა. მან ბავშვები გალაგნის ჭაშკართან მიიყვანა, აქ დამიცადეთო — გააფრთხილა და გაუჩინარდა.

ბავშვებმა მოწყენილი თვალით გააცილეს მამა.

სიკოიან ეკლესიას შემოუარა, განსკარი შეაღო. საკუროთხველში ორ სავსე ტომარს ხელი დაატანა და სისწრაფოდ ეკლესიის უკან გაათრია, ტომარებს თავი მოუკრა, ტყიან ფურდობში გადაიფცხა და ეკლესიის წინ გამოვიდა, მალე ნახევრად დაცარიელებული სსსფლოა გადაკვეთა, უკანასკნელ საკუროთხთან შეჯგუფებულ ათიოდე კაცს გვერდი აუარა და ჭიშკართან გაჩნდა.

— წამოდით! — უთხრა სიკოიამ ბავშვებს და მკლავებში ხელი ჩაატანა.

— ბაბა, ვერაფერი იშოვნე? — თანაგრძობით ჰკითხა ბიჭებმა და მოკლე ნაბიჯებს მოუხშირა, რომ მამას დასწეოდა.

— კი, ბაბა, კი! — უთხრა მამამ შეწუხებულ ბავშვს და
ლოყაზე ხელი მოუცაცუნა.

— მერე სადაა? — მოხტებვად და ეჭვით იკითხა უკვე
მოხრდილმა გოგონამ.

— მაგი თქვენი საძმე არაა. გამოიჩქარეთ!

მიეჩქარებოდა სიკოიას და თურმე სამართლიანადაც; რო-
ცა გზის მარცხნივ, ტყეაა და ხრანოიკენ მიშავად ბილიკს გა-
ლავნის ბოლომდე მიჰყვა, ძაღლების ღრენა და ჩხუბი წე-
მოესნა.

— მშისკის დამტოვებენ მათ დაღუპულეში! — თავში ხე-
ლი შემოირტყა სიკოიამ, ბავშვებს ხელი უწვავდა და ტყისაკენ
გაიქცა.

ქაიხოსროს და ყარაშანის ძაღლები ჩხუბობდნენ სააღდ-
გონო ნაქურდალზე, ყარაშანის ძაღლს თევზები დაედგა ერთ
ტომარაზე, — ეს უკვე უდავოდ ჩემიაო — და მეორის წასარ-
თმევად ქაიხოსროს ძაღლს ეჩხუბებოდა.

— პატრონივით გაუშაძღარია, თვარა რა უჭირდა ერთი
ტომარი მეორე ძაღლისათვის დაეთმო! — თქვა სიკოიამ ბრა-
ხმორევით და ჩხუბში გართულ ძაღლებს მოხრდილი ქვა დაა-
ტაკა, მერე ჭოხს დაავლო ხელი და ყარაშანის ძაღლს დაუშო-
ტა. კიდევ უნდოდა ეცემა, მაგრამ როცა ახალი ქვა იშოვნა,
გაქცეული ძაღლების მხოლოდ წუწმული მოისმოდა შორი
ჩირგვებიდან.

გულგახეთქილმა ბავშვებმა ქლოშინით სოაშურეს მამას.
მათთვის ახლა გასაგები იყო რაც მოხდა და რატომ ჩქარობდა
საყვარელი „ბაბაი“.

— აკრიფეთ იგი კვერცხები და პასქა! — განკარგულემა
გასცა სიკოიამ. ბავშვებიც დაფაცურდნენ. ისინი იელის და

შქერის ბუჩქებში დაეკებდნენ ვაფანტულ კვერცხებს, მთელ პაქებს და ნაჭრებს. ძაღლებს ვერაფრის ქამა ვერ მოესწროთ. მარტო ერთი სადავო ტომარი იყო გაფხრეწილი და იჭიდან გადმოცვენილი ორი ღვინოანი ბოთლი დამტყრეულიყო ამ ქაჩგორში.

სიკოიამ მთელურაა ბავშვებს. ეკლით გაკაწრული ადგილებში მოსწმინდა, დაიკლ ტომარს თავისი ქამარი შემოუჭირა იგი, როგორც პატარა ტყიბთი, ვაგონის ვაგლო მხარზე, დიდი თვითონ გაიღო და ყრახილად დაეშვა მარავნისაკენ.

ტყის ბილიკი ხშიარ წიფლებში, იელისა და შქერის ბუჩქებში მძებრებოდა. შერე გაამიხდებრებდა და ქვეშოთ, მარავნაზე გადიოდა ყრახანის უნის გვერდით. შემდეგ კი ყრახანის სახლია და... ამოდუე ნაბიჯი რბებოდა შინამდე.

როცა მამა და შვილები მარას მიუახლოვდნენ, სიკოია სწრაფად წუდგა. ყრახანისა საბლის დანახვამ დააფიჭრა იგი:

— მაგი მამაძადლი დამინახავა, იგი გასაჩუჭავი ხუცეპია მავის ძმა, ავარა მე ხომ არას... ხელათ გამცემს...

— რა იყო, ბაბა? — შეეკითხა შეშინებული ბიჭიქია.

— ბაღჩებო, თქვენი ავალი უფრო ქრის... ყრახანისას ილ ვინმეა ეზოში?

— იბუები და ნატები, ბაბა.

— ქათმეპია კიდევ. — დაუმატა ბიჭიქიამ.

და ამ დროს მძლავრი ევარუნი და ფეხის ხმა მოისმა უკანინდახ, ბავშვებმა შიშით ფერი დიკარგეს. სიკოიას დაღებული ყბები დამბლიანივით მოღვრიცა.

ბილიკზე გოხდაბქენილი და ჩოხანგმობეული დიავეანი მგელივით გამოფარდა ბუჩქებიდან, უკან მოხუცი ნნათე მოჩანჩალებდა გაოფლებული.

— დღეს რა დღეა, შე ავაზაკო? — მიხალა დიაკვნმა, სიკოია ვაჭეყუებუღვით იდგა.

— არ გეუერება, ხომ? ქრისტე-ღმერთმა დავაურთა ხომ? — არ ცხრებოდა დიაკვანი და ტომრებს ისრავდა თვალით.

სიკოია ავღავ უბმოც იდგა.

— მეცდარს კაცმა საკურთხის წაართვა და მოპარა — პირველად ვხედავ მე და ჩემმა ღმერთმა, — დამრიგებლური ტონით დაუმატა მნათემ. — ფუი, ეშმაკს!

დიაკვნმა ნირდიაკრგულ სიკოიას ტომრები ჩამოართვა და ერთი მნათეს გაუღო მხარზე, მეორე ტომარა გოგონას გამოსტაცა თვლის ბრილით, უსიტყვოდ ამოიღო ილღიაში და დინჯად დაეშვა შირაგზანზე. მნათე ჟეან გაჰყვა კრესუნით და უკმაყოფილებას ბუხღუნით.

სიკოიმ მეცდრის თვალებით ჩააცილა ისინი შარამდე და შერე ბავშვებს მოუჩუღო. გოგონას ცრემლი ეკიდა ორივე თვალზე. ბიჭაქიას მიწის ფერი ედო.

მანამ ბავშვები გვერდით ამოიყენა, მკლავებში ხელი მოჰკიდა და შეხისაყენ გასწია.

— სდ დაიპარგეთ ანდენ ხანს? — გაკვირვებით გამოუყენა დიასახლისი და, პასუხი რომ ვერ მიიღო, განიგრძო: — გოგოვ, შენ იტირე? ბიჭაქიავ, ფერი რამ წაგართვი, ნენა? შენც რა მოგივიდა, კაცო?... ქამარი რა უყავი?

— ქამარი... პო, ქამარიც წაიღო იმ უსვინდისომ! — ახლა ამოიღო ხმა სიკოიმ.

— ბიჭო, ეკალში ირბინეთ თუ ეკლესიაში იყავით? სულ დაფხაჭნილი ხართ...

— სენა! — ახლქუნდა ბოჭია. — წაგვართვეს, ყველაფერი წაგვართვეს... — და ბავშვი გულში ჩაეკრა გაოგნებულ დედს.

და უყენდიაოს! — თქვა სიკოიამ და სახლის წინ, ჯორჯოზე და უსენდისონ! — თქვა სიკოიამ და სახლის წინ ჯორჯოზე დაეწვა.

გალოცვა

ახალწლის წინადღე იყო, გერიაში რომ „ცხემლისტრასა“ ეტყოდნენ.

სოფელში საახალწლოდ ემზადებოდნენ. სიკოის რა მზადება შეეძლო. ღორი მას არ ჰყავდა, რომ დაეკლა, და ძროხა, ბურის ფქვილი და ყველი ვარდოფინებ გაახერხა: ყველი ნოთლიას გამოართვა და ფწვილი — აფრასიონის ძეუღლეს. რძლისთვის თბოვნა ძალიან ვალტირდა, მაგრამ სხვაგან არავინ ასესხა. ბევრა თავისთვისაც არ ვაჩნდა, ზოგი არ იმეტებდა: ისე ყველამ იცოდა, თუ რას ნიშნავდა სიკოიასათვის რამეს „მისესხება“.

— თითო ნაჭაბური კი ნოვეწვეს და მეტი რა ვქნა! — საქმიანად ეტობებოდა ქმარ-შვილს ვარდოფინე.

ბავშვები ეცეცლისპირს არ შორდებოდნენ. აინტერესებდათ, როგორ ცხვება ხაჭაბური, განსაკუთრებით კი ღვეზელი.

— კვარცხი არ მყოფნის, ოთხის მეტი ვერ ვიშოვე. — შეწუხდა ვარდოფინე.

— შე გასწავლი და გეყოფა. მოგჩნება კიდევაც. — ბრძენით წარმოთქვა სიკოიამ და ბავშვები დათვალა.

— რაფერ შეუთქა, კაცო? რამდენი ვართ? — შეხიშხა ცოლმა.

— რაფერ და... ორი მე და შენ. სამი — ციციო, ოთხი — ციციო, ხუთი კალეც ციციო, ეჭვსი — ბიჭაჭიე, ხომ ვართ ეჭვსი?

— კი, მერე? — თვალეში შეინერდა ეშარს ვარდოვიწე.

— შერე თითო ღვეხელში ჩადევი ნახევარ-ნახევარი, ასე დაგვესარება სულ სამი კვერცხი? ერთიც ბიჭს ვაჭამოთ, ან სტუმროსათვის შევისახოთ? და ქე მოწვევა ნაჭმე — გამარჯვებულია ტონით თქვა სიკომ.

— ასე მეც ქე ვაანგარიწებდი, მარა მთელი კვერცხი რომ იქნება, მაშინ მუტი ძალა მიუცემა ღვეხელს. თქვა ცოლმა.

— ნენა, რაფერი ძალა ეჭხეზა. — ვერ მოითმინა უფროსმა გოგომ.

— რაფერი და... ხომ იცო, რისთვის აცხობენ ღვეხელს? — დაიწყო ასხნა ღედამ.

— ჭამისათვის — წამოისაბა ბიჭაჭიამ ისე, თითქოს დიდი რამე აღმოუჩინოს.

ყველას გაეცინა. დედამ ბიჭუნას მიუალურსა, ცომიანი ხელის მკლავი მოსდო, თავისკენ მიიზიდა, შუბლზე აკოცა და განაგრძო:

— ღვეხელს მრგვალოდ აცხობენ, ვითომ მუცელს გაეცო. შიგ კვერცხს დებენ, იგიც ხომ მრგვალია, მერე კალანდა დილას, ჭამინ წინ მუცელზე სამჯერ შემოიფლებენ და მერე ვაჭხენ... პოდა, იმ წელიწადში მუცელს აღარ ასტკივდება, ანოტომია, რომ ღვეხელს კიდომ „ნუტლის სალოცავი“ ჰქვია.

— მაშინ, იმ ბიჭისათვის რომ გამოაცხოებ, მთელი კვერცხი უქენი... — დაასკვია სიკომ. ნახევარი მაინც დარჩება, ხომ?

— კ. — მოკლედ თქვა დიასახლისმა და საქმეს შეუდგა...
ხაჭაპური და ღვეზელი დაცხობილი იყო, კარდოფინებ და-
ლაფა დიდ გობზე და კუთბეში ნათლიას ნახელავ ჩაზღვრათან
დადგა. მერე ცვილი იშოვა, სანთელი ჩამოქნა და გობას კიდეს
მოამხვრა. ამასობაში სიკოიამ გზის გადაღმა ცხენლას ათობდე
ტოტი მოატყრა და სახლის წინ დააწყო.

— ყველაფერი მზათა! — კმაყოფილებით წარმოთქვა სი-
კოიამ და ტოტებს გვერდით სამუყეს სკამზე დაკლა.

ღამდებოდა. თოვამ და სიცივემ იმატა.

ამ დროს ყარაშინის უფროსი ბიჭი მოვიდა. ცალ ხელში
დაკლული ქათამი ეჭირა, მეორეში — ღორის თავი. ბიჭი ვარ-
დოფინესთან შევიდა, ქათამი და ღორის თავი გადასცა, ხმად-
ბლა ეთხრა „ბაბამ გამოიგზავნათ“ — და გაქრა.

სიკოიამ ძღვეს წესდგი და წელი ამართა, კმაყოფილება
დაეტყო. ცოტა ხნის შემდეგ კი მშვიდიად თქვა:

— ძმაოვ ამას ქვია: თრი ღორი დაკლა, უმცროსის თავი
ზე გამოიგზავნა, უფროსისა კი თავისთვის დეიტია... მეორე
ქათამიც ველარ ვაიმეტა მაგ ღორმა. ეტესი პირი რომ ერთად
დაიღება, ერთი ჩუქული უშველის?!

— ამის მაღლობელი არ ხარ, რომ მთლიად წყალწადებულა
არ დაგეტოვა ამ სიკალანდოდ? — თქვა ვარდოფინემ.

— ქალო, იგი ძმაო, ძმაო! გაიგე?!

— მერე წენც ხომ ძმაო ხარ? რა ვაუგზავნე? — მოუტყრა
ცოლმა.

— თავის ტყვილი... მეტი რა მჭონდა? — თქვა სიკომ და
ეზოში გავიდა. აღბათ, თავისი დანაშაული იგრძნო. მაგრამ
ცოტა ხნის შემდეგ ისევ შინ შემოვიდა, გობი დაათვალიერა და
თითქოს თავისთვის თქვა:

— ბარემ საჭიქოც რომ გამოეგზავნა, კაი იყო. იგი გობს ძალიან შვეხას...

თათქოს ამ ნატერას უცდიდათ. კარზე მოადგა ნათლის გოგონა. „ათ, ხუნამ გამოგიგზავნათ“ და ვარდოფინეს გადასცა ორი ყველი, ერთი ბოთლი არაყი და ხანატრი საჭიქო — ღორია კისერი...

ახლა გობი ძლივს იტევდა სერსათს და მცირე ვაზშმის შემდეგ დაწვნენ, რომ განთენიეს. ამდგარიყვნენ ვასალოცავად. ყარაშანის მამალი საათზე უფრო ზუსტად უჩვენებდა დროს. სადილოთ ყვივლზე სიკოია ფეხზე იდგა. ასე მსუბუქად, ასე ხალისიანად პირველად წამოატა იგი. ვარდოფინესაც ააწრო. ბეშეებს ტყბილად ექისათ. მაგრამ ბიჭაჭიამ წამსვე შეიტყო საყვარელი „ბაბაია“ ადვომა. იგი ლოგინში დაჯდა, მაგრამ თვალეზი ცვლად დახუჭული ჰქონდა. ხელისცნობით შიავნო სიკოიას, ხელი დაუჭირა და ჰკითხა.

— რატომ დგები ასე ღამე? — მერე ცალი თვალი ძლივს გაახილა და დაუმატა. — ვარეთ ბნელი, ბაბა!

ამ ღამპარიკზე უველას გაეღვიძა და ტანს ჩაცმას შეუდგნენ. ვარდოფინემ ეცესლი დაანთო. სიკომ ცხემლის მომარაგებული ტოტები შემოიტანა და შუი ნაწილით დააწყო ცრცხლზე.

— აბი, ახლა გევილოცოთ. — თქვა სიკომამ და გობთან დადგა.

— მარანი რომ არ არის, სად გევილოცოთ? — იკითხა ვარდოფინემ.

— შით, სასლში. — წინადადება წამოაყენა ქმარმა.

— შავი, შეკაცო, რა ვალოცვაა? მარანი თუ არაა, იგივე მარანია ის ადგილი, სადაც ქურია...

— ქალო, რაც ბაბაი მოკვდა, მერე ღვიხო არ ყოფილა არც ერთში... ამის რა მარანი ბეჭია?

— არა, — თქვა ვარდოფინემ, — თრი ქური მაინც მარანია — წაიღე ვობი და იქ ილოცე. მე კარს ჩამოვიყეტავ და შეგეხდები... — არ მოეშვა ვარდოფინე. — შეს კი ლოცვა არ დეიფოწო.

სიკოიამ ვაწყობილი ვობი წაიღო ყარამანის ღობესთან, სადაც მამის მიერ ჩაფლული თრი ქური იყო. დაღაბნულში მოშორებით დადგა ვობი, გადაწმინდა ქურების ირგვლივ, დაინოქა და ლოცვა დაიწყო. წმინდა გიორგისაც სახოვა, შეეზა და ბედნიერება, იესო ქრისტესაც, მასაღმერთსაც, სამის ააშოცდახეთ ანგელოსსაც და ყველა წმინდანს... და ბოლოს ძაღლებს ჩხუბი შემოესწა.

— ჰმ, მე ვლოცულობ და ძაღლები ჩხუბობენ... რა აჩხუბებენ ნეტაი? კიდევ სამჯერ გადაიწერა სიკოიამ პირვეარი და ვობს მიეახლოვდა.

სწორედ იმ ვობზე გაემართათ ჩხუბი ძაღლებს, ალიონის მკლე ბინდარსდზე. ელვასავით ბრჭყეილებდა ძაღლების კბილები და თვალები. სამი ძაღლი იყო და რამდენიც არ ეცადა სიკომ ვერ ვაარჩია, რომელი რომელს ეჩხუბებოდა და რაზე ჩხუბობდნენ. ერთგვარი შაშით ფრთხილად გადაინაცვლა ორი-სამი ნაბიჯიც და ორივე ზეღა მიირტყა თავში: ძაღლებს ვობი გაეცარიელებინათ და ნათლიასეულ საჯიქიოზე ჩხუბობდნენ. ახლა მიბვდა სიკოია რაშიც იყო საქმე. მაგრამ რა ეშველებოდა თავში ხელის ტაკუნზე ძაღლებმა ჩხუბი მიიტოვეს და გაეჩინარდნენ, ვობზე დარჩა დაღრღნილი ღორის ნაჭერი და ხაქაბურის ნარჩენები.

სიყვარულს მოვიდა, გობს ხელს დასტაცა და სახლისაკენ მოუხსვა.

— კარი გამოღე, ქალაქ! — შეშლილის ხმით დაიძახა სიკოიამ.

— რა მოგაქვს? — წყნარად უკითხება ვარდიანე და ბავშვებს კარის გაღებას არ ანებებს.

— შენი სიკვდილი, კარი გამოღე! თუ არა მამა ნუ წამიწყობდა...

— რა მოგაქვს, სიყვ, რა მოგაქვს?

— კარი გამოღე. ცარიელი გობი, შენი სიკვდილი და ოჯახის დაქცევა მომაქვს...

ვარდიანე მხებდა, რომ რაღაც უბედურება იყო მის თავს, მაგრამ ცარიელი გობი ვერაფრითა უფრო წარმოედგინა, გაოგნებულმა დასახლისმა კარი გააღო და ხელები ჩამოუვარდა.

— რა მოგივიდა, კაცო? — ძლივს ამოღერდა ცოლმა.

— ესეც შენი ვალოცვა. შენი ჩაქაპტრები, შენი ღორის თავი და ბორცვი ითრის ძაღლებმა და... რას წამ დღეს, იმისაც ვნახავ. მმ... ყარამინის გამოგზავნილი, კაცს შეერგება?.. მასავით უსვენდისოა მისი ძაღლები.

— კიდევ კარ, რომ ღვეზელი ბაღნებს სასთემალთან დავუდღევო, თუ არა მშვიერი, მთლად მშვიერი კაღანდა ეგნებოდათ. — თავი იწუგვს ვარდიანემ, რომელიც თავდათან მოშორებინდა.

— იგი საჯიქოთც გადააგდე. ძაღლებმა საჭამის ვერ გაჭმევ ზღუნებს. — ჩაილაპარაკა სიკოიამ. — ნეტამაინც რა ბედნიერი ვიყავით გუშინ?..

ბავშვები ცოცხალ-მკვდარი იყვნენ. ნათლიას მოტანილი ჩიხილავი დაღვრემილი იყურებოდა თითქოს.

— კარგი ერთი თუ ღმერთი გწამს, ჩვენთან ბედნიერებას რა უნდა? — თქვა ვარდლოფინემ, მერე ბავშვები ანუგეშა, ღვეზულები სამჯერ შემოაღლო მუცელზე, — თქვენი მუცლის სატკივარი ქარმა და ბორიამ წაიღოს, — და საუზმის მზადებას წეუდღა. ბავშვებში ღვეზულები იფრინეს.

— ქალო, ამ აღიქოთაში ცხემლი სულ დამივიწყდა! — თქვა სიკოიამ.

— ცხემლი რად ვანდა, კაცო?

— მაინც დავლოცოთ პირუტყვი და ფრინველები... თუ ახლა არ გვეფს, მერე სომ გვეყოლება. წესია და ჩვენც ავასრულოთ.

სიკოიამ აიღო შეყავცხლზე გამწვარი ტოტა. ბიჭაჭიას დანა მოატანინა და დალოცვა დაიწყო. ჯობს დანით ტიკნიდა და ამბობდა — ასი ძროხა, ასი ხარი, ასი მასი ბოჩხორთხი. — წაიღე თ, ბიჭო, და ახორცი კართან დადევო ისე, რომ პირუტყვს რამე გამოეშვებ, ზედ ჯოხზე გადააღაჯოს...

— ბაბა, პირუტყვი სენაა?

— მაინც იწება, შეილო, — მოკლედ თქვა სიკოიამ და ჯოხის მეორე ნახევარი აიღო.

— ასი დედალი, ასი მამალი, ასი იხვი, ასი ინდაური, ასი მასი ბოჩხორთხი. — და დეტყნილი ჯოხი კიდევ აბორთან გაატანა...

— ავი საქათმესთან უნდა დავუა, შესახველში, მარა...

— მარა საქათმე რომ არაა? — შენიშნა ბიჭაჭიამ.

— იმისადვის გიბზარი, ახორცი კართან დადევო-მეთქი, — მოუჭრა მამამ.

სიკოიამ კიდევ აიღო ერთი განწეარი ტოტი და უნდოდა ღორებიც დაელოცა; მაგრამ წაწარდაი ვახსებდა, გული აუშავოთოდა, ჯიხი ბელიდან გაავდო და ვარდოფენესთან მივიდა.

ცოლს საუხზე გაეწყო, ნახევარი ყველი შემოენახა, ცოტა პურის ცომი და ერთი პატარა ხაჭერი ღორის ხორცი. იმ ცომით ხაჭაპურიც გამოაქო, ეს კი საუხმედ არა სადილიდაც ქმაროდა.

— ღმერთო! ბედნიერება მოიტანე ჩემს ოჯახში. — თქვა სიკოიამ და განყოფილ აუფრთხე მიუგდა; ოჯახმა წაღიხლდ იასუხმა. ახლა ვარდოფენემ მიათხოვა ბედნიერება, პირველი ვადანიწრა და აუფრთხიან აღგხეს.

— ბაბა, რაა ღმერთი და ბედნიერება? — შეეკითხა წამოწოლილ მამას ბიჭუნია. — წახან რომ თქვი, ვამაზდი...

— რაა, ბაბა, და ღმერთია ქველახე უფროსი ქვეყანახე.

— ხენწიფესე უფროსია კიდევ?

— იო უფროსია.

— მერე სადაა იგი? ოღამიათუ ასე, ბავრში?

— იგი კაცმა არ იცის, შეიღო! — თქვა სიკოიამ და, თაღ რომ დაეფრანა ღმერთის ამბავგან, — „ბედნიერებაზე“ გადავიდა.

— ბედნიერება... ბედნიერება... კი ცხოვრება, კაცო რომ კარგათა, ყველაფერი აე და არაფერზე სჩუწეს...

— ასეთი ვინაა, ბაბა? — არ ეწვებოდა მიეშვი.

— აა, ბიჭო, ვთქვათ, ძროსა, მივია ბედნიერი, არაფერზე ფიჭრობს. უხდა — დაწვება, უხდა — აღგება. ბაღანი ტყენია, წყალი — ღელენი, ბაღანი აქეს და არ შესცივდება, აღარც ტაბაცმელი უხდა, ჩლიქები მისცა ღმერთმა და ფეხსაცმელი სათვს არ წუხს; თვარა ინაა რომ ქალამნები სჭიროდეს, რა

ეშველეთოდა! მე ერთი წეველი ვერ მიშოვია და იგი ორ წეველს აად იშოვიდა! ხვენიც გვაქვს, შვილი, ერთგვარი ბედნიერება...

ამ დროს სახლის საქმეს შორჩენილმა ვარდოფინემ, ყური რომ მოჰკრა მამა-შვილის ღაპარაკს, ერთხელ კიდევ მოუსვა ცოცხალი და მათთან მივიდა, ამბავში ჩაერია:

— რა ბედნიერება, ვაჟო? ძაღლებმა რომ კინალამ შეგუწყამეს?!

— მე საერთოდ ვჩივი, — დიწყო სიკოიამ, — ბედნიერი ინათ ვართ, რომ სოფელში შარტო ერთი მამასახლისია, ერთი როსტომი, ერთი ხუცესია და ყარამანაც რომ ერთია და მეტო ნავითახა ძმაი არ მყავს.

მერე თუ ასეა საქმე, იგი უფრო დიდი ბედნიერება იქნებოდა, რომ როსტომი, მამასახლისი, შენი ხუცესი და დიაკანი სულ არ იყონ ქვეყანაზე!

— მაგი კი ნაჯობე... ზოგნა საყანე არ მომცა, ზოგნა საყურათხი და ქამარიც წვილო... სამღელი ბედნიერება კი მაგი იქნებოდა სწორეთ! ყოჩად, ყოჩად, ქალთ! — და გამარჯვებული ცილი საკომ გულში ჩაიკრა!

მუხანა შეიცხადეს

ფამფალეთში ვარდოფინეს ბუბერა — ბებოის დედა — მხეხი (მეორე ბუბერა, მხეხაი ქმარი, ვარდოფინეს გათხოვებამდე დასაფლავეს).

შეიარა ორი სოფელი, ღლონტეზიდან მოისმოდა ცივი კივილი, რომელსაც აკონიანიმენტოვით მოჰყუებოდა მოთქმა და ძაღლებს ცმუილა.

ვარდოფინე კინაღამ შეიშალა:

— კი, ბატონო, კი... ჩვენსასაა მაგი კვილი, ნეტად ბიჭი ხომ არ დამარცხდა?

— მოიცადე, ქალო, წინდაწინ ნუ იკლავ თავს?! უჩვენოვ ხომ არ დამარცხავენ! — ანუ გეშეზბდა ხატოლა.

— კაცო, აფრასიონს რომ რაზე გაუჭირდეს, თავი რაღა მიწდა ცოცხალი!

— ქალო, ნუ მოკვდება, თვარა... — აღარ დამთავრა საკოიამ.

— თვარა რაი? შენ უსინდისოვ, დაი რომ გამოვიტანა, მოზვერი რომ გაჩქქა, ხარი და ორემი რომ გათხოვა და მისი ბაღის მოსაველი უთაში გაგატანა... მაშინ რომ კი აფრასიონი იყო? ჰა?

— ქალო, შენ მამადლი?..

— არ გამადლი, მარა რატომ უნდა წავიხდეს სიტყვა-მასუხნი?

— კი ერთი თუ ომერთი გწამს... ეგებას სულ არაა იგი კვილი მის მეზობლებში...

— ვადავირიე ახლა და ქეა... აირბინე, შენი ჰირიო, საცდარზე, იქედან ღღონტების კუთხე ხელისგულზეა.

— აღარ ჩანს ახლა, ქალო, შენ რომ თვალი, მერე ვადმოღმა წამოიზარდა ჩქოლები და დაბლა წარაზეც ვერათფერს დაინახავ.

— მაშინ, საყდრის უკან რომ დიდი წიფელაა, იმაზე გადი და გალიხედე...

— კი და აფრასიონის ეზოშია, მაშინ ხომ აქულზე მომივა და შირს ვადმოვვარდებო... შენ გჯონია, იგი ბიჭი არ მიყვარს? ჰა?

და სიკოს სმა გაებზარა, ცრემლი მოყრია. ვარდოფინემ ტოსი შეეცვალა, ქმართან ახლოს მივიდა და გადაეხვია. თვითონაც ტიროდა და ქმარს კოცნიდა:

— აბა, ასე ქვე გიყვარს ჩენი ქმარი? შენ გუნაცვალოს ვარდოფინსაი... აგი აღარ ვიცოდო, თუ ასე გიყვარდა...

— ჭალი, ვინ უყირის შარა-შარა ცოლისმსაი მიყვარსო?... აგი შეხით უნდა მიხვდეს... შენც კი მიყვარხარ, შარა ვიყვართ? შეხით ვერ ხედები? — და სიკოიან ტიროს აუწყია. ვარდოფინესაც ვული უფრო აქსათუთდა, ქმარს შავრად ჩაეკრა და ცოტა ხანში ხლუქუნაც შეწყდა.

— თქვენ ახლა პირველად ხაეთ ერთმანეთი? — გაკვირვებით თქვა ქაიხოსრომ, როცა თავს წაადგა ჩაუტყებულ ცოლქმარს.

— ჟი, ბუდუაი, ზადიში, გუნაცვალე! — ისე დაფრთხა ვარდოფინე, როგორც გორი, რომელსაც ქათამზე თავდასხმისას წაუსწრეს.

— არა, დავიჯერო ასე ვიყვართ ერთმანეთი? — არ ცხრებოდა ქაიხოსრო...

და ამ დროს ორ ატუმარს ეზოში ჩამოუძვრა მოღრუბლულ-შოდუშული ყარაბანი. მათ ქაიხოსრო შეეგება. სირცხვილით გათვსებული სიკოი და ვარდოფინე გაქვავებულივით იდგნენ.

— ხომ არაფერი გაუვიათ? — დაბალი ხმით ჰკითხა ყარაბანმა ზოადლოებულ ქაიხოსროს.

— ვერ მიხვდი. რა უნდა გაეგოთ? — გაკვირვებით იკითხა ქაიხოსრომ.

— არ იციან? კი, აბა... წავიდეთ, მივიდეთ... — და ოთხივე სტუმარი ცოლქმართან მივიდა, ორი — ქაიხოსრო და ერთი

სტუმარი ვარდოფინეს ამოუდგა იქით-აქედან, ხოლო ყარამანი და მეორე სტუმარი — სიკოის.

— რა გაეწყობა... — დაიწყო ყარამანმა, — ეს ხნის იყო ჩვენი საყვარელი მზეხა...

ვარდოფინე გონს მოვიდა.

— გათავდა მავი უბედური, ხომ? იმეზა იყო იგი კვილი ხომ! — და ისე ღონივრად გაექანა, რომ თრღვე შადარაჯე ნაფოტეზიუსა გაიასროლა და კვილით ცა გააბო, ანუ სიკოიამ ბანი მისცა.

ერთი საათის შემდეგ კვილი და მთქმნა ჩაცხრა დღონტემშიაც და სიკოის ოჯახშიაც. ყარამანს ცუდმა ერთი გვერცხელი ხაჭაპური და ერთი ბოთლი ჭაჭის არაყი ამორიდან შეიტანა სახლში, ბიჭაჭია გაადრთხილა — ხელი არ ეხლო, რძელს და მანღს მოუსამძიმრა და სტუმრებიანად სახლში მოაწვია.

არაყმა თავისი გზა მოინახა და თავისი ძალა გამოიჩინა. სიკოის ენაც ეშლემბოდა, გონებაც და ფეხიც. მაგრამ ყარამანს მაინც სიხოვია წამყალი შეერჩია და დაეპატიჟებია. იფიც, ეს თქვა, რომ ამდენი ცხენი სოფელში არ იშოვება და ფეხით წასვლა მოევიწყებს...

— აღრე დალით უნდა წავიდეთ, თვარა ამ სიშორეზე ფეხით რას გავხდებით? — დაუმატა ვარდოფინემ.

სამზადისი დაიწყო. სიკოი მარჯულად მიდოდა ფამეა ლეფელ მოყვრებში და სიძეს სორცხვილი არ უნდა ეჭამი.

ვარდოფინემ ეგვიტოს მეშვეობით გაიგო, რომ აფრასიონს ოცი სული ქალი და კაცი მიჰყვებოდა.

ინაზე ნაკლები ჩვენ რატომ უნდა წავიფანოთ? აბა, წავსდით, ჩემზე უფრო ვის უყვარდა ჩემი დედის მაგიერი პეპერა? — ჭმარს ეთხრა ნარდოფინემ და ფოსიანეს დაავილა უარამანისათვის გადაეცა მხედველობაში იქონიოსთ.

უფროსი რძალს ეს არ მოეწონა: რა უნადგლებია ჩენი ხარჯი და ტანჯილი, და უარამანა უსაყვედურია — მახლი და რძალი თავზე დამაჯანყო.

საქნე ისაა, რომ ოცე წმძეოლი შინაურებთანად ოცდასულთ მკამვლს ხიშჩავდი. სეკოიას კი კამოკი არ გაიჩნდა და აველიფერს უარამანის კისერზე უხდა გადაეცლო. ღმცროსმა რძალმა კაყუჩოც არ ათხოვა უარამანის ნოსაზრებას: ათი კაცი კმარათ... გადაწყვიდა ოცე კაცი, „სილოიეს ბედზე ვაფხენაღვარ და ისაა“ — დააყოლა უარამანმა და მზადებას შეუდგა.

სად მარხაპი?

ეცირა გათენდა. სუჯრა გაიწყო. მერე ოცდაათობი სული — რვა ნეზარხომეზული მამაკაცი და თექვსმეტი ქალი — გზაში ჩადგა ნარდოფინე და რძალი წინ მიდიოდნენ. უკან სილოი და უარამანი მიჰყევიდნათ, ერთი არშინიანი სანთელი მიჰქონდა, მეორეს — მოვარბეზული სასანთლე. რამდენიმე ნაბიჯით დაშორებულნი დანარჩენი წამყვლები ხუმრობა-სიცილით ანელა მიდიოდნენ. ქახოსართს უფროს ბაშს გვირგვინი მოჰქონდა და ამ ტვირთის გადავლებას არაფერი უკლდა. წიბოსორი სიმღერის დასაითზე იყო, რისათვისაც ქალები ტექსადენენ.

მალე სუფსას მიადგნენ. ყარამანმა შენავეს ვერცხლოსათშაურიანი ჩაუდო ჭიბკში და სთხოვა — მშვიდობიანად გავვიყვანეო. მოტირალეები სამ გზობად გავიდნენ გაღმა და ვსაგანაგრიეს.

ღვაბზუა გადასახვევთან აფრასიონი დაეწია დას და სთხეს. ეგვიტოს ანფორმაცია სწორი არ გამოდგა, აფრასიონს თორმეტი სულა წამოეყვანა, მაგრამ ცხენით კი იღებენ.

ვარდოფინეს არ ნოეწონა ეს. „უბრთი იმერბეტი ეგვიტო მონცა ახლა აქანაი, წამდვილად გავპუტავდი“. — გადაუღამარაკა ფოსიანეს, მაგრამ საჯაროდ წყენა არ შეიძინია.

— ჩემი მოკლე ქეულით, ასე ცხენებით მაყრები უხდა მადიოდნენ და არა მოტირალეები. — სხევების გასაგონად ჩაიღამარაკა ვარდოფინემ და გაუბარდა: რომ ეს ძხრი ბევრმა წამყოლმა გაიზიარა.

აფრასიონი და მისი მხლებლები წელგამართული დაწინაურდნენ და მალე თვალს მიეფარნენ...

ესეც ფამფალეთი, ვხაზე ტევა არ აქვს ეტლებს, დილეენებს, ურმებს... ხალხით გაჭედილია არა მარტო მზეხას, არამედ მეზობელი ეზოებიც.

ჩობატაურიდან, სადაც ოჯახის სამი პიტე ცხოვრობდა, ასამდე ცხენოსანი მოტირალი მოვიდა.

თერთმეტი შვილი მიეცათ მზეხას და ანდუყაფარს — ოთხი ვაჟი და შვიდი ქალი. უკლებლივ ყველანი დაიზარდნენ, დაოჯახდნენ და მრავალშვილიანი გახდნენ. ვაჟები ერთ ეზოდ იდგნენ, თავიანთი სახლები ჰქონდათ. ხალხი ესო სიერითა, გადაუღობავი. ანდუყაფარის დაკრძალვაზე თითქმის ნახევარი გურია იყო. იმის შემდეგ რამდენი ბანი ვაჟიდა, ამ წლებში მანძილზე ნამრავლმა იმატა და ახლა არავინ იცოდა, რამდენ

სულს ითვლიდა ეს „ნამრავლი“. მალევე მაც კარგად არ იცოდა, რომელია სივე რომელია ქმარი იყო. მზეხა შვილებად მხოლოდ ვაჟება ითვლიდა, რომლებთანაც გოგელდღიური ერაივრობა ჰქონდა.

ბოლა, ამ შვილებმა ვადადგეს თავი. უწველებელი სეფა ვადადგება. მგზობლების ოდა-სახლები მოამზადეს, რომ ავდრია შემოხვევაში სტუმრები იქ გადაეყუდრებინათ. ერთი უღელი ხარა დავლა. ერთი საკლავიც მარაგად დაბმული იყო სახლის უკან ხშირად ხმეოდა, თიჯოს თახოვდი. რიდას ეკურებო, ბარემ დასკალიათ.

უფროსმა ვაჟმა ავთანდილმა — ეს წელს მდწეულმა — მასახსარებებს ათავდა, უკმაყოფილო არავენ გაუშვათო, ბოლო უმცროსმა — ბაგრატმა, რომელიც ცხრაასხუთში წითელრახნელი იყო, მძებს წინადადება მისცა — გვირგვინი უნაში არავის ჩამოვატანინათო.

— აბა, რა შნოი ექნება უგვირგვინოდ ტირილს? — შეეკამათა ავთანდილი.

ბატონო, ანთლები მთიჭინოს რამდენიც უნდათ... გვირგვინი მთავრისათვის სირცხვილია. — დაიჩემა ბაგრატმა, თანმოცი წლის ბესარიონი ბაგრატას მიემზრო და დაუმატა:

— გვირგვინი და წასაბურავიც არ მივიღოთ. იგი ერთი მგორეზე უფრო სამარცხვინოა, ჩვენ ერთი მსცვალეზულია დამარსკვა ეს შეგვიძლია და არავითარი მათხოვრობა არ არის საჭირო.

— თქვენ ბაღნები სართ... რა გინახავთ!.. მე ვურიღლის დამარხებაზე ვყოფილვარ... — ამტყიცა ავთანდილმა. ბაგრამ უმრავლესობამ თავისი გაიტანა: არც გვირგვინი, არც წასაბურავი!

ღმერთობას უფროსმა — გაბრიელმა, რომელიც აქანდუ
ხმას არ იღებდა, თითქმის თავისთვის ჩაიღება არა — ვინ
იყო, წინააღმდეგ ვეფოქას და ბოლოს გაგვეფრთხილებით. მაგრამ
გაღმწეველებს მხოლოდ დაუმატეს — მოსახევეში კაცო
დავაყენეთ და იქ გავფრთხილეთ.

ახლა თამაშების საკითხი დაისვით. სთამადო კაცს მეტი
რა იყო, მაგრამ ხედავთ ისა, რომ პრეტენზიას ბევრი ეხადებო-
და და უფროს პრეტენზიას უნდოდა. დიდი და ცხარე კამათის
შემდეგ გაიწყობა მხტის ნაპირადიან უფროსზე ახლა სიძე,
ეს წინადადება ბავრატისა იყო და ისე ასახულებდა
უფროსზე ახლა სიძე უფრო ამ დროის კაცი იქნებათა ძლიერ-
რად წარადგება სიძეს. შემდეგ იბრუნა, იბრუნა და ეს შედ-
ნებრი კაცი სიძისა აღმოჩნდა.

ღამიარხენი თამაშებს შესახებ დაიგინეს: ოჯახის წი-
დი სიძე და შეიღო მათი უფროსა სიძე, ეს თბულმეტა კაცი
უნდა გახსდოლოდა სიძისა.

ბოლოს საკმაოსიზე მეტი შეგროვდა, უკვე ყველა დაბრ-
უნებული წაიხეცი მოვიდა.

შენა უფროსი კაცის ძღვის წინ ახალგავეთბულ ფარ-
დელში ესევნა მოხუცებული ისე დაღუფლიყო, რომ სამ ინი-
სთანას დაიტყვედა კებო. ეტყობოდა, ზომის აუღებლად გაეყ-
ვებოთ. კებოსთან ადგილი შეიღოშვილებს არ უყოფნიდათ
რაც ზოგჯეროთს უკანაუფილებს აწვევდა.

ბოლოს მიცვალებულს გახევენს, კარდოვინემ მოიქცა
დაიწყო გჩაში:

— სად მიხვალ, საყვარელო დედაბატონო, ჩემო
აღმწეველო და ბატონო? სად მიხვალ, ჩემო ბატონო, ამ
განათლებული ქვეყნიდან! დიდი, დიდი, დიდი! იქ არც

სინათლეა, გულს, არც გზად და კვალია, ვუღო, არც მეზობე-
ლი და გამოსაბრუნებელი კაცია, გულს, მარტული შავი მიწა
და სანთლეა გულსათ...

შენფოთებულსა სიკვამი, რომელიც ყარამანთან ერთად
უკან მიბრუნებოდა ვარდოფინეს, მოთქმა შეაწყვეტინა ცილს:

— ქალს, სიღობაველებზე მგე მკვდარს?

— რომ გადავინა, კაცო? სასაფლაოზე!

— არა, მთი შვიკ უი ვიცი, მთი მკვდარს ბრანარსი ხომ არ
წაიღებენ... მარა სად?

— ა, კაცო, აგვრას სასაფლაო, აქ ასე, ჩვენგან რომ ქო-
ხობათ ბუდეუათს მხევილს...

— მადლობა დამერბას... შევბილ ამოხსენოქა სიკვამი
იგი არააო, იგი არააო, გზად და კვალი არააო, მარტული
შავი მიწა და სიბნეღეაო... დი ვითერზე მანიაში მიბრუნე-
ბენ-მეთქი...

— რა ხებრებელი კაცი ხარ... გაჩუღდი მთავრ: კაცო მ-
მანში ცოცხალი არ მისიღლა და მკვდარს მიხსენებენ?! —
უბნრა ვარდოფინეს, თავის ადგილზე მივიდა და მოთქმის
მხებას უსცროს ქალიშვილს დაეცალა.

სიკვამი თამადა

შეკვალეზული დასიფლავეს, ვარდოფინემ მოთქმა დიამ-
თავრა, სასაფლაო მართლაც ახლას იგია, ამიტომ კვალს მთ-
ტირალი მიბრუნა და შემდეგ კი ვუღებლივ დამბრუნდაენ ოჯახ-
ში.

სეფანი მარტული თამადის დასაფლაობი მოძალადე გუ-

უთუბიათ, რომ თამადაც დაენახათ და მასაც თანამესუფრეთათ
თეის თვალუფრო ედევნებინა. სხვა თამალები ვაფასტული იყ-
ვნენ ამ ხელე ბილხში, არაფის არაფერი ესწოდა ცუბ, სად იყო
რადიოაჲ). თამალები ბურჭიფეების სანუალებით უკანარდ
ზოდნენ პირველ თამადას.

სიკორა ეცხიეთ იგდა მინაღლოდ და ქორიეთ ვამეუ
რებდა უსასტულია სუფრის. უკანასკნელი თამადა ბეღურად
ნოუჭანდა.

და როცა სიკორამ ნაწი იღოა უახლოესი თანამესუფ-
რენი სწენად იჭებენ ყარამანი ციება მოუვება ტახში, მამ
გვერდი ვამერა მუბლზე და შეაგულასნა: „როითი, ბიჭო!“

სიკორა ვაეკაცურად ეი წამოდგა სმაურში, მაგრამ სჩუ
მე რომ ჩამოვარდა, მუბლზე ოფლი ცვარიეთი დააყრა.

— აბა, თამადას მოესძიხეთ! — ვაისმა სწები და სუნთქ
ვაც აღარ იყო.

— მამა სუ წამიწყდება... ვი ქალი იყო მისი ცხონებუ-
ლი... მე არ მინახავს, სირა ვარდოფანემ, ჩემმა მეორე ცოლ-
მა... ნამეტარი საყვარულიაო ჩიოდა... ისე რაფერ იცოცხლი
ამდენი... ახლა მისი რომ ქმარს ნახავს... ახლი სომ დამარხეს?
მაგი დროზე უნდა მეოქვა... ახლა შორ თუა, მინე ნახავს, ე
იცნობს სუ გემიანია...

ყარამანიმა აღარ იყოდა რა ექნა... თანამესუფრებმა ერ
თმანეთს გადახედეს... სადღაც „სიძეო“ ახალგაზრდებმა შეე-
ძახეს.

— ბიჭო! არ უნდა ქმარის ამბავი... ცხონოს დმერთმი-
თქვა... უკვე მამაღლი უყარნახებდა ყარამანი თამადა-მას.
მაგრამ დაბნეულ თამადას ამ ქვეყნის არაფერი ესწოდა, იგი

ახლა გაურკვეველად ლუღლუღებდა... და არც იცოდა რას ამბობდა, რა უხდა ეთქვა...

ყარამანი წამოდგა, დაღიყო მის ფეხებს, მერე ყანწი თვითონ აიღო და სივითა დასვა, კოპრ დასვა, წაქცია.

— ბატონებო! მე უფროსები თამაშის განაოქმას, ვალ ბატონი მხეხა, სულგმონებელი და სულგანათებელი, დაუფრო წვარი იქნება მის უანრეუ წამომავლობაში. ზღვს მისი მოყვრები და ნათესაეები, ნისი ახლა შეგობრება მის ხსოვნას შივ ვულში შევიხახავთ, იყოს მისი ხსოვნა მარადისი!

დაამთავრა ყარამანი, წესე და ყანწი მერტიფეს გადასცა. — მოუტახე ზაია, გვერ მე ამ პატროანს.

სივითამ დასცალა ყანწი, მერტიფე მონიფე შევარდა, ვის გადაეცეო, შეკეთება ზრდილობიანად, მაგრამ სიცილს ძლივს იყავებდა.

— მიე ყარამანს მკითხე! — ბრანით უთხრა სივითამ მერტიფეს და მერე გამოშწვევად შეხედა უფროს მამს.

— ბიჭო, მე უფროსი იმობაში ვარ, თვარა უფროსი შენ ხარ, გაუფხავე ხეში ყანწი რომ აქვს, იმის გვერდით მჯდომს, — ტყბილად ეთხრა მამს.

მერტიფემ ყანწი წაიღო, ყარამანს მამს რაღაცა ხურჩულით ეთხრა, თამადას ღინილი დაეტყვო სახეზე და საკნობოდ გახალისდა, ეს ხალიაი ხურჩულმა გამოიწვია, მაგრამ შივ ლიტრიანი ყანწის გარკვეული წვლილად იყა.

ზორიგი სადღეგრძელოს წინ ხახგრძლივი თათბირი მქონდათ სივითს და ყარამანს.

— კა... მასე ვიტყვი... მარა ვაფუც რომ სიტყვა წამართვა, მამა მე წამიწვადება, ვერ გადაძირებები...

ეს უკანასკნელი ხატელება თრიახამის თანამედროვეებს კარგად გაიჟიანა.

სიცილი სასუსე ყანწით წამოდგა „აბა, ყურადღება“ გათმა სტფრასზე. „რადღაცა კიდევ ბრინულად იტყვიას“ — უკვე გასაგონად თქვი ერთმა სატევეროანმა ჩიხოსანმა,

— ამ ბატარო სასმისათა... არა, ყანწით... მთა ნუ წამოწყდება... სასმისს ყანწი ქობია, ბეჭო, ყარამანავ! (ყარამანა მუშუი ჩაბრტყა მუცელს. — გაბერდით). მო, ამ ყანწით დაობლებულ შეიღებს ვადღეგრძელებ... მამა ნუ წამოწყდება... რა მიქენა, ბეჭო? აად ჩამბრტყა? ფეაზე ვეღარ ვდგებო... მამა ნუ წამოწყდება...

ყარამანამ სიცილის მრახანე თეალება მთაათა, ყოველი შენთხვევისათვის მომარაგებული ყანწი სწრაფად აავსო და წამოდგა.

დაჯექი! — შექროთ და მრახოთ უბრალოა ემს, რომელიც უხეტეოდა დაჯდა და სმა დაიწყო.

— ბატონების არ შეიძლება თამადს არ დავეთანხმოთ მორიგ სადღეგრძელოზე, იგი ხამდვილად დროულა და დიუ მნიშვნელოვანია. სულგანათლებულ მსჯესს დარბა შეიღები, ნვილიშვილები და შეიღთაწვილები — სამი თათბის მრავალრიცხოვანი შთამომავლები, ვადღეგრძელოთ მათ ნორის უფროსი თათბა — თერთმეტი შეიღი! დაე, მათ მუდამ ახსოვდეთ ბეჯხიერი და საბაბელოდ ვადმობალი დედა, იტოცხლეთ და იადღეგრძელებთ, საყვარელი დებო და ძმებო! ნაკლები სისა არავინ მოძვედაროყას თქვენს ბეჯიფერ თვალებში.

— ყანწი დაიკაფო და გაბეზანა, ამავე დროს დაიკაფა სო

კობას ყანწივ. მტრისთვის ახლა თამადაა უსიტყვოდ ჩამოართ-
ვა იგი და აღადგინდს მოუტანი.

ქობის ბოლოთ იხილება ძნები დიდხანა, სიკოიას კისერს მო-
დობილია, სულუღური უბინოა დიდილი შეიცივლა ახსნე, ყუ-
ღის უნხრდა, მავრამ ვერისს ხედივდა, ერთი მტეა არაყი და
ორი თიბო ბოლოანი უანწი აკმაბისი აღმოჩნდა, რომ ძი-
ლითაღვას განეწყო უმცროსს სძე და პირველა თამადა.

ახალი სადღეგრძელოს დრო იყო, სიკოიამ ხერხეა და-
წყო, სულა ვერ ჩაუდგეა ვერც ვარაინმა; ვერც ვარდოფი-
ნემ, სუფრანზე დამხობილიყო და მუბლი ლობითი სავსე
აფეშხე დაედა.

ქობისძინა ვიღო ბოლინით აიტყვა აიღო და განცხადა,
რომ ბატონი სიკო — პირველი თამადა — ორი დღეა ცოდად
ვახდა, დღეს არც უნდა წამოხეღო, მავრამ ან ოჯახისა და
მოყვრებისაღმი ბატონისცენია: წუწურვალმა წამოიყვანა, ახლა
სემბა იხივს, თამადათა დაფილოს თავის პირველ მოადგა-
ლეს — ოჯახის ღებროს აძებს პროკოდი ხსივერშიღს.

პროკოდი ხსივერშიღმა ბოხბი მიახდა, ელვამუბი გო-
დაიერობა, ვახვლ ჭალანა წვერზე ხელი დაიყვა, წამოღვა და
ყანწი აავსო.

თიბოს ტანმა უარათ, სიკოიამ გაიღვიძა, მუბლზე ლო-
ბითი მოიწმინდა, თვალუბი მოიფშვნიტა და ჩაიკვიშიელის ბო-
ლო სიტყვების გაგონებაზე წამოღვა.

— მამა რე წამიწყდებო, მე მძი არ მოთქეამა... მავრამ
წეტამ თქმა ქობისძინა აღარ აცალა, ხელი მოსდო, ვარდოფი-
ნე მოაშველია და სიკოიი ვაქრო.

თღაში ძაღლით შეყვანილმა პირველმა თამადამ ყანწი
მოიხიოვა და სავსე უსაშველოდ გაიდა, საბამ სურვილი არ

შეუსრულეს. მესამე ყანწიკ დასცალა და გონება დაეკარგა. აფრასიონმა თავისი ცხენი შეეკანა, საძე ზედ წესვა, მუზობლის მოტანილი თოკით უნაგირზე დააკრა და, მობოლიშებით, ყარამანს სახოვა სახლში წაუყვანა.

მალე სიკოიას წამყვლი მოტორალები აიშალნენ და გზას ვაუდგნენ. აფრასიონმა თავის წამყვლებს ბოდაში მოუხადა და სიკოიას სტუმრებს შეუერთდა.

პირველი კონა

სუფსაზე გასვლის შემდეგ სიკოიამ მოუხიზლეუბა დაიწყო და ყარამანმა თოკი შეუტხსნა. როცა სიკოიამ მძას ჰკითხა, ცხენი ვისაიათ, ყარამანი მოუყვი რაშიც ეყო საჭმე, თომიცა ყველაფერი არ ვიკმედავანა — არ იწყინოსო.

შელამებული ეყო, როცა დღონტებში მოვიდნენ. ყარამანმა სცადა შინ წაუყვანა. მაგრამ სიკოიამ თავი მოიკლა — ცხენსაც მიუყვან აფრასიონს და მიღობბასაც ვერყვიათ.

ჭიშკართან ჩამოქვეითდა სიღე ბატონი. ძაღლს მოუაღდრსა, ზაგშუყებს აკოცა და ოდაში შევიდა.

— ბიძია, თტუა იცი სად იხახებო? — მინართა უფროს გოგონას.

— რავე არ ვიცი, ბიძია? ღჯანა ოთახშია, შვადში, — იყო ზახუნი.

— მოდი, ყარამანავ, თითო ჭიჭა დავლიათ... ჩეტო არა.

— შენ დაღვეა გაკლია დღეს, ბიჭო?

— იგი, რა დაღვეა! ვული მერვეა, რომ გამახსენდებო... ჩემ დღეში დეინოს აღარ დაველვ. ტანში შეაზრიალა სიკოიას.

— შენ უნდა იყო... — გოგონას უთხრა, მოტანილი ზოთლი შეინჯდრია, ძეწვეს სხეცააღისტივით დაეკერდა, დასხა, სუ-
ღმთოუთქმელად დალია და ახლა უფროს ძმას დაუქნა.

— მე ცოტა დამისხი, ბიჭო, რადგან საწველი არაა.

— ცოტა მე არ ეცო... მე რომ დავლიე, იმდენი დავის-
ხი, არ დაღუე — არ იქნება! — მტკიცედ თქვა სიკეთამ.

— რა უბედურ თუქზე აღდიქი დღეს მაინც! — ჩაილაპა-
რავა ყარამანმა და ჭიქა დასცალა.

— ახლა წავიდეთ, ბიჭო.

— შენც არ მომიკვდე! მე აფრასთონაი უნდა ვნახო და
ზოთაში მოგვუხადო... არა, ხომ კაი ცოლისძმაი მყავს, ყარამა-
ნავ? არა, მართალი თქვი, სულზე ხელი დეიდვეი, ხომ კაი
ცოლისძმაი მყავს, — არ უშვებოდა სიკეთა.

— ძალიან კაი ბიჭია. — ამოღერდა ყარამანმა, როცა შეი-
ტყო, რომ არაყმა თანოც გაუღვიძა ფშტროს ძმას, — ძა-
ლიან კაია... ამ თჯახში გამრდილი ვარდოფინეც არ შეიძლე-
ბოდა კაი არ ყოფილიყო, ბედნიერა ხარ, ბიჭო, თუ დააფასებ.

ამ ქიბაში წახლოსდა სიკეთა და ჭიქაც კვლავ გაიხსო.

— არა, ბიჭო, მეტი არაა საჭირო, — წამოდგა ყარამანი.

— შენ თუ გულთ მითხარი, რაც მითხარი, ანით შეგა-
ტყობ. რაც ბიჭო, აფრასთონა მის თჯახში არ დავლავოცთო,
ივცე იმდენი პატრიფიკომის ნერე?

ყარამანი განვიფიფრებულე ეკურებდა ძმას: „ახლა ასე
ჭკვიანი რომაა, რა მოუგერდა დღეს“. გაიღიქრა, მაგრამ
ხომ ვერ იტყოდან. ამასობაში ძმამ ჭიქა აიღო, აფრასთონი
მოკოცხლოს დმუქთმარა და გადაქრა. იმწამსვე ძმას დაუქნა,
და როცა შეიკეთა ყარამანს, რომ უარის თქმას აპირებდა, და-
უქნა:

— აქაურობას სულ დავფშენი და თავსაც არ ვიცოცხლებს!.. კი ბიჭაო... აგია კი ბიჭობა? რომ მატყუებდი, ვერ მივხედვ გეგონა?

— არ მატყუებდი, ბიჭო, არა! — დაუყუავე ყარამანმა.

— თუ არ მატყუებდი, დალივ, მიდლინძელე, — დაასკენა სიკოიამ.

ყარამანნი აღდგნობელა და დალია.

ამ ჯანჯლობასა და სწაწი კარგა ბანი გავიდა: ყარამანმა ძმას აკოცა და სახოცა — თუ არ წამოხვალ, მე გინიშვი, პირუტყვი მოსაველელი მყავსო. შენ კი მიწედი აგერ ტატსე და აფრასიონს დაუცადეო. მის პირუელმა კოცნამ სიკოია ისე მოხიბლა, რომ უსიტყვოდ დანებდა: იგი გაუშვა და ავითონ მიწეა.

სიკოია და აფრასიონი

სოფლის ვახშობას: გადსცილდა აფრასიონი დაწინაურებულეკო და შინ მივიდა. ნათხოვარი ცხენი უნაგირმოუბდელო, აღვირით ება ლელეზე. აფრასიონს შეებრაღა პირუტყვი და ის იყო ნოსართავები უნდა მოეშვა, რომ ბავშვმა მიამურა.

— ბაბა, სტუმარია!

— ვინაა, შვილო?

— სიკო ბიჭია, არაყი დალია და ტახტზეა მიწოლილი. მთერალი უნდა იყოს.

აფრასიონმა ცხენს თავი გაანება და ოღაში ჩქარი საბიჯით ავიდა. სიკოიას არ ეძინა. ცოლისძმის დანახვაზე იგი წამოხტა, რაღაც უნდა ეთქვა, მაგრამ ვერაფერი თქვა.

აფრასიონმა ხიტევა შეაშველა, დღეს ყოჩადი თამადა
თეავო. ქვეყანა დათვრაო. სიკოთი აცრემლენული თვალებით
ფეკტრდა, ამ ლაპარაკში დიასახლისიც მოვიდა. სიძეს მიესა-
ლნა და სიძის მიანურა.

— მამა იუ წამიწყებდა... მძევრი ჯერ არ დამმართია.
სირცხვილი ვჭამე...

— მაგარი ღვინო იყო, შენ უნდა გენახა, რა ხალხი დათ-
ვრა შენ სახლში მაინც წამოდი. სხვები ზოგი ადგილზე წაი-
ქცა, ზოგი პირდაპირ გზებში წვეებოდა. — ასე ანუგეშა და სი-
რცხვილი შეურბილა აფრასიონმა სიძეს. მერე მხიარული
ხმით ცოლს გასძახა:

— ანეტა! აბა, დატროაღდი, სიძეს ვახშამი დაკალი რის
დაცვლაც კი შეიძლება!

— ვახშამი თითქმის ნჩადაა. ჩემ ქალიწვილს რაღაცა
თავისით მოუფიქრებია... — გამოსძახა ანეტამ და ცოტა ხან-
ში თავითონაც ოღაში ამოვიდა.

— როგორა ხარ, სიძე ბატონო? ვახშამის მადა გაქვს?
— მხიარულად მიმართა სიკოთას.

— დაგვწვავია იმ ღვინომ, ჩემო ანეტა, დაგვწვავია.
თუ ცოცხალი მოვიდოდი აღარ მეგონა! — გამოიყენა აფრა-
სიონის ნათქვამი სიკოთამ. — ახლა ოტკის ხასიათზე ვარ.

— შენი საყოფი ოტკაც არის და ღვინოც. — უბასუხა
ანეტამ.

— ღვინოს სხელი არ გამაგონო, თუ გიყვარდე... ტანში
მარჩალებს, რომ გამახსენდება... — თქვა სიკოთამ და აიფან-
ზე გამოვიდა.

— გამოვიტანო? — ხმადაბლა ჰკითხა ქნარს ანეტამ.

— კი, კი... რაც შეიძლება ჩქარა, იგი შინ წახვედი... გადიარევა ვარდოუინე, აქეთ მე ცხენი უნდა წავუყვანო პატრონს...

ანეტა სასწრაფოდ ჩავიდა სამზადში, მალე ცხელი მუდით, წვნიანი ქათმით და ღვინით ამოვიდა და სუფრის განწყობას შეუდგა.

თითქოს ვახშამს შემოჰყვა სიკოთა.

კაცები სუფრას მოესხდნენ, სანამ ესენი არაყს დალევდნენ, ანეტამ ცხელი ხაჭაპურიც შემოიტანა, მთიბოლიშა — ბევრებს მივხედავო და სამზადში გაბრუნდა აფრასიონამა მოზრდილ ჭიქებში ღვინო დაასხა.

— არა, მაგის დამლუფი მე არ ვარ... ღვინოს ვერ მივუყარებო.

— ღვინო სკობია, ბატონო სიკო, დამოყრე, გამომიცდია, — უმტკიცეა აფრასიონამა, მაგრამ...

— თუ ვარზენია შენ დალოდ ღვინო, მე კი არაყი დამსხსი!

დალოეს სამ-სამა ჭიქა — ურომა ღვინო, მეორემ არაყო, და ამის მეტი არაფერი უნდოდა სიკოთას. იგი აღიარაყდა ატრამახტი, ნერუ დაპარაყიე ველიარ შესწლო, თავი სოფრაზე ჩამოდო და დაიძინა, აფრასიონი ბევრს ეცადა, მაგრამ სიძეს სული ვერ ჩაუდგა. ცოლს დაუბარა — მიხედე და ელაღე დააწვინოთ, თვითონ ცხენი წავუყანა პატრონს და ჭიშკართან ხელახლა უთხრა, ამა შენ იცით, მე თუ ვინმე შემხვდა აქით მიმავალი, ვარდოფინეს შევეუფლო, რომ ჩვენასაა.

ათილდე წუთში სიკოთა მოუხიზლდა თითქოს, აფრასიონი მოიკოტხა, ცხენი წაიყვანათ — ანეტამ უთხრა, ამა მე მივდივარო და წამოდგა, ძალიან სიხოვა დასახლისმა ამა-

ღამ დარბო, ვარდოფინეს შევეუფალეთ, რომ რჩები, და აღარ მსვენებდებო, მაგრამ აიყოი ვერ დაითანხმია. რა მუჭარს დამეც მიაჩნია და უფრო შორ გზაზეცო. ერთი ჭიჭა არა-ეი კიდევ გადავტარა და ქრშეპატი ფრთხილად გამოაბურა. არც მადლობა და განთმშვიდობება დავიწყებია.

თქვენი მეზაო, უთხრა დასახლისმა და ბავშვებთან შე-
ფადა.

356   დასკვნა

აფრასიონი დაბრუნდა, მაგრამ სიკოია აღარ დახვედრია.

— არ უნდა გავეშუა, ბატონო! — უსაყვედურა ანეტას.

— შენს თავს ვფიცავ, ბატონებს ვფიცავ, ისე ჭკვიანად სიკოია არ მიხატავს არასოდეს... უღვიწოდოც, — ფიცულო-
ნდა დრასახლისი, — მშვიდობით, მადლობათ, ბოდიშით...

— შეუშთვალე, ჩემის არის ამაღამ მეთქი... სახლში რომ ვერ მივიდეს, არც მოიკითხავე. — წუხდა აფრასიონი.

— ბატონო, კარვად წავიდა... გამოემეშვიდობა. ბოღში მითხარა — შეგაწუხებოდა და რა ვიცო, თუ კიდევ საშინია!

— ამბობდა ანეტა.

— ფეხი არ ეშლებოდა?

— არა, კაცო! გავგონებია? ძალიან სწორადაც მიდიოდა. ჩუმიდ ვაეურტ...

— ჩემი გვიარდეს, რომც რამე უჭირდეს, დადლილი ვარ, ნამუზავრო და ნასვამი... — ხელი ჩაიჭნია აფრასიონმა და და-
საწყოლად ოთახში შევიდა.

გვიან დამე ქორწილიდაა ბრუნდებოდნენ ნასვამი მუ-

ბი ლუკაია და ივანე ღლონტები. ტალახაში რომ მიადწიეს, ლაპარაკი შემოესმათ გზის გადაღმადან. გზა ჰქვიოდა იმითომ, რომ ზედ დადიოდნენ, თორემ გაუვალი ტალახი იყო დარშიც და აედარშიც. გზის ცალ მხარეზე თხილამირი მოსახლე იდგა. მეორე მხარეზე უსიგრი ტყე და გაკრული ვეჯი იყო. სწორედ ამ ეკლებიდან მოდიოდა ხმაური.

— მოიცა... კაცო, გესმის? რა ლაპარაკია? — უთხრა უფროსმა, ნაკლებ მოვრალმა ღლუკაიამ მშახ და ამოდ გაუთითა ტყისაკენ. ამოდ იმიტომ, რომ კებრბიეთ სიძნელე იდგა, თუმცა სინათლეს რომ ყოფილიყო, ივანეს თვალი აღარ უჭრიდა.

— გაუშვი, კაცო... თი, ჯაშის ქალი მარტყლა დააა... — წამოიწყო სიმღერა ივანემ.

— ჯაშის ქალი კია არა... კაცის ხმაია, ბიჭო!

— ბიჭო, მოგეყურა, თვარა იმ ტყეში და ევალში ახლა დათვიც ეერ გაჩერდება... რა ლამაზი ქალი ხარო დააა...

— მოიცა... დავობენ... ჩხუბია, ნამღვილად ჩხუბია...

— რათ? ჩხუბი? ჩხუბი თუა... — მოფხიზლდა ივანე, რომელსაც ჩხუბი უყვარდა. — წამოდა, საით არიან? მაგებს მე ვასწავლი, რადერ უნდა ჩხუბი!

ლუკაიამ ახლა კი იკადრა — წამოდი, მომეყურა, არაფერი ჩხუბი არააო, მაგრამ ივანე ჩხუბის ხასიათზე მოვიდა და ახლა შენ გაანერებდი!

— წამოა, ლუკაიაგ, გამიძეხი წინ, თვარა მეორე ჩხუბი ჩვენთან იქნება! აიტ! ეინაა მაქ, ვინაა? — და მობრუნებული ივანე ტლაბონი ჩავარდა. ლუკაიამ ამოათრია ძმა ტალახიდან და გზიდან გადაიყვანა. მართალია, ტალახი იქ აღარ იყო, მაგრამ ეკალბარდში გასვლა ფხიზელსაც გაეჭირებოდა.

— მამა ნუ წამიწყდება, ბოთლი წამოვა თავში! — მოე-
სმა ასლა ივანეს.

— ე, რომელი ხარ? — შეუძახა მან. მერე მიწაზე ჯოხს
ან ქვას დაეწვედებით და ეკლებში გაუყარა თავი.

— ბიჭო, ვერ დავლევ! ვოტკა მაინც იყოს! — იჭაჭე-
ბოდა ხმა ეკლებში.

— რომელი ხარ, კაცო, რომელი-მეტოქი? — და გაბრა-
ზებით შეუქურთხა ივანემ.

— ბიჭო, ნაცნობი ხმაია, მაკალე, — გააჩერა ლუკაიამ
ძმა.

— ა, ბატონო, გაცალე... მარა ერთი გამიყვანე იქით...
მთა ეკლებია... — და ივანე ჩაჭდა.

— კაცო, სიკოთე ხომ ხარ შენ? — დაუძახა ლუკაიამ.

— ვინ ხარ ქრისტიანი?... მომაშორეთ აგი კაცი! — გამო-
ეგმაღრა სიკოთა.

— კაცო სიკოთე ხომ ხარ? ა? თქვი კაცო... გადევირეე კა-
ცი, — ვაცხარდა ლუკაია.

— სიკოთე ვარ, უბედურა სიკოთე, მწიწავენ დალიეო...
მახრხობენ... ვერ დავლევ, კაცო!

ლუკაიამ ივანე დატოვა — დამიკალეო — და როგორც
იყო ერთ უშველებელ გვიანდთან მიდორთხდა:

— გამარჯობა, სიკოთავ! გამოდი, ბიჭო, აქეთ.

— ვინ გამოგიშვია, თვარა აქამდი არ გამოვიდოდი! შენ
რომელი ხარ?

— ლუკაიე ვარ, ბიჭო, ლუკაიე ლლონტი, ხმაზე მე გიცანი
და შენ ვერა? ივანეც აქა...

— ლლონტებო, სიძეს ვირხობენ... განდა თუ არა, და-
ლიეო...

— მაგნა კოფა კეტორბა შენ გაწვევი მიწაზე... ფრტოს
ვესროლი მეგ შამბოდღეს...

ფაშტოს გეგონებაზე სიკვია ვინს ნოევი. თაფისა ძლიახ
ეშინოდა...

— ბიჭო, დაატურ არ იაროლო... არაფერია... თურნე ეკ
ლებია... არ ისაროლო... არაკაცა არა!

ან სიტყვენზე სიკვიამ გაიბრძოლა, რომ სიტყვა ხმა ვაი-
ლო, მაგრამ ვინ დაატურა. დათოქო დაისხდია ნებელმა ღორის
განაბრამ ზღვრა მოგვით, დათოხა და რის ვაი-ვაკვობხა
ღუკვიასთან ნიფორთადა.

— დასტურ ღუკვიე ხომ ხარ? ახლა ხმაზე ქე ვიკაბი. —
უთხრა საბოდლოდ ვინს ნოევი სიკვიამ, თავის მსხველ
ღუკვიას სიებვია და ჩაკვიცია... — სამღვილი მოყვარე შენ შეგ-
ხარ ღღონტებში, — უთხრა მან, კიდევ აკვიცა და ტორილი
აუვარდა.

ივანეც ვინს მოვიდა, წამოგებხლდა და აღარ ნახობდა.
რომ ხსუვი არ იყო.

ღუკვიამ ხელს ჩაეღო ორივეს, შეკანი ჩაეღვა და ტა-
ლახ-ტაღი სიძღვროთ წამოიყვანა ასახი.

აღმართი ამოთავდა. ტალახმა იკლო და სწორედ აქ, თა-
ვის გიშკართან შეჩერდა ღუკვიამ.

— ახლა ჩემას ჩამოდიო... ვიღობარკოთ და ვსაეც უნდა
თითო ოტკა დალიოს.

— კი, უსათუოდ! — კვერი დამკრა ივანემ და დაღვეის
ხსენებაზე გაიხარა.

— შე ვერა. — მოკლედ მოჭრა სიკვიამ, — მოგლი პირის
კანი და ტანის ხორცი მცწვის...

— რა დაგეპარია, ბებო? — თანაგრძნობით კითხა ლუკამ.

— ახლა რომ ვფიქრობ, იფიქრე ვადარჩენილი ვარ... აფრახიონისაბი თქვა ვაფთა, უსწავარხე რომ გადმოვედით ვიძისთან და მერე არ ვაჯი რა ვქენა... შიხ უნდა წიფსულოვავი... ეტყობა, მარა მექცა და აქეთ ორადგასაკენ წამოვსდუღდარ... რომ უგზოვანი იმ ველებში, ახლა რომ ვფიქრობ არავის არ მიაღწებდა ღვინის... ვაღწევი მექაბუბოდა იქით-აქით, ღოყა და ტანი ზოლად დაფაროყლი და დაიბახლიაბერული მაქ. — და აჯიდა ზიხის სახელოს მთვოსვამ ღოყაბივი და...

— სკოთია სკედილი იქნა... რაღა ვქნა ახლან?

— რა დაგეპარია, ბებო? — შეუკითხნენ ძმები ერთმანად.

— ხუმი სკედილი დაგეპარია... აახხხე სისხლი უნდა მქონდეს... მოვიწიებენ-მეიტენ და ზიხის სახელო სადას...

ლუკომ შიხ დაიძახა: — ვის არ გძინავს?.. ხელაააფთა მოიტანე!

ოთქოს მსად მქონდაო, გულგაბეაქილი ცალი ხელსახითი წამოვიდა და, უბრძოლომ არ ჩაექრო, ხელს აფარებდა. მუგუზალი და ხელაახათი ერთდროულად მიახიოეს სკოთიას, სარე დამით დაეცაღა ვაფთა, სამ ოთხგან სისხლი მოვიბახედა...

ზიხის არე სახელი მქონდა და არც ცალი ვაფთა, ახალღვი ვი ხელგებად დამხიჩებული ჩახდა.

— უბრძოლო, რა ვადოფრჩემა ახლა, თვარა ტყვილი ვი მობრემა! — იფიქრებდა სკოთია. — მარა ვარაამინას რა უჭირს, მე რა ვქნა? აფრ ჩიოია-ახალღვი ხემა იყო, ისე ქენია, ვვარა ამით დავიწერე პირველ ცოლხეც და მეორეხეც... სატირალში, ქორწილში თუ ხალღლამი ამით ვიბრებოდი...

— ნუ გყმინია, ბატონო, — ჩივრია ლუკიას მუღღუ.

— მომიტანე და მე მიგუკერებ ასე, რომ ახალი გეგონება...

— შენს პირს შეგაროი რა ჩავა იმ წყევარანში, თუარა ეწლებზე იღნება შერჩეაილი... კი, ჩავალ ხვალ, რაც უნდა დამეპართოს... — და ჩაფიქრებული, დაზარალებული აიკოია შინისაკენ გაუყვა.

მეორე დღეს მიველ სოფელს სასაცილოდ ჰქონდა სიკოიას ამბავი. უსაქმო ანაღვარდები ვინ იცოი რას არ უმატებდნენ და როცა იმ დამის ამბავს პყვებოდნენ, თვითონ სიკოიაც ვერ იკავებდა სიცილს.

ნიკოლოზი ჩამოაბდას

სახლში შეაცეცხლი ენთი. ნედლი შეშა ვულსაკლავად შიშინებდა და სითბონე მეტად — კვამლს იძლეოდა. კარდაფინე წუხანდელ ცივ მქადს იფიცებდა ნაგვიანევი საუხმისათვის. მშვიერი ბავშვები და ოჯახის უფროსი უსიტჯვოდ იმტდნენ ჭორკოზე ცეცხლის გარშემო.

თებერვლის ქარა დროდადრო შემოაჭრებოდა ფარდალალი კედლებს მუსტრეტაებში და სქელი კვამლი იხვეოდა უკანა კართან, სწორედ ამ დროს შეედლო ბიჭაქია გაეხილა შეწითლებული ცრემლიანი თვალები. ოჯახის სავაწევრები კი ასეთ კვამლს შეზრდილი და შეხვეული იყვნენ.

ის იყო მქადის ნატყუნება და საბილწლოდ ყარამანის გამოგზავნილი ღორის ხორცი დაალავა დიასახლისმა დადგმულ სუფრაზე, რომ კარს ქიხოსრო მოადგა.

— მობრძანდი, ნათლია ბატონო. — ნორიდებიც თქვა ვარდოფინემ და სწრაფად წამოდგა.

— აქამდი არ გისაუბრიათ? — იკითხა ქაიხოსრომ.

— საქმეს შევხარით, ბატონო. საქმე ოჯახში ხომ არ დაი-
ღვევ, — წიბობდასა დაიასხლისსა.

ბავშვები მადანად იღუემებოდნენ, სიკოია სტუმარს შე-
სწერებოდა. ქაიხოსრომ შემოვიდა, მიწოდებულ სამეფო და-
ბალ აქანზე ჩამოჯდა. ვარდოფინემ არაყიანი ბოთლი და ჭიქა
დაუდგა სიკოიას.

— არაყი კი შეკეთუნის, იმისთანა ახალი ამბავი უნდა გი-
თხრათ, — ღიმილით თქვა ქაიხოსრომ და სკამი სუფრისაკენ
მიანოსა.

— რას იჩინოანი, ნათლია ბატონო? — შეეკითხა ვარდო-
ფინე.

— შენ რას გაჩუმებულხარ, სიკოიავ?

— ვიცდი, რას იტყვი. — თქვა სიკოიამ, არაყი დაასხა და
დასიყვარებელი ღუგმა მოიმზადა.

— სიკოლოზი ჩამოავდეს! — ისე წარმოთქვა ქაიხოს-
რომ, თითქოს ნახ ჩავლინოს ეს საქმე.

სიკოლოზი, ხენწიფე? — თქვა სიკოიამ და ჭიქა ისევ
სუფრაზე დადგა.

— პო, ხენწიფე. — დაუდასტურა სტუმარმა.

— მერე ჩვენ რაი?

— რაი და თავისუფლება, კაცო! თავისუფლება!

— მე ისევ ძაახ თავისუფალი ვარ, ბუღუა! — აღმღვე-
ბლად თქვა სიკოიამ და არაყი მიაწოდა სტუმარს. ქაიხოსრომ
ჩამოართვა, „გაუმარჯოს თავისუფლებასო“ და გადაჰკრა. სი-
კოიამ დაისხა, „სიმწარე ავაშოროს, სიტკბოება მოგცეს ღნე-
რთვით“ და დალია. მერე ცოლს შეხედა — თუ დაგისხაო.

კარდოვსებმ უბრის სისხლს თავი ვაქნათ. სკოლის ქვეა ვა
თავად დაღვა და სიუხისს შეუდგა.

ქათოსროს ნემსტოცება აღუ არ დასუოვედა. თხო-სამც
ლექია ვადავლამა და ახლეთ თავისთ დისხა.

— ნუ აქვეხობ წისურთ მქვია... ამით ღმერთმა აღღვერ-
მელს რა ბაჭები ვასეუ რეუთლლუკი ვაქვთა და მტარე-
ლი ნეწოვე მოვეშობა... ესე რე ახალ თობიას სიღვეგრძე-
ლთ იყოს. მათეცურთ წარმოაქვა ქათოსრომ და ქამა
დავლა.

სკოლას ლექია შეიკეთდა ბელში და ბარი ისევე დაღებუ-
ლი დასნა. ეს სიტყვა — მტარელი მოეწონა ნა. იგი ერთბელ
რეხი, სამოსელა ქათორა ვაცხივან ვაივონა თემში, თასონ
წაიბის დღესასწაულს. მასწინავე ასე მოეწონა, თრჯებ წამშობრა
თავისთვანს, მაგრამ მერე დაეწიდა. ახლა რომ ეძლეუ ვაი-
ვონა, ისე ვაქნარდა თითქოს დაკარგული ცხენი ებოიას და
თრ-სამყერ ვაიშობრა.

— ანტარველი, რა რას ნიშნავს, ქათოსროდავ? — ვიქ-
რათხელ რეხთხა სკოლამ.

— მტარელი არ იციან... ავი, სკოლია, იგივე მტერია.

— ნერე ხეწილია მტერი? არა, ბეჯეა, მტერია რომსტო-
მარ, ვარამხაია... მტერია ხეცესი კალისტრატე, მასი დიკობა.
სკურათი რომ წინ მოაქეუნ და... ბენი ქამარიც რომ წაიღვა...
მაგენი ნომამოროს, თუ ვაყვაცები იბიან, და ნეაწილე რას და
ნაველებს!

კარდოვსენე დიავენიასა და ქამრის სკენებასე წამოწით-
ლდა... ბავშვებმა ქამა შეაჩერეს და ერთმანეთს შეხედეს.

ქათოსროს ძალაუნებურად ვადეიმა, მას სიძველში ვავო-
ნილი ქონდა სკოლის ქანროსა და სკურათის ამბავი, მასხარა

ბიჭები უფიქროსად შეკრებულობისას აჯანყებდნენ სიკოას. ერთი ამ ანბანს მოყვებოდა, სხვები სხვას — ზოგს მართლა მოჰხდარსა და ზოგსაც გამოუგონილს. იცინოდნენ, ხარბარებდნენ და კვლავ ყვემოდნენ...

ქაიხოსრომ კიდევ დაასხა არაფი: რაღაც უხელოდა ეთქვა, შეწუხდა, მაგრამ გადაიფიქრა და ისე, უსიტყვოდ დალუა. არც სიკოთა ჩამოიჩინა სტუმარს.

— არა, ცოდვა ვა იმ მტარვალი. — უკვე არაფის გავლენით აღაპარაკდა მასბინძელი. — ხეწიფე უსახარი შენ! კაცო ზომია მაინც... და მიტე რაფერ ცხოვრებას მიჩვეული ვადა... ქაიხოსრო, იგი ყოფილდღე ჩაის ზომ ლეედა... დაშაქრულ ჩაის... თეთრი პური... ქადი და მისაჭმელი ხომ არ მიაკლავებოდა არც ნა-ალა-ოცეს და არც ისე? ბა? ცხოვრება დაეკარგეო იმას ეთქმის... ხეწიფე...

ქაიხოსრო აღუძღა ვარდოფინეს შეკრებვა. სიკოთა რომ ისე უაპარაკებდა და თვითონაც ჩაურია, რომ ქმარი დაეჩუმებინა:

— რაუღათ გეცოდება იგი ხეწიფე... იმდენი ვი გწნებოდა და შემონახული, რომ უსამსახუროდაც თავი იჩინოს, ცოლ-ნვილი შეიჩინოს.

ქაიხოსროს აღარაფერა უთქვამს. სიკოთა ფაქტებში იყო ვარდოფელი.

საქმეუ დამთავრდა. დიასახლისმა სურია აიღო. ქაიხოსრო ეი ზის და უტაობა, წასულანე არც ფიქრობს. ვარდოფინემ შესა შოუმატა ციკხლს.

შე კაიო, ხნელი არ გაქვს, ფუტით რომ აბრჩობილო? — შეეკითხა ქაიხოსრო მასბინძელს.

— ავიც რომ მაქვს არ გიკვირს!

— რა მიკვირს, სიკოთავ, არ ვარგხარ, მიჰვალ ადრე მიე-
ქრდი და დროზე გახსნებოდა. ასე რაფერ შეიძლება. ბაღსენა
თვალი წაფარდნაზე აქვას, ხომ ხედავ?

— სამოცი წელიწადია ვერბობი ამ ფულში, მარა ქე ვარ
ცოცხალი.

— არა, მაგა ვერ მოგაწონს, ჩემო ძმაო... მარა შე საქმეზე
ვარ მოსული.

— რა საქმეზე? — ცოლი და ქნარი სენად იქცნენ.

— ნიკოლოზი ქე ჩამოაგდეს. რასაკვირველია, ყველა
მთავრობის კაცს ჩამოაგდებენ... ახლა მშრომლებმა უნდა აი-
რჩიონ ახალი მთავრობა.

— მთავრობის არჩევა ვის გაუგონია! — ველარ მოიღმი-
ნა სიკოთამ.

— შეკითხვა და შენიშვნა ბოლოს მითხარი, რომ დავამთა-
ვრებ. — კრებაზე მიღებული წესით და სიტყვებით შეაჩერა
მისპინძელი ქიხოსრომ. — პო... იმას ვჩიოდი. მთავრობა ჩვენ
უნდა ავირჩიოთ მარა ისე კი არა, თითო-თითომ... დაწყობი-
ლად უნდა ავირჩიოთ. ამისათვის არის პარტიები... ჩვენ უნდა
შევიდეთ პარტიაში... იქ გეტყვიან რაც საჭიროა...

— შე რა მეპარტიება, ქახოსრლავ? ჩვენი პარტია, დარბ-
ის პარტია ვინ თქვა!.. — უგულოდ თქვა სიკოთამ.

— კაცო, შე როცა გვლაპარაკებო, ავი პარტიის ღამარა-
კია, ასე დამავალეს, ნუხოზლები ყველა შევიდა. ზოგ-ზოგი
აქამდეც ქე იყო შესული.

— რა ქვია ამ პარტიის?

— ასე გვიოხა აქამდე... მენშევიკების პარტია ქვია.

— მენშევიკების პარტია... მენშევიკები. — გაიქვორა
სიკოთამ. — კი, მარა რაის პარტიაა ახლა მაგა მენშევიკები?..

მერე რომელი მეზობელი შესული? — დაინტერესდა სიკოია.

— ლეენა, ოქრობილა, სილიბისტრა, როსტომი... მელიტოპაი, შენი ძმაი ყარამახაი...

— მაქ ყარამახაის და როსტომის ამხანაგობა მე რას მარგია, კაცო! შაკენი თვითონ მტარვალუბი არიან...

— შე სულელო, ამხანაგობა იქნება, მთავრობას ირზევენ!.

— როსტომს რა მონათლავს, კაცო, მაგ სასიკვდილეს? და ან ყარამახაი დამაყრის ზეირს? არა, არა!

— ბოდიში, შე კაი საქმე გითხარი მეგონა...

— ნათლია ბატონო... სიკოია მართალა ამბობს, როსტომამ მიწა საყანედ არ მოგვეცა, სანახევროდ...

— ბოდიში, ბატონო, მშვიდობით!

და გაწვილებული ქაიასრო უქმაცოფილო წავიდა.

სე-ბჟე

— ქაიასროუავ, შემინგრდი ერთო... სიტყვა მაქვს. — გზაზედ მიმავალ ქაიასროს დაუძახა სიკოიამ და მისკენ წავიდა.

ქაიასრო შეჩერდა.

— ფული ხომ არ გინდა, ბიჭო?

კვლავ ფულის თხოვნისა ეწინოდა ქაიასროს ზარბაზანზე უფრო.

— არა, ფული არ მინდა, — უთხრა უკვე გზაზე გამოსულმა სიკოიამ და ხელი ზამთართვა.

— აბა, სხვაი რაც გინდა, იგი მოთხარი.

— ნენა ახლა დიდი კაცი ხარ... პარტიაში ვიძახიან. როსტომასთან ახლო დადიხარ...

— მერე რა გინდა მაგიტ?

— ჩაყოლე, ბიჭო, რა მინდა და... ხომ ხედავ, სახლი შექცევია... შეშინია, ბაღანია არ გამოირჩევა...

— მერე?

— ძალიანი ვეჩქარება?

— არა, არა, თქვი, რაც გინდა.

— ჰო, ახლა იგი მინდა, რომ როსტომმა ერთი-ორი ძირი წიფელა მომცეს... დავაბერაიებ ბიჭებს და სახლს მოეღუარო თავი ეგვბას.

— რაფერ მოგცეს?.. მოგყიდოს?

— მოკიდვა რათ მინდა! ფული ვინ მომიცა, კაცო! შენ მაინც ეს იცი ზემო თჯახი...

— ვეტყვი... ახლა ერებაზე ვიქნებით. ვნახე და ვეტყვი.

— აბა შენ იცი... მე შინაობაი, ეზონი დაგახედები... და გამოთარე.

ჩახოსროს წივიდა, სიკოთა სახლში შეეკლა, ეკლამ ახარა, რომ სახლის მასალა ექნება მალე.

— ვაფაგონე თქვენი ღაპარაკი... მარა მხერხავეები რომ მოგვეხმარონ უფალოდაც, რა ვაქამოთ?

— შენ არ ჩათვალ, ქალო, ხეს რომ მოავცემდე, როსტომი...

— ეს გითხარი, მარა ახლა ამაზე უნდა ვაფაქროთ... უჭმელად ხომ ვერ იმუშავებენ, კაცო! — საქმიანად შესისხა ცილმა.

— ეაი და ეველაფერა ასე მოეწყოს, ჩვენ რომ ვცინდა, ვადღადგაო? რამდენადღალო? ქახოსროს ოღა ვიცი, ვართღელი... ჩვენ ერთი უხდა ვეყოფიანთ... ხომ?

ორთვალე ჯობია. მარა ისე კი არა, ქაიხოსროს სახლი
რომია. ერთი ოთახი გავაკეთოთ ბოკონებზე. უკან ერთი ოთა-
ხის მსაღვამი გადავხუროთ... ჰოდა მერე, როცა ცოტა სულს
მეფიქვამთ, მეორე ოთახიც გავაკეთოთ.

— ნამეტანი ტყვიანი ხარ, ჯალა, ნამეტარი. მასე ჯობია,
მერე ვიდევ ბიჭი წამოგვეზრდება...

— ვენაცვალე ჩემ ბიჭს... მოდი, ნენა, შოირბინე ჩემთან.
— შორიდან მიესიყვარულა შვალს დედა.

ბიჭაჭიამ დედასთან შოირბინა.

— ოდა გინდა, ბაბავ? — დაასწრო ცოლს სიკოიამ.

— ზულუეს რომ აქვს, იმისთაბი, — ვანუმარტა ვარლო-
ფინემ,

— სადაა მერე? — გულუბრყვილოდ იკითხა ბიჭმა და
ეზოს თვალი შთავლო.

— გავაკეთებთ, ნენა, გავაკეთებთ... გინდა?

— კი — მოკლედ მოჭრა ბიჭმა და თავის ადგილს დაუ-
ბრუნდა.

— ვენაცვალე შავას! — თვალი ვააყოლა დიასახლისმა.

— მალე მოგვეხმარება. მასწავლებელმა თქვა, ძალიან კა-
რგაა სწავლობს... ვეღლაფერში ხეთი ეკუთვნისო... — სხვა-
ზულუით ეთხრა ცოლს სიკოიამ და ბიჭაჭიას დააკვირდა... იგი
ღობებს აეღებდა მის მიერვე „დარგულ“ ტყემლის ტოტს.

— მალე ეზოსაც შემოღობავს! უყურე შენ!

— კი, კი შემოღობავს! — დაუდასტურა ვარლოფინემ.

კიდევ დიდხანს ზომებს და არჩიეს ოდა-სახლის დასაღვამი
ადგილი. ხან ეს დაიწუნეს, ხან ის. ამასობაში ქაიხოსროც გა-

მოხნდა. მოახლოვდა, ნაბიჯი შეახელო და ავეღ წაჭიშკრევთან გაბერდა, მასპინძლების მახლობლად.

— აბა, რას გვეტყვი? — ჰკითხა სიკომ და სტუმრისაყენ მიიწია. ვარდოფიხეც შიშვეა.

— რას გეტყვი და როსტომის სიყვდილს!

— რაით? — ერთხმად წეგყითხნენ ცოლი და ქმარი.

შე ამ პარტიოში დღე და ღამე ამ შიშა-შამუელსაივანს ვმუშაობო... რაც უახლყარო და ზარმაცოა ქვეყისაზე, ყველას შე ვერ დაემახლებო... აწორეთ ვითარა, ამას აღარ მოველოდი.

სამივე დაღუბდა.

ბეჭაჭიამ ღობეა დაამთავრა, გაქცა და დედის გვერდით დადგა.

— მერე როცა შეველაპარაკე, ამ მანძილში სულ ბოლშევიკი მოძახა, მოშეკლა უხდა...

— ვითომ ამით რაით? — მორიდებით კიანხა ვარდოფინემ.

— რაით და თერზე იგი ბოლშევიკები სხვათათხ ხაღსია, იგინი მოთხოფენ თურქე, რომ ახსაურტბა ჩამოართვენ მარტუბ და ტყეები და ბოლად უფასოდ მისცენ გლეხებს, ასე უქნათ, თურქე რუსეთში... ამის ეშინია როსტომასაც...

— თლა უფასოდ? — ჩიერია სიკოთა.

— ზო! — მოგლედ უბასუხა ქაიხოსრომ.

მერე ამ პარტიოში ვერ შედია, იცო, როსტომისა რამ ნიაკალი თავი? — თქვა სიკოთამ და მიმავალ ქაიხოსროს თვალი გააყოლა.

თიბერვალი

სენტიმენტის მსგ. მოგვიანდება ამოვიდა, ჩოჩქოლმა შარა-
გზიდან სკოლის ლოჯისში მოესწრო; სიხსრებში ვართულებს,
სახეურად ვადეიდებულმა ცოლს კითხა:

— რა ამბავია, თუ იყო ქალი? უხომია თუ შარახე იგი
ხმარა?

— ძალია რევოლუციამ, რა ვიცა... აფორიაქებული
სტრანდული იქნა ვარდოფინემ.

— რას რევოლუცია ქალის ერთხანს სულ არ იყო და
აღდა... უფელთაის რევოლუცია ვის ვაუგონია! ბიჭაჭიე სადაა?

— ზეც ამის მემინია... საცხა კრებაზეა... კრებაზე
ვინც იარებოდა, ყველა ვაქცეული. დაქერილი ან დამალუ-
ლია... ასე თქვა ჭაბოსრომ და სქოლეტში შეეცვლა, საყდრი-
საჯნ.

— რაცა ამბავი კია, შარა ნეტაი რაა? — საბოლოოდ გაი-
ღვიდა სკოლიამ. — შერე, ქალი, ბიჭაჭიეს კრება ვის ვაუგო-
ნია?

— ქალს, ვაქცეა... გამოა ერთი ვარეთ, ბაღბას გააკვირბე,
— შეწყულებულმა ვარდოფინემ უთარა სკოლის და პარმალში
გაიღია. — ბაღბას, ბიჭაჭიე არ გინახავეხ? — დაუძარა მე-
ზობლბას ბიჭებს, რამდენიც თემისაკენ მიიქაროდნენ.

— ბივოლა, თენსი კრებააო, ჭაბოსრული და მაქსიმელაი
შოლოდნენ... ბაღბასი გეკეაღუ და ბიჭაჭიეც ივინს გაყვა,
— სპასხუბით დიავარა ერთმა ბიჭმა და სხეებას დასაწვევად
მოკერცხლი.

სკოლია შეშფოთდა. უბო მიათვალდნა, შქერის ვინაი აი-
ღია და ჭაბაზე ვაგადა.

1
ფოსინე, აღბათ, უთვალთვალეზდა, სწრაფად გადავიდა
ეზოდან და სიკოიას ტიშკართან შეხვდა:

— რა ამბავია, სიკო-ბატონო, თუ იცით?

— რას ამბავს მგვითხება, რბალო?

— რა ვიცო, ყველაი თემში მიბრბო კრებანუ, ყარამანაი
წუხელის შინ არ მოსულა, ათას რაცხას ჩივიან და ჭკუანუ არ
ვარ...

— მაინც რას ჩივიან? ჩხუბი-ხომ არაათ?

— ჩხუბი კია, მარა შეცვრჩეით, რევიოლუციასაც შევეჩვი-
ეთ... პაწაი ვითომ ცხოვრება კალაპოტში ჩადვა და ახლა კი-
დეც ახალი რევიოლუციათ, ქაბოსრუან მომადახა და მოლად
შემშალა ქალი... თვითონ ზევით მიბრბოდა, თემში.

— თემში ავალ და იქ გავიფებ... მარა, ეს ყარამანაი სად
წავიდოდა? ბა?

— აბა რა ვიცო... — ამას დაეწია ფოსინემ. — მენშევი-
კები დაიჭირესო და ზოგიც გაიქცა, დამალაო... ახლა ბოლ-
შევიკები მოვიდნენ და ყველას დაგვჭამენო...

— ნუ გეშინია, ყარამანაი სხვას უფრო ადრე შეჭამს, რბა-
ლო... ან რომელი კაცი იყო, რომ კაცს ჭამდა?.. წავალ თემში
და ამბავს ჩამოვიტან. — თქვა სიკოიამ და წავიდა.

მავრამ მალე წინ შემოხვდნენ კრებიდან მომავალი მე-
ზობლები და ბიჭაჭიაც, მოდიოდნენ ხმაურით, კამათობდნენ
და დაეობდნენ.

სიკოიამ თავის ეზოში ჩაეხვია და ქაბოსროც თან წამოი-
კვანა.

ვარლოფინე და ფოსინე ეზოში იდგნენ და მოსულთა გაუ-
გებნენ.

— ბატონო ქაიხოსრო, ყარამანი ხომ არ გინახავთ? — შევეკითხა ფოსხზე.

— ყარამანი კრებანზე არ ყოფილა და არც მიწახევს დღეს. — უპასუხა ქაიხოსრომ.

— კაცო, თურმე წუხელის შინ არ მოსულა... აი რას ნიშნავს? — ჩაერთა სიკითა.

— იგი, მცხ ხარ, მემო ბატონო, როსტომთაა არა: და დღეს მოვა აღბათ.

— როსტომთან რა საერთო აქ მაგას! — გაიკვირვეს ქალბმა.

— ბატონებო, ყველაფერს თავიდან ვეტიკვით, — ჯირკვზე ჩამოჯდა ქაიხოსრო, — თქვენ კარგად იცით, რომ ბოლშევიკები და მენშევიკები ერთმანეთს ებრძვიან რუსეთში. ბოლშევიკებში გაიმარჯვეს და იქ მათი მთავრობაა. აქ კი მენშევიკები გაბატონდნენ, მარა ბრძოლა არ შეწყვეტილა. ასლა აქაც ბოლშევიკებში გაიმარჯვეს და საბჭოთა მთავრობა შექმნეს... ეორდანია საფრანგეთში გაიქცა თურმე და თან ბევრი მცხმევიც წაუყვანია. როსტომი და ყარამანი შეშინებულან. მოიღამარაყეს, ბათუმში ჩავიდეთ და ჩვენც წაუყვეთო. მარა, აბდლებო, ვერ ნახვდნენ, რომ ეორდანია წასულა და მაგენის წამყვანი კაცი არაა. ახლა რომ წავიდნენ, ეორდანიას ქუჩეჩა ფულს იქ ვინ მიიღებს, ვის უნდა: თქრო მაგენს არ გაანსია და ვერცსლი. შიმშილია ამოწყდებიან... მერე ჩენი აფრასიონისათვის გაუჩდივით, ბათუმში ჩალხს იცნობ და დაგვეხმარეო. აფრასიონი გაუმტყუნებია, იქ თქვენ ვერ გაძლებოთ. ათასწილად ჯობია სოფელში დარჩეთ და პატიოსნად იწუშაოთო. ჰოდა, დაუჯერიათ და თემკომში მისულან, ვარდენას სიცილი ასტეხია, სადაური ბელადები თქვენ ხართო, თქვენთვის კაცს

არ სცალიო. დაგეჭით სახლში და პატროსნად იყავითო. ბოლ-
შევიკები ჩვენ ვართო, მუხომბლებით, და თუ აქანდო არავინ
შეგვიჭამიოთ, არც ახლა შეგეჭამიოთ... პოდა მოვდა...

— შენს პირს შაქარი, ქახოსრო! — სიხარულით წამოთ-
ქანა ფოსინემ და ვარდაფინე ვადაკოცნა, — შენი ამით რომ
არ შეხვედროდა, კაცი დამეკარგებოდა, საყვარელი ჩამალო.

საათიც არ გასულა, ყარანახი უფრებწამოყრილა მოფედა,
უსიტყვოდ ბაჩი აიღო და ბოსტანში მივიდა.

საყანა მირა

ქახოსრო და სიკო საყანედ ტყე-ჩირვეხარს კაფავდნენ
როსტომის ეზოს გვერდათ. როსტომი დიდხანს შობილან ეც-
ქებოდა გაცხარებულ მუშაობას. ბოლოს ედარ მოთიქანა და
ასლოს მივიდა.

— გამარჯობა თქვენი, ბიჭებო! — მიესალმა იგი.

— გაცინარჯოს, ბატონო. — უმასუნა სიკოიამ და არც კი
შეუხედავს.

— იცოცხლეთ, ბატონო... — უფრო ვციან უთხრა ქახოს-
რომ და მუშაობა შეწყვიტა. — მაგარი სამუშაოა, ბატონო როს-
ტომ, უფრო იოლი ხომ არ გაქვს სადმე ახლო?

— არა, ცოტა მოშორებოთაა, თვარა... მარა სიკოიას რა
წაეკიდა? კაცო, შენსვენე, თუთუნი მაინც მოსწიე. — უთხრა
როსტომმა სიკოიას, რომელიც თავაფლებლად მუშაობდა.

— როსტომ ბატონო, შესვენება არ შეეკოდა? — არც კი
შეუხედავს, ისე უთხრა სიკოიამ.

— არა, თუ ასე მაგარი მუშაობა შეგეძლო, აქამდე საღ იყავი, ბიჭო?

— ახლა მიხვნი ნივას? რომ შენოვითვალე, მიწა რატომ არ მოწეცი?.. ჩემ ცოლს რომ უთხარი, სანახევროთო და მართო ერთი წლითო, აღარ გახსოვს, ზემო ბატონო?

— ახლა ეს იცი, რომ სამუდამოდ შენი ექნება?

— იფხება, ექნება, — თრეემ ერთხმად უბასუხა.

და როსტომმა მხოლოდ ახლა დაიბნა, რომ სიყოიას უშველებელი რევოლუციი ეკიდა გამარხე, გაღამებული, დაქეული ხალათის ქვეშ.

— შეიარაღებულ მუშაობა ვინახავს, კაცო? — ფარული დაყინვით შეეკითხა როსტომი.

— რევოლუციია, ბატონო, რევოლუციია! — დაასწრო ქახოსრომ.

— რაღა, შენც იარაღით ხარ თუ? — ახლა ქახოსროს მიუბრუნდა ახალგაზრდა.

— აქ — უბასუხა ქახოსრომ და ხალათი აიწია.

როსტომმა განკვივრებით დაასო თვალს „ვითოყირს“, რომელიც მრისხანედ მოეჩვენა.

— სროლა თუ იციო? — ახლა ხუმრობის გარეშე შეეკითხა როსტომი.

— რა ცოდნა უნდა? ტყვიას ჩადებ შით და ჩახმახს გამოუწლი, — უთხრა სიყოიამ.

— მიჯანწი ამოდება? მაგან ცოდნა არ უნდა?

— მოდი ერთი გესვროთ! — გათამამდა ქახოსრო.

— არა, კაცო, არ ვაღაძრით, — მარა შენ რამდენ პარტიაში უნდა იყო? ახლა ბოლშევიკება დაიწყე?

— შევედო, მაშინ, ნუნშევეცებთან რომ შევედი... ვციან შევიტყვე, რომ შევედი.

— მაინც არ უნდა გელაღატა.

— ღალატი რას ქვია, ბატონო? რამდენი ხანია ყრებანეც არ მოვსულვარ... წრის ფული არ გადამიხდია...

— არა, გეხუმრე, თვარა... მაცი ნუნი ხეზაა. — თქვა ვულაწყვეტილმა როსტომმა და თავის ეზოში გაბრუნდა.

— მაგ უსვინდისო ახსაურმა მართალი კი თქვა ერთი მაინც: კაცო, ამხელა ლევერი გეუდოა და სროლა არ იცოდევს!

— ვისწავლით მერე, ვისწავლით, — თქვა სიკოიამ და ცხალი ძალით ამოქმედდა.

ბალი და შაშხანა

სოფელს მოედო ამბავი, სიკოია ბოლწევიკურ პარტიაში შესულა, ბიჭი კონკავშირში და ვარდოფინეც პარტიაში შესასვლელად ემზადებო.

ყარამანი თვალს ატანდა სიკოიას წასვლა-მოსვლას. მისმა მეუღლემ უხშირა ვარდოფინესთან სიარულს და მუსაიდამ. ერთ კვირადღეს ნახევარი შემწვარი ვოჭი და ერთი ხაჭაპური მიღატანა. სტუმარი გეყავდა წუხელ და, რადგანაც ვახშამზე ვერ დაგიძახეთ, თქვენი არჩივი არ დაგაკელით.

აპრილში ყარამანის საადრეო ბალი დანწიფდა. სიკოია წლების განმავლობაში ოცნებობდა ამ ბალზე. ხე შარისპირის იდგა, დობეში და ხედ ძნელი გასასვლელი იყო. ყარამანი მიტს არ უშვებდა ბალზე. ბიჭაჭიას უარი უთხრა შარშან: თუ ბალი-გიყვარს, გაშენებაც უნდა შეგეძლოსო. შენს უქნარა მამას დააბრალე, ხილი თუ არ გაქეთო.

ბიჭი აღბრუნდა დაბრუნდა მანასთან და იმავე დღეს და-
არგვევსა ბალი, აგვისტოში დაემყვანათ, ბიჭსაცამ იმ დღიდან
დაიწყო ხეხილის მოწუნება და ყარამანს კიდევაც სთხოვა ერ-
თველ — მუხობა მისწავლეთ.

ახლა ეს საოცნებო ბალი დაბწაფებულა და საუცხოო სა-
სახეოა, ვეღვა გამვლელს თვალი რჩება ზედ.

ერთ დღეს აფსკომში ყარაულთბიდან დამეგახათებნი
და უმანარა სიკოთა შია ბრუნდებოდა, ყარამანის ეზოსთან
დადმართნი რომ დაეშვა, მიწითლებულმა ბალმა სახეში შემო-
ანათა.

სიკოთა გაიქრდა მოხიბლულად, ვაცის ჭაჭახება არაა, ახ-
ლა ამოდრენილი ქათმები ირევიან ყარამანის ეზოში. ფოსინე
ძროხაა წველის ოდის ვევრდში, თან ხბოს ეჩხებება, ძეხუს-
კენ არ უწება.

სიკოთას ხბო შევბრალა, იგი დიასახლისს არ ებუება, მიე-
ლა ძალთ მიიწევს საქმლისაკენ, ფოსინე კი იდაყვით იგე-
რიებს და ხან წკებლასაც ურტყამს ცხვირზე.

ამ სურათის დანახვამ ჩაიფიქრა სიკოთა, მაგრამ ახლა უკ-
ვე აღარ ფიქრობს წინანდულად, ხმაბალა, ყარაულის უფ-
როსს სასტიკად გაუფრთხილებია, თუ ასე მოიწედი, ფრავი-
თარ საიდუმლოებას ვერ გაგანდობთო.

ჰოდა, ახლა იგი დგას და თავისთვის ფიქრობს: „ასე იყო
ჩემი საქმეც, ამ ხბობავით, დმერთმა ჩემთვის და ჩემისთანებო-
სათვის გააჩინა მიწა, ახლა როსტომას რომ ჩამოართვეს, რა-
მდენჯერ წავიწიე ამ მიწისაკენ, მარა მაგ ურჯულთ როსტომამ
აბლთსაც არ გამაქარა... სახახევროდო! ახლა მთლად წავართ-
ვით და უფასოდ... სახახევროდ და ერთი წლითო...“

არა ქაოსსოვდა რომ ბოლშევიკი გახდა თურმე რადურ
კედებოდით... კიდევ კია, რომ შენც ვარ წეგეცდინულო...

სიკოთამ დეკრებს თავი წაართვა და წინსაყენ წასვლა
დააპირა. მაგრამ დახუნძლული ხის წვეთა მზის სხივებში ბან-
ძარბივით ცნო.

„თუ ვინღა მომკლას, აი ბაღი უხდა გვიანო“ — ხმაძლდა
თქვა სიკოთამ, ღობესთან მივიდა და ახლოდ გაასვლული ეწ-
ეხა.

— ამ უკულმართად დაბადებულს ღობე აღმადლებია, კ-
ცო ვერ ავიდესო. ახდალი! აი კიდევ უკვთესია: ღობესე ავიღო
და მერე ტოტებში ეფერო ახლოსა.

სიკოთა ადვილად ავიდა ღობებზე, მოხინჯა ზევით აწევა.
ნაგრამ აქეთ რეგოლვერო ეწევა, აქით მხარზე ვადაკოდებულა
წამხანა აქედეს... დატოვოს ძირში — არ შეიძლება. გადრო-
ხილებულია ეფეროსას მიერ — იარაღი არ მოაშორათ. მარ-
ტო წინ შეიძლება მოხანათ. და ისიც ახლოს გვერდით გედოს.
რა იყო, რა წუთში დაგჭირდება.

— უკულმართის დარგულია და წადმართად რა გაზრდიდა
ამ უბატონოს! — თქვა სიკოთამ, მერე თავს ძალი დაატახა,
ბაღის უტოტო ადგილს ასკვლდა და კენწეროში გაჩნდა. შე-
სვენა, მერე კარგად გამოიღა, ჭიბვები გაივსო და ის იყო იბის
უნდა დაშვერულიყო, რომ:

— რომელი ხარ ბაღში? — მოესმა ეზოდან.

სიკოთა გაღუტდა:

მაგრამ ცოტა ხანში კვლავ მოესმა:

— არ გეუღრება?

სიკოთამ შამხანა გადმოიღო და ზედიზედ ორჯერ ვაი
სროლა.

თათვის ხმამ მოიღო სთფეღლი ფიანია და მონათრებით ჰეგ-
შე ავღვფუჭდა...

ყარამანის: ამა აღარ განმეორებულა...

სიკოთა აუჩქარებლად ჩამოვიდა ხიდს და ხელი ნაბიჯით
წინსასკენ გასწია. გულთი უნდოდა შეეხებოდა ეფეროსს ამისათ-
ვის და ენაბა, თუ როგორი შიამბეჭდილება მოახდენა არი-
ლამ... მაგრამ მოითქმენი და არც გაუხედავს იქით. რამდენი-
მე ნაბიჯია შეძლევ ნებურდა:

— ხომ ჩავიწყდა სელაძარაკო! — ნიშნია მოგვებით თქვა
სელთან და ენა გაგნაგრძო.

კვლავ მამარი

გულეხები გერ კიდევ სკემაოდ ვერ ვრცევოდნენ, მაგრამ
კვლავ გარგო, რომ რაღაც უჩვეულო მოხდა. სიკოთა შერა-
რადებულა და მსათან ზემოთა აღარ გამოდგენათ. სოდელში
რაღაც სიამლე დატრიალდა, თორენ ამა სიკოთა ყარამანის
ხალზე თათეს ვერ ისროდა და, რაც მათეაბრია, ყარამანისა მათე-
ხი ვერ გასცაო.

სოდელში გერ ამ შეგალითით დაინახა: ვინც აქამდე აბო-
ხად ავღებულ და დაჩაგრული იყო, იგი ახლა კაცო უახლა
და ძალაუფლება მათ ხელში გადავიდა.

გულვახებურლი ვარდოფინე სარბილით მოიჭრა ეხონში
შემოიღელ ქმართან: სროლა ვაივონე?

— მე ვემინია, ქალო, იგი მე ვიაროდე. ერთმა ჩამო-
სულმა მომხაყენებულმა იქით ცვირის თქვა, რომცო ერთმა ვემ-
მაო... მე, სხელიც კი თქვა და აღარ მახსოვს... ერთმა ვემმა

გაბსროლათ ხაცხა ერთ ქალქში და იმ სროლია მერე ახ-
ალა დროი დადგათ...

— ნიგია „ავრორანზე“ იტყოდა, ბაბა, — თქვა ბოქაქიამ.

— ჰო, შვილო ბო, იქნა გეზაცელი ბაბაი... იმ ვემა რა
ქვითდა, შვილო?

— აგრო-რა. — დაუმარცვლა ბოქმა.

ეს სიტყვა დაპარცვლითვე რამდენჯერმე გაიხეობია სიკო-
იამ, რომ მეხსიერებაში კარგად ჩაბეჭდილია, მერე ცოტა წი-
ტემა და მოსასვენებლად მიწეა. იარაღი საათუმიანს დაიწყო.

იგი ახალდაბადებული იყო, რომ ერთხელმა დაპარცვა
გამოადგა.

— აბა, როდის გვიღვიძებს? — მამაკაცმა თქვა.

— ერთ საათში მიხსნე. — ვარდოფინემ უპასუხა.

სიკოიამ ზმანე იცხო ქრისტიფორე დიკეანი, მაგრამ
ყურს არ დაუჭერა.

— რომელი ხარ მამ?

— ვაი! ჭერ თუ დაგვიხსნა არ შეგონა და გაიღვიძე? —
უთხრა ვარდოფინემ. — მეხთან სტუქარია.

სიკოია ადგა ერთი გახშობრა, თოფი გადარკიდა და პარ-
მადში გავიდა.

— თქვენი სიტყვადე, სიკო ბატონო! — მიხსალმა ქრის-
ტიფორე.

— გავიმარჯოს. ასე აღრე რამ მოგიყვანა?

— სიხდის-ნამუსმა, სიკო, სიხდის-ნამუსმა, ამცენა
ხანია მოხვლა მიხდოდა და არ იქნა, ვერ მოგახერხე... კაცო,
შენი ქამარი მოგიტანე და უშველებელი ბოდიში.

— თუ კაცო ხარ, ბოდიში წაიღე და ხეში ქამარი და-
მიტოვე. მაგისტვის აქამდე ვერ მოიციალე, ხომ?

— აწი მაგი აღარ დამემართება, სიკო ბატონო, გულში ნუ ჩაიგდებ.

— რომ არ დაგემართება, მაგი ქე ვიცო... ოტკა დაილევიე, ქალო, სტუშარს.

— არა, ბატონო, არა... არ ვსვამ. — და ქრისტიფორე სწრაფი ნაბიჯით წავიდა...

წიგნი 1

თემკომში ხალხი შეკრებილიყო. აქ იყვნენ მთელი სოფლის ბოლშევიკები უკლებლივ. უპარტიო აქტივისტი გლეხები, კომკავშირელები, ახალგაზრდები.

რაიონიდან ორი წარმომადგენელი მოვიდა: ერთი ჯადარა, ძველი ბოლშევიკი, მეორე სულ ახალგაზრდა, ძველ ბოლშევიკს მოწითალო ტყავის ქურთუკი, მაღალყელიანი ჩექმები და შიგ ჩატანებული გალიფე შარვალი იცვა. თავზე გრძელბეწვიანი ყთალი ბოხობი ეხურა. ამბობდნენ რკინის მკენეტელი პარტიზანიო და რაღაც შიშნარევი მორიდებით ეპყრობოდნენ. ახალგაზრდა წარმომადგენელს კოსტუმი და ტუფლები იცვა, შრელი კეპი ეხურა. ოცი-ოცდაორი წლის ბიჭი თუ იქნებოდა.

სიკოთა შორაბლოს დიდ ქვაზე ჩამოქდარდაყო. რეკოლვერი ქამარში გაერჭო და თავდაღმა გადაკიდული შაშხანა ლულის სჩელი ტუჩით მიწას ებჭინებოდა. იგი დაღლილ-დაქანცული ჩანდა და დამენათევი თვალები ეხუჭებოდა.

— ბაბა, წოხელ სად იყავი? — მიირბინა მასთან ახალმოსულმა ბიჭკიამ, — სადღაც სროლა იყო. ვიფიქრეთ ყაჩაღ-

ბი დაესხენო, და ძალიან შეგვეშინა. ხეწას არ უძინია, მეც დიდხანს ვათოე მარა მერე წამძინებოდა.

— სასირზე ვეპირულობდათ... ცხობა იყო, მენშევეკები გადმოიარებნო.

— ნერე არ გადმოიარეს?

— არა, თვარა იგენა ვუწკებდო სერს... ბიკო, იგო მითიარბ: კომტა როდის იყო? თურმე, ამას კოთხულობენ და განიფიყუდა.

— როდის და ანას რეას სამოცდადერთმეტ წელს... პარონის კონუნა.

— იგო კონუნა გამახსენდა, მარა — პარიტის ხომ? — შავი პარიტი არა, არ გამახსენდა, არც წელიწადი გამახსენდა.

— გაიმეორე „პარიტი, პარიტი...“ ათჯერ გაიმეორე და აღარ დაგიფიყუდება. — ააწელა ბიჭაკიან.

— ნერე სად წავიდა იგი კომუნა? თუ ახლაცაა?

— ბაბა, რამდენჯერ ვეახხარო — იგი ბურჯუასიან დაამარცხა.

— ები, ბაბა, ები აწი აღარ დამაფიყუდება.

— აბა, შემოდით სკოლის დამარაზში? — დაიძახა ელაკამ და ეველანი სკოლისკენ დაძარსენ.

სკოლიაც წაბოღვა და ხალხს მიჰყვა, დარბაზი ხალხით გაჰქცდა.

წინა კედელთან მივიდას თათი კაცო უხსდა: თუკომის მდივანი, ორი მოსული წარმოამდგენელი რაიონიდან და ერთი მარტიული მასწავლებელი — თქმის დამწერია.

კომისია სის მხედვეთ იძახებდა პარტიის წევრებს და კანდიდატებს, აძლევდა შეკითხვებს, ანოწმებდა მათ პოლიტიკურ მომხილვებას, მიმდინარე საკითხებში კვლას...

თორმეტი კაცის შემდეგ სკოლიც გამოიძახეს, იგი შავი-ღასთან ნივალა.

— დაბრძანდით, ამხანაგო სკო.

სკოლია ესტეფოდ დაჯდა.

თორქოს სუხოქვაც კი შეწყდა დაბრძანება.

— ამა ამხანაგო სკო, ხომ იღი რაზე შევეკობებით. — ჰეიბა კომისიის ერთ-ერთმა წარმომადგენელმა.

კა. — მოკლედ ფბასუსა აკომა...

რომელ პარტიაში სარ თუ იცი?

კა... ბიჭმა მისწავლა გენლაფერი, ბოლშევიკების პარტიაში ვარ.

— სწორია, ბოლშევიკების პარტიაში... კომუნისტურ პარტიაში.

— რა გინდა, რატომ შედი ამ პარტიაში? — შეეკობა ის ყოფილა პარტიზანელი.

ქაოსსოვამ ნიბსრა შემოდით... მეც შევდივარო, იგი მენსვერე იყო მარა შევედიო... ახლა დავუგერე... მაშინ რომ ნიბსრა, უწის, არ დავუგერე. მენსვეიკებთან არ შევედი...

ეკლესიაში თუ დადიხარ?

— ეკლესიაში? კაი ხანია არ შევსულვარ, რბია მერე, რაც ქრისტიანობა დიავანა აკურსახი წამართვა...

კარგი, ახლა ეს გვითხარი: ღმერთი თუ გწამა?

ხიხნი მოემწევედა სკოლია, ენა ჩაუვარდა. შეიღო მთავრ არ

ესწრებოდეს. ბიჭაჭიამ იგიც კი ასწავლა, არავითარი ღმერთი არ არისო. მაგი ხუცეებისა და ბატონების მოგონილიაო, სულ ცოდვილო, ღმერთის არსებობა ყოველთვის საეჭვოდ მიიჩნდა. მაგრამ ახლა, ასე საჯაროდ როგორ უარყოს იგი! ხომ შეიძლება მართლა არსებობდეს, მაშინ რა ქნას, სად წავიდეს. დარბაზი დუმს, ყველას თითქოს სუნთქვა შეეკრა.

კითხვა გამეორდა:

— აბა, რას იტყვი?

სიკოიამ კედლისაკენ გაიხედა, მერე კომისიის შეხედა დარბაზს თვალი მოავლო და თქვა:

— დიდება მის სახელს... არ მწამს.

დარბაზში სიცილი ატყდა. სიკოიამ მოიხედა, და როცა ახლოს ჩაცუცქული ბიჭაჭია დაინახა, გული მიეცა:

— სასაცილო თქვენ შინ გაყავენ! — ბრაზით წარმოთქვა და ხელი დაიდო რევილვერზე, რომელიც ჯერ ერთხელაც არ გაესროლა.

თემკომის მდივანმა ხელი აღმართა, და დარბაზში ისევე სიჩუმე ჩამოდგა.

— რამდენი შვილი გყავს? — მოღვა პარტიზანელი, რომ სიკო დაეწოშმინებია.

— თლა ოთხი მყავდა... გოგოები გათხოვდნენ. უმცროსი, ბიჭია. — უკან მოიხედა, — ბიჭაჭიე შინაა. გაიზარდა... ნასწავლია... ყორღელი იცის და მასწავლის, კომუნა რომ იყო, იგიც მითბრა... ღმერთი და ხუცესი არააო — იგიც...

— ეს კარგი და სასიამოვნოა. აქ ხომ არ არის შენი შვილი?

— კი, აქაა. ბიჭაჭიავ, მოდი, ბიჭო, ერთი.

ბიჭაჭია წამოხტა და ერთი ნაბიჯი გადადგა მამისაკენ.

— ო, შენ, კაცო, დიდი ბიჭი გეოლია. ვაეკაცი შენთან
მადლობელი ვართ, ამხანაგო სიკო, პარტიას დეებმარე, რაც
შეგეძლო — გააყეთე. მაგრამ შენ ახლა მოხუცებული კაცი
ხარ, შეილი მოსწრებული და ნასწავლი გეოლია, კომკავშირე-
ლი... გადაეცე შენი იარაღი, აწი მან იბრძოდოს. შენ კი საბლში
დაეხმარე. — დაყვავებით უთარა რაიონის იმავე წარმომად-
გებელმა.

— იარაღი?.. კი, მივცემ. ლევერი შაქ და ვინტოვკა, ორი-
გეს მივცემ...

სიკოიამ დარბაზს თვალი კიდევ მოავლო, მერე ბიჭიჭიას-
თან ერთად დარბაზის შორეულ კუთხეში მივიდა და შერბზე
ჩამოჯდა.

შენიშვნები

აქტი	3
ნაწილობრივი	7
პირველი კოლა	15
მეორე კოლა	20
მესამე და მეოთხე	24
სამეორე კოლა	29
მეექვსე	35
თამაშის და აღმკვეთელი	40
მეორე კოლა	45
ხაზის კოლა	50
წველი თითქმის	54
წველი მოწვევა	60
ცხენის კოლა	64
ქართული დასავლელი	68
გადასვლა	73
შეხვედრის შედეგად	83
სად მივხვდეთ	87
სივრცის თამაშის	91
პირველი კოლა	95

სევთი და ადრასიონი	98
ვერ ჯეღუე	101
სიკოლოზი ჩამოგდეს	106
ბე-ბე	111
თე ბერგელი	115
სიხე მარე	118
ბალი და შაშხანი	120
გლე ქანარი	123
წმენდა	125

Малазониа Нестор Глахунович
ДВА ВЫСТРЕЛА
(На грузинском языке)
Издательство «Сабчота Аджара»
Батуми, Гоголшвили, 24
1970

რედაქტორი ნ. რაყვა
გამონ. რედაქტორი გ. შაქუტაძე
მხატვარი რ. სოფორაძე
მხატვრული რედაქტორი გ. ხოჯაშვილი
ტექნიკური რ. ქვინია
კორექტორი ე. ემბრიძე

გადაეცა წარმოებას 18.111.70
ხელმოწერილია დასაბუქდად 15.11.70
ქაღალდის ზომა 70X136 1/32
პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 5,77
სააღრიცხვო-სავაჭრომცემლო თაბახი 4,55
შეჯ. № 1420, ემ00138, ტირაჟი 3.000

ფასი 18 კპ.

გამომცემლობა „საბჭოთა აჯარა“
ბათუმი, გოგებაშვილია, 24
ბათუმის სტამბა № 9, ლექსენბურგის, 22
Батумская типография № 9, ул. Р. Люксембург, 22

